

ΘΕΜΑ: «ΑΝΑΔΟΧΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ»

ΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ

Λουλούδης Αντώνης
Παπαδόπουλος Μιχάλης
Χριστοδούλου Παναγιώτης

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

Ζαφειροπούλου Γεωργία, MPhil SW
Καθηγήτρια Εφαρμογών

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ (Τ.Ε.Ι) ΠΑΤΡΑΣ.**

ΠΑΤΡΑ 2008

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	11
ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ	12
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	13
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	16
A. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ	16
A.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ	16
A.2. ΑΝΑΔΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ...	21
A.3. ΑΝΑΔΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	22
B. Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	27
B1. ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	27
B2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ .	28
B3. ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ	29
B.4. Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ	31
B.4.1. Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΜΕ ΣΥΜΒΑΣΗ	32
B.4.2. Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΜΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ	34
B5. ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ	35
B.5.1. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΝΑΔΟΧΩΝ ΓΟΝΕΩΝ	35
B.5.2. ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΑΔΟΧΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.....	36
B.5.3. Η ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ	37
B6. Η ΑΡΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ	37

B.6.1. ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ Η ΤΟΝ ΕΠΙΤΡΟΠΟ	37
B.6.2. ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΜΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ	37
B.7. ΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ	39
B.8. ΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ	39
B.8.1. ΜΟΝΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	45
Γ. ΤΑΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΔΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	49
Γ.1. Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	49
Γ.1.1. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΟΧΗ I.F.C.O.	50
Γ.2. Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	51
Γ.2.1. Η ΕΞΕΥΡΕΣΗ ΑΝΑΔΟΧΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ.....	54
Γ.2.2. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	55
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	57
ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΔΟΧΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ	57
Α. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΨΗΦΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ, ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΟΧΗ... 57	57
A.1. Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΔΟΧΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.....	57
A.2. ΑΜΟΙΒΗ Η ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ	59
A.3. Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	61
A.4. Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.....	62
A.5. ΣΕ ΠΟΙΟΝ ΑΝΗΚΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	63
A.6. Η ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	64
Β. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ	67
B.1. Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ	67

Β.2. Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	69
Β.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΑΝΑΔΟΧΗΣ.....	72
Γ. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΧΕΜΥΘΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ.	74
Γ.1. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ.....	74
Γ.1.1. ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	78
Γ.2. ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ – ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ.....	80
Γ.3. ΔΙΚΛΕΙΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ.....	83
Δ. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ	88
Δ.1. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ (Τ.Α.).....	88
Δ.2. ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (Ο.Τ.Α).....	89
Δ.3. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	91
Δ.3.1. ΧΡΗΣΗ Η/Υ ΣΤΗΝ ΑΝΑΔΟΧΗ	93
Δ.3.2. ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΚΕΨΕΙΣ	97
Δ.3.3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ ΜΕ ΤΗΛΕΠΑΡΟΥΣΙΑ.....	98
Δ.3.4. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ.....	100
Δ.3.5. ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	101
Δ.3.6. ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ.....	102
Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	111
Παραρτήματα	114
Παράρτημα Α	114
Παράρτημα Β	122

Παράρτημα Γ..... 137

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Θα ξεκινήσουμε την εργασία αυτή με μια ιστορική ανασκόπηση του θεσμού της αναδοχής καθώς και στη δεοντολογία που διέπει το θεσμό αυτό. Θα γίνει αναφορά στη συνταγματική προστασία της οικογένειας που κατοχυρώνει τα δικαιώματα της ως προς το θεσμό της αναδοχής. Επιπλέον θα αναφερθούμε στα δικαιώματα του παιδιού και στη διαδικασία που θα πρέπει να ακολουθηθεί από το κράτος ώστε να διαφυλάσσονται όλα τα δικαιώματα του.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε εκτενώς με το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την αναδοχή ανηλίκου στην Ελλάδα, καθώς και με τις βασικές έννοιες και χαρακτηριστικά που ενέχει ο θεσμός της αναδοχής. Θα σχολιάσουμε επιπλέον και το πώς λειτουργεί ο θεσμός αυτός στην Ελλάδα καθώς πρόκειται για ένα θεσμό ο οποίος δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος στη χώρα μας. Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό θα αναφέρουμε και το πώς γίνεται εν τέλει η άρση της αναδοχής καθώς πρόκειται για κάτι αναπόφευκτο στις περισσότερες περιπτώσεις αναδοχής ανηλίκου.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε εκτενέστερα με την αναδοχή, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη. Ιδιαίτερα θα αναφερθούμε στη διεθνή οργάνωση για την αναδοχή καθώς και στα δικαιώματα που διατηρεί η βιολογική οικογένεια του ανηλίκου μετά την αναδοχή. Όπως σε κάθε ανάλογο θεσμό υπάρχουν κάποια πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα που θα μπορούσαν να προκύψουν σε σχέση με την αναδοχή τα οποία αναφέρουμε στη συνέχεια του κεφαλαίου. Επίσης θα σχολιάσουμε τη διαδικασία εξεύρεσης

ανάδοχων οικογενειών καθώς και τις δυσκολίες που μπορεί να προκύψουν ώστε να βρεθεί η κατάλληλη ανάδοχη οικογένεια για το κάθε παιδί.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα διερευνήσουμε τις δυνατότητες που υπάρχουν για την ανάπτυξη της αναδοχής στα πλαίσια της τοπικής αυτοδιοίκησης. Θα δούμε ποιες είναι οι αρμοδιότητες του Ο.Τ.Α καθώς και τις δράσεις που μπορεί να αναπτύξει η τοπική αυτοδιοίκηση ώστε να λειτουργήσει καλύτερα ο θεσμός.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας, θα αναφερθούμε στα δεοντολογικά διλήμματα που μπορεί να προκύψουν κατά την ανάδοχη φροντίδα παιδιού. Ιδιαίτερα αναφέρουμε το πώς πρέπει να γίνει η προετοιμασία της υποψήφιας οικογένειας, αλλά και των φυσικών γονέων, καθώς και του ίδιου του παιδιού. Έπειτα ακολουθεί μια αναφορά στη στήριξη που μπορούν να παρέχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στην ανάδοχη οικογένεια μετά την είσοδο του παιδιού στο σπίτι.

Στη συνέχεια του δεύτερου μέρους, θα αναλύσουμε τη σημασία της συνεργασίας μεταξύ της ανάδοχης οικογένειας, του παιδιού και των φυσικών γονέων καθώς η καλή έκβαση της αναδοχής προϋποθέτει την καλή συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκομένων. Σημαντική είναι και η συμβολή του φορέα αναδοχής στο να διασφαλίσει την καλή συνεργασία των συμβαλλομένων μελών.

Έπειτα θα αναφερθούμε στην εχεμύθεια που πρέπει να διέπει κάθε τέτοια προσπάθεια για αναδοχή παιδιού καθώς πρόκειται για μια διαδικασία που απαιτεί σωστούς και προσεκτικούς χειρισμούς που να εμπνέουν εμπιστοσύνη στους ενδιαφερόμενους.

Σε ξεχωριστό κεφάλαιο αναφέρουμε την ιδιαιτερότητα που παρουσιάζει η αναδοχή όταν πρόκειται για περιπτώσεις παραμελημένων η κακοποιημένων παιδιών καθώς θα πρέπει να υπάρχει μια μονιμότητα στην τοποθέτηση και πολύ προσεκτική επιλογή των αναδόχων. Δεοντολογικό δίλημμα έγκειται και στο γεγονός της παροχής αμοιβής στους ανάδοχους για τις υπηρεσίες τους καθώς και στη σύγκυση που μπορεί να προκύψει σχετικά με το ποιοι είναι τελικά οι γονείς του παιδιού.

Τέλος θα αναφερθούμε στη χρήση σύγχρονων μορφών τεχνολογίας ως μέσο ανάπτυξης του θεσμού της αναδοχής. Στη σημερινή εποχή που υπάρχει πληθώρα τεχνολογικών μέσων θα ήταν κρίμα να μην αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη ενός τόσο χρήσιμου θεσμού. Στο τελευταίο αυτό κεφάλαιο αναφέρουμε διάφορες μεθόδους όπου θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τέτοια μέσα για την ανάπτυξη της αναδοχής.

Κλείνοντας την εργασία μας αναφέρουμε τα συμπεράσματα μας που προκύπτουν από τη μελέτη μας, καθώς και τις προτάσεις μας για περαιτέρω ανάπτυξη και λειτουργία του θεσμού της αναδοχής.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αναδοχή, ως θεσμός παιδικής προστασίας από τις αρχές του 20ου αιώνα, αφορά την ανάληψη της φροντίδας ενός ανήλικου τέκνου έως 16 ετών από ανάδοχη οικογένεια ή ανάδοχο άτομο. Ανάδοχη φροντίδα θεωρείται ως το καλύτερο μέτρο προστασίας του παιδιού που στερείται οικογένειας γιατί το βοηθάει να ζει σε οικογενειακό περιβάλλον και να έχει σταθερά πρότυπα.

Συνεπώς πρόκειται για το θεσμό όπου μια οικογένεια προσφέρει το σπιτικό της και βοηθά το παιδί να ζήσει στο φυσικό του περιβάλλον. Εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπου το ανήλικο τέκνο στερείται τη φροντίδα και τη στήριξη της φυσικής οικογένειας λόγω έκτακτων είτε χρόνιων αναγκών όπως ασθένεια γονέων, ατύχημα, διαπίστωση ακαταλληλότητάς τους κ.α. Η ανάδοχη οικογένεια δεν αποκαθιστά αλλά αναπληρώνει την αδύναμη φυσική οικογένεια, προσφέροντας στο ανήλικο τέκνο ικανοποίηση των βιολογικών αναγκών του, ασφάλεια, αγάπη και τη δυνατότητα να μεγαλώσει, να αναπτύξει την ταυτότητά του και να αποκτήσει εμπειρίες και ερεθίσματα μέσα σε ένα υγιές οικογενειακό περιβάλλον. Με αυτό τον τρόπο μειώνονται τα αρνητικά συναισθήματα και προβλήματα που είναι αποτέλεσμα χωρισμού των γονέων ή της έλλειψής τους. Επίσης η ανάδοχη οικογένεια βοηθά στην ομαλή αποκατάσταση και επιστροφή του παιδιού στη φυσική οικογένεια μακριά από το στίγμα του Ιδρύματος.

Σε αντίθεση με την υιοθεσία, στην περίπτωση αναδοχής τέκνου, οι έννομες σχέσεις μεταξύ ανήλικου και φυσικής οικογένειας παραμένουν αμετάκλητες, εφ' όσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά. Είναι υποχρέωση των ανάδοχων γονέων να διευκολύνουν την επικοινωνία και τη διατήρηση των

προσωπικών σχέσεων μεταξύ ανηλίκου και φυσικών γονέων από την στιγμή που δεν υπάρχει δικαστική απόφαση και δε βλάπτει τα συμφέροντα του ανηλίκου. Δε πρέπει σε καμία περίπτωση το παιδί να αποτελέσει πόλο έλξης μεταξύ των ανάδοχων γονέων και της βιολογικής οικογένειας και να γίνει αιτία διαμάχης που θα απειλήσει την ψυχική ισορροπία του παιδιού. Ανάλογα με την περίπτωση το παιδί μπορεί να τοποθετηθεί στην ανάδοχη οικογένεια για μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα και με προοπτική να επιστρέψει στη φυσική του οικογένεια ή αν δεν υπάρχει τέτοια πιθανότητα, με δυνατότητα ίσως να υιοθετηθεί από την ανάδοχη οικογένεια ή κάποια άλλη οικογένεια.

Η συμβολή του κοινωνικού λειτουργού στην ανάπτυξη και προώθηση του θεσμού, καθώς επίσης στη στήριξη της φυσικής οικογένειας είναι απαραίτητη, ούτως ώστε οι γονείς να νοιώθουν βεβαιότητα για το μέλλον του παιδιού τους. Επιπρόσθετα ευθύνη του Κοινωνικού Λειτουργού είναι η επίλυση συγκρούσεων ανάμεσα στους βιολογικούς – ανάδοχους γονείς και της κοινωνικής υπηρεσίας καθώς και να φέρει αντιμέτωπα τα μέλη με τις απαιτήσεις του νόμου και τις υποχρεώσεις τους απέναντι σε αυτόν.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Επιλέξαμε να μελετήσουμε το συγκεκριμένο θέμα καθώς πρόκειται για ένα ζήτημα το οποίο αφορά την ευάλωτη ομάδα των παιδιών. Αυτό το ιδιαίτερα ευαίσθητο θέμα χρήζει περαιτέρω μελέτης καθώς ο θεσμός της αναδοχής διαπραγματεύεται το μέλλον των παιδιών και κατ' επέκταση το μέλλον της κοινωνίας, καθώς αυτά τα παιδιά θα είναι οι πολίτες του αύριο.

Πρόκειται λοιπόν για ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα το οποίο παρόλο που έχει μελετηθεί και στο παρελθόν ωστόσο θεωρούμε πως υπάρχουν αρκετά που μπορούν ακόμα να γίνουν για την περαιτέρω ανάπτυξη του θεσμού. Υπάρχουν πολλές ενέργειες που μπορούν ακόμα να πραγματοποιηθούν για την προώθηση της αναδοχής και πρόκειται για κάτι το οποίο σαν Κοινωνικοί Λειτουργοί οφείλουμε να προσφέρουμε στα απροστάτευτα παιδιά.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

Αναδοχή: είναι η φιλοξενία παιδιών που από έκτακτες ή χρόνιες ανάγκες, ατύχημα, διάλυση ή ακαταλληλότητας της οικογένειας βρίσκονται σε ανάγκη, (Τρισελιώτης, Τ. & Κουσιδου, Τ., 1989).

Ανάδοχη οικογένεια: ανάδοχη οικογένεια, με την ευρεία έννοια του όρου, θεωρείται κάθε οικογένεια που αναλαμβάνει με ή χωρίς οικονομικές παροχές τη φροντίδα και ανατροφή παιδιού, το οποίο δεν μπορούν να φροντίσουν, για διάφορους λόγους, οι γονείς του, στα πλαίσια της κοινωνικής πρόνοιας, (Τρισελιώτης, Τ. & Κουσιδου, Τ., 1989).

Υιοθεσία: Μια διαδικασία με την οποία, ένα παιδί που έχει ανάγκη μιας οικογένειας, γίνεται με νόμιμο τρόπο – μια δικαστική πράξη - μόνιμο μέλος μιας οικογένειας άλλης από την δική του, (Κουνουγέρη- Μανωλεδάκη, Ε., 1997).

Διαφορές αναδοχής από την υιοθεσία: Οι διαφορές της αναδοχής από την υιοθεσία είναι ότι ένα ανάδοχο παιδί κρατάει τη δική του ταυτότητα (π.χ. ονοματεπώνυμο) και εξακολουθεί να είναι νόμιμο παιδί και φυσικών του γονέων, με προοπτική κάποια στιγμή να επιστρέψει στη φυσική του οικογένεια, αφού υπάρξουν οι προϋποθέσεις, ενώ η υιοθεσία είναι μια νομική πράξη κατά την οποία το υιοθετημένο παιδί απολαμβάνει όλα τα προνόμια και τα δικαιώματα ενός φυσικού παιδιού και η οικογένεια έχει τις ίδιες υποχρεώσεις απέναντι σ' αυτό σαν να ήταν φυσικό παιδί της. Επίσης, η υιοθεσία αλλάζει τη νομική ταυτότητα ενός παιδιού, (Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη.Ε.1997).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για την πραγματοποίηση της εργασίας μας χρησιμοποιήσαμε τη μέθοδο της βιβλιογραφικής έρευνας. Στην παρούσα εργασία αντλήσαμε τις πληροφορίες μας από επιστημονικά κείμενα, άρθρα και περιοδικά που καταπιάνονται με το θεσμό της αναδοχής. Βιβλιογραφική έρευνα είναι η εκτεταμένη, ολοκληρωμένη και συστηματική εξέταση άρθρων και βιβλίων που είναι σχετικά με το πρόβλημα που εξετάζεται.. Γίνεται συνήθως σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση ο ερευνητής εντοπίζει το μεγαλύτερο δυνατό αριθμό σχετικών με τη μελέτη, άρθρων και βιβλίων. Στη δεύτερη, αναθεωρεί κριτικά εκείνες τις δημοσιεύσεις που είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τη μελέτη του, τις οποίες θα χρησιμοποιήσει και στη συνέχεια. Η καλή έρευνα κτίζεται πάνω σε υπάρχουσα γνώση. Όσο πιο ανεπτυγμένες είναι οι προϋπάρχουσες μελέτες γύρω από το θέμα που εξετάζουμε, τόσο καλή θα είναι και η εγκυρότητα της δικής μας μελέτης. Η συσσώρευση επιστημονικής γνώσης είναι ο κατάλληλος τρόπος για να πραγματοποιούνται πετυχημένες και έγκυρες έρευνες.

Η βιβλιογραφική έρευνα είναι ιδιαίτερα σημαντική μέθοδος συλλογής στοιχείων για πολλούς λόγους. Αρχικά μέσω αυτής της διαδικασίας ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να σχηματίσει γνώμη για την έκταση και το περιεχόμενο της μελέτης του και βοηθείται στη διατύπωση και απλοποίηση του ερευνητικού προβλήματος. Επίσης μπορεί να βρει έννοιες και μεταβλητές που ήδη χρησιμοποιήθηκαν σε άλλες έρευνες και μπορούν να αποδειχθούν ιδιαίτερα χρήσιμες και στη δική του έρευνα. Είναι δυνατόν ακόμα να ανακαλύψει τι είναι ήδη γνωστό και τι όχι στον τομέα που θέλει να ερευνήσει. Ο ερευνητής επιπλέον συνειδητοποιεί με αυτή τη μέθοδο τις δυσκολίες που

συνάντησαν άλλοι ερευνητές ώστε ο ίδιος να κερδίσει χρόνο αλλά και χρήμα και να αποφύγει λάθη. Κατ' επέκταση μπορεί να βρει μια ερευνητική έκθεση που να είναι καλά δομημένη, ώστε να τη χρησιμοποιήσει ως οδηγό στη γραφή της δικής του έρευνας. (Σαχίνη – Καρδάση 2004).

Η βιβλιογραφική έρευνα συμπεριλαμβάνεται σε μια ερευνητική έκθεση με σκοπό να παρουσιάσει τη θεωρητική βάση, το λογικό πλαίσιο ή το οργανωτικό σχήμα, μέρος του οποίου είναι και η μελέτη του ερευνητή. Επιπλέον, σκοπός είναι όχι απλά να δώσει μια βιβλιογραφία αλλά μια αναλυτική και κριτική εκτίμηση των σπουδαίων και πρόσφατων ουσιαστικών και μεθοδολογικών εξελίξεων στο χώρο ενδιαφέροντος του ερευνητή και να καταφέρει να δείξει πως η δική του μελέτη θα καταφέρει να αποσαφηνίσει, να αναθεωρήσει και να επεκτείνει η και να ξεπεράσει ακόμα, ότι είναι ως τώρα γνωστό. Σκοπεύει επίσης να πληροφορήσει και να υποστηρίξει τις υποθέσεις, τους λειτουργικούς ορισμούς και τις μεθοδολογικές διαδικασίες του ερευνητή, δείχνοντας ότι η παρούσα μελέτη έχει ωφεληθεί από την προηγηθείσα επιστημονική εργασία. (Σαχίνη – Καρδάση 2004).

Οι ερευνητές χρησιμοποιούν τη βιβλιογραφική έρευνα στην πραγματοποίηση των μελετών τους σε πολλές περιπτώσεις. Κατά τη βιβλιογραφική έρευνα ο ερευνητής αναζητά κυρίως τεκμήρια που υπάρχουν από άλλες μελέτες. Με τον όρο τεκμήρια εννοούμε, κυρίως, το γραπτό τεκμήριο, είτε πρόκειται για ένα βιβλίο, μια εφημερίδα, η περιοδικό, είτε για σημείωμα ή γράμμα. (Robson 2007). Η αναγκαιότητα χρήσης της βιβλιογραφικής έρευνας έγκειται κυρίως σε περιπτώσεις όπου δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία ή δεν μπορούμε για διάφορους λόγους να συλλέξουμε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα. Τέτοιοι λόγοι μπορεί να είναι η έλλειψη χρόνου ή οι

περιορισμένοι οικονομικοί πόροι που μπορούμε να διαθέσουμε για την έρευνα. Επιπλέον οι ερευνητές χρησιμοποιούν αυτή τη μέθοδο συλλογής στοιχείων ώστε να διαπιστώσουν τι έχει ήδη μελετηθεί στον τομέα που θα εργαστούν και τι μένει ακόμα να ανακαλυφθεί ώστε να προσαρμόσουν την έρευνα τους σε καινούριες αναζητήσεις. Τα παλαιότερα στοιχεία επίσης μας παρέχουν μια πληθώρα ορισμών και δεικτών μέτρησης διάφορων φαινομένων και έτσι γίνεται ευκολότερη η κατανόηση του θέματος που θα ερευνηθεί. Επιπρόσθετα μέσω της βιβλιογραφικής έρευνας ο ερευνητής μπορεί να εμβαθύνει σε ένα θέμα το οποίο έχει ήδη μελετηθεί εκτενώς από άλλους ερευνητές, και να κάνει καινούριες διαπιστώσεις.

Συνεπώς οι ερευνητές γενικά ωφελούνται παρά πολύ από τη μελέτη υφιστάμενων προηγούμενων ερευνών, προτού εμπλακούν σε μια νέα επιστημονική προσπάθεια. Είναι λοιπόν μια μέθοδος συλλογής στοιχείων ιδιαίτερα χρήσιμη και συχνά απαραίτητη για κάθε ερευνητή, με όποιο θέμα και αν ασχοληθεί να μελετήσει. Επιλέξαμε λοιπόν αυτή τη μέθοδο να συλλέξουμε τις πληροφορίες μας καθώς πρόκειται για έγκυρα στοιχεία από επιστημονικές πηγές και με αυτό τον τρόπο δίνουμε βαρύτητα και στη δική μας εργασία.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

A. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

A.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

Η ανάθεση της φροντίδας απροστάτευτων ή εκτεθειμένων σε άμεσο ή μελλοντικό κίνδυνο νεογέννητων, μακριά από τη φυσική τους μητέρα, είναι τόσο παλιά όσο και η ανθρώπινη ιστορία. Η ελληνική μυθολογία είναι πλούσια σε γεγονότα υποκατάστασης της μητρικής φροντίδας και απομάκρυνσης βρεφών από βίαιους γεννήτορες. Η φιλοξενία, ευρέως διαδεδομένη από την κλασική αρχαιότητα, ήταν ταυτόσημη με τη ζεστή υποδοχή και με την έμπιστη και επαρκή ενασχόληση περιποίησης και φροντίδας των ξένων.

Η σύγχρονη κοινωνική ιστορία έχει να επιδείξει άπειρες περιπτώσεις διακίνησης ανεπιθύμητων, κυρίως εκτός γάμου, βρεφών, καθώς και πλούσιο εμπειρικό υλικό αντικατάστασης του φυσικού γονεϊκού σχήματος. Τα ψυχοπαίδια ή παιδιά της ψυχής, οι παραγιοί και οι παρακόρες πρόσφεραν τη φροντίδα τους στα ορφανά των πολέμων κατά τη μεταπολεμική περίοδο, αλλά και εξυπηρετούσαν οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες (παιδιά φτωχών, πολύτεκνων ή κοινωνικά στιγματισμένων γονέων αποτελούσαν βοηθητικό προσωπικό, φτηνό εργατικό δυναμικό, ή γίνονταν μελλοντικοί κληρονόμοι ανθρώπων που τους κληροδοτούσαν τις περιουσίες τους με αντάλλαγμα τη φροντίδα τους στα γηρατειά). Πολλοί συγγενείς, κυρίως στην περιφέρεια, αναλάμβαναν τη συνολική φροντίδα διαβίωσης και εκπαίδευσης των παιδιών που άφηναν πίσω τους οι μετανάστες γονείς. Αυτοί οι διαδεδομένοι τρόποι φροντίδας συνυπήρχαν ανέκαθεν με την ιδρυματική φροντίδα ως δείγματα

των αντιλήψεων της κοινωνίας μας για τα ορφανά και απροστάτευτα παιδιά. Η κρατική, η εκκλησιαστική και η ιδιωτική πρωτοβουλία μοιράζονται έως τις μέρες μας την παροχή της ιδρυματικής φροντίδας των ευπαθών και αδυνάτων όλων των ηλικιών, (Σταθόπουλος Π., 1996).

Η επίσημη ανάδοχη φροντίδα άρχισε στην Ελλάδα από τα βρεφοκομεία, και συγκεκριμένα το 1859 από το Βρεφοκομείο Αθηνών. Το 1861 μέσω αυτού του βρεφοκομείου είχαν τοποθετηθεί τα πρώτα 35 βρέφη σε ισάριθμες «νοθοτρόφους μητέρες» με αμοιβή 20 δραχμές το μήνα. Η συγγενική αναδοχή άρχισε να προωθείται από το Π.Ι.Κ.Π.Α. το 1934. Μεταπολεμικά και μέχρι το 1970 εφαρμόζονταν από τις Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας του Υπουργείου Πρόνοιας, ενώ μετά το 1955 ο θεσμός προωθήθηκε από το Κέντρο Βρεφών «Η μητέρα» και από το 1988 από τον Εθνικό Οργανισμό Πρόνοιας, (Τρισελιώτης, Τ. & Κουσίδου, Τ., 1989).

Η τοποθέτηση ανηλίκων σε άλλες οικογένειες, εκτός αυτής των γονέων τους, με τη μέριμνα φορέων παιδικής προστασίας και ιδρυμάτων, εφαρμόζεται στη χώρα μας εδώ και αρκετές δεκαετίες, αν και σε περιορισμένη κλίμακα, (Καλλιδοπούλου Β., 1996). Στις δεκαετίες του 1970 και του 1980 το Συμβούλιο της Ευρώπης εξέδωσε δυο κείμενα σχετικά με το θέμα τα οποία, αν και στερούνταν νομικής δεσμευτικότητας, εντούτοις προετοίμασαν το έδαφος για τη θέσπιση σχετικών ρυθμίσεων στα κράτη – μέλη. Στην Ελλάδα, η νομοπαρασκευαστική επιτροπή για τη μεταρρύθμιση του δικαίου της επιτροπείας διατύπωσε το 1989 ένα προσχέδιο για τη θεσμοθέτηση της αναδοχής ανηλίκων, με την προσθήκη σχετικού κεφαλαίου στο τέταρτο βιβλίο του Αστικού Κώδικα και στη θέση των άρθρων 1659-1665 Α.Κ. Το προσχέδιο αυτό βασίστηκε στη σύσταση R(87)6 του Συμβουλίου της Ευρώπης και στη

ratio « να τεθούν υπό κάποια ρύθμιση και κάποιο (κρατικό) κοινωνικό έλεγχο οι αυξανόμενες περιπτώσεις ανάληψης της πραγματικής φροντίδας του προσώπου ανηλίκων από τρίτους (ανάδοχους γονείς), είτε με τη θέληση των γονέων ή του επιτρόπου τους είτε και χωρίς τη θέλησή τους, με δικαστική απόφαση», (Χρυσογόνου Κ., (1997).

Το προσχέδιο όμως αυτό δεν έγινε νόμος. Αντίθετα, ο κοινοβουλευτικός νομοθέτης προτίμησε να θεσπίσει την άκρως ελλειπτική ρύθμιση του άρθρου 9 Ν.2082/1992 για τις ανάδοχες οικογένειες. Η παρ. 1 του άρθρου όριζε γενικά ότι «ανήλικοι κάτω των 18 ετών, που δεν έχουν ή ζουν σε ακατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον, μπορούν να τοποθετούνται για ορισμένο χρονικό διάστημα μέχρι την ενηλικίωση τους, σε ανάδοχες οικογένειες». Η παρ. 4 του ίδιου άρθρου συμπλήρωνε ότι η «τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες γίνεται από το Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ή από τα εποπτευόμενα από το Υπουργείο νομικά πρόσωπα κατά τα ειδικότερα από το νόμο αυτό οριζόμενα». Ο ίδιος ο νόμος δεν όριζε τίποτε ειδικότερο, απλώς έδινε ευρύτερες εξουσιοδοτήσεις στην κανονιστική διοίκηση για τη ρύθμιση όλων των θεμάτων, (Αλεβίζος Β., 1990).

Λίγο αργότερα κυρώθηκε η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού με το Ν. 2191/1992, η οποία περιλαμβάνει μια σειρά από κρίσιμες για την ανάδοχη φροντίδα διατάξεις, συμπληρώνοντας έτσι, τις σχετικές συνταγματικές ρυθμίσεις. Δημιουργείται επομένως ένα αυξημένης τυπικής ισχύος πλαίσιο μέσα στο οποίο υποχρεούνται να κινηθούν τόσο ο νομοθέτης όσο και η κανονιστική διοίκηση.

Στη συνέχεια, με επίκληση των εξουσιοδοτικών διατάξεων του άρθρου 9 Ν.2082/1992, εκδόθηκε το Π.Δ. 337/1993, το οποίο όριζε τους όρους και τις

προϋποθέσεις για την τοποθέτηση ανηλίκων σε ανάδοχες οικογένειες. Αξιοσημείωτο είναι ότι μεταξύ των δυνάμενων να τοποθετηθούν σε ανάδοχη οικογένεια ανηλίκων συγκαταλέγονταν και όσοι ζουν «σε κοινωνικά επιβλαβές περιβάλλον» (άρθρο 2, περ. δ'), με την προϋπόθεση ότι η τοποθέτηση ζητείται από αρμόδια εισαγγελική αρχή (άρθρο 3, περ. δ').

Τελικά, με το Ν. 2447/1996 κυρώθηκε ως κώδικας το νομοσχέδιο για την υιοθεσία, επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου καθώς και συναφείς διατάξεις. Έτσι προστέθηκε ένα νέο δέκατο πέμπτο κατά σειρά κεφάλαιο στο τέταρτο βιβλίο του Αστικού Κώδικα (νέα άρθρα 1655-1665 Α.Κ.), το οποίο ρυθμίζει πλέον κατά συστηματικό τρόπο την αναδοχή ανηλίκου, αντικαταστάθηκε (άρθρο 65 παρ. 1) το άρθρο 9 του Ν. 2082/1992 και καταργήθηκαν τα άρθρα 1 έως 9 του Π.Δ. 337/1993. Οι υπόλοιπες διατάξεις του Π.Δ. 337/1993 διατηρήθηκαν σε ισχύ, έως ότου εκδοθεί νέο σχετικό προεδρικό διάταγμα, (Αλεβίζος Β., 1990).

Αιτίες για την καθυστέρηση της καθιέρωσης του θεσμού της αναδοχής ήταν η επικράτηση της ιδρυματικής προστασίας, η έλλειψη σχετικής νομοθεσίας και η δομή της ελληνικής οικογένειας, η οποία μέσω των γυναικών προσπαθούσε να εξυπηρετήσει η ίδια τις ανάγκες επιβίωσης των μελών της. Επρόκειτο όμως για μια υπηρετήση που δεν ήταν πάντα η επαρκέστερη και που συχνά συγκάλυπτε κενά ή παθολογικά φαινόμενα, τα οποία απέβαιναν επιβλαβή για την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη και ωρίμανση των προστατευόμενων μελών της οικογένειας (Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε., 1997).

Σήμερα την ισχύουσα κοινωνική πολιτική για την οικογένεια εξακολουθεί να χαρακτηρίζει η ελλειμματική αντίληψη και πρακτική. Παρά τις εξαγγελίες και

τις καταβληθείσες προσπάθειες, τα κύρια γνωρίσματα της πολιτικής αυτής συνεχίζουν να είναι η επιδοματική στήριξη και η ιδρυματική φροντίδα των αδύναμων μελών της οικογένειας. Σε αυτά πρέπει επίσης να προστεθούν η παντελής έλλειψη έρευνας, η ανυπαρξία εξειδικευμένων στελεχών και η περιορισμένη διάθεση πόρων για προγράμματα με αναπτυξιακό προσανατολισμό. Παράλληλα, η απουσία προγραμμάτων πρόωμης παρέμβασης στην κρίση της οικογένειας, καθώς και οι καθυστερήσεις στην έναρξη του πολλά υποσχόμενου Εθνικού Κέντρου Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας πολλαπλασιάζουν δραματικά τα αιτήματα για προστασία από το υφιστάμενο, ανεπαρκές σε στελέχωση και προγράμματα, σύστημα. Σημαντικά υστερεί τέλος και η εκπαίδευση στην κοινωνική φροντίδα.

Σήμερα η αναδοχή οφείλει να καλύψει εξαιρετικά σύνθετες και απαιτητικές φάσεις και καταστάσεις ζωής. Έπειτα μάλιστα από τις αλλαγές που υπέστη η οικογένεια, θεωρείται πλέον δεδομένο ότι η γονική φροντίδα καθορίζεται σε σχέση με το πολιτισμικό περιβάλλον και είναι μεταβιβάσιμη σε ποικίλα σχήματα. Άλλωστε η ρευστότητα της σύγχρονης οικογένειας έχει συμβάλει στην αύξηση των μελών της, τα οποία σε περιόδους όπου αδυνατούν να λειτουργήσουν αυτόνομα (συνθήκη αναπηρίας, γηρατειών κ.α.) χρειάζονται φροντίδα εκτός της φυσικής οικογένειας, (Μουσούρου Λ., 1994).

Η αναδοχή βρεφών, νηπίων, παιδιών και εφήβων αποτελεί την ακραία – τελευταία – επιλογή, και αφού έχουν ήδη δοκιμαστεί όλες οι πιθανές παρεμβάσεις υποστήριξης του φυσικού γονεϊκού σχήματος: αυτό, αν και σχεδόν πάντα είναι βαθιά ταραγμένο και προβληματικό, έχει δικαιώματα, επιθυμίες, προσδοκίες και απόψεις που οφείλουμε και να εισακούμε και να υπερασπιζόμαστε. Πέρα από την προσωπική παθολογία και ανεπάρκεια,

υπάρχουν δυνατά σημεία, αρκεί κάποιος να τα αναζητήσει, να τα αναδείξει και να τα βοηθήσει στην περαιτέρω ανάπτυξή τους.

A.2. ΑΝΑΔΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Κρίσιμες συνταγματικές διατάξεις για το θέμα της αναδοχής ανηλίκου θεωρούνται κυρίως αυτές των άρθρων 9 παρ. 1 εδ.β' («η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη») και 21 παρ.1 («η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους»). Αμφότερες οι διατάξεις αποβλέπουν καταρχήν στη φυσική οικογένεια και κατοχυρώνουν, μεταξύ άλλων, τη μη παρεμπόδιση των μελών της από το να αναπτύξουν μεταξύ τους την επικοινωνία και οικειότητα που να είναι συμφυής με την ίδια την έννοια της οικογένειας, (Χρυσογόνου Κ., 1997).

Υπό τα δεδομένα του αντίστοιχου προς το άρθρο 9 παρ. 1 εδ.β' Συντ. άρθρου 8 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου («παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του»), το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι η συμβίωση γονέα και τέκνου συνιστά βασικό στοιχείο της φυσικής οικογένειας. Υπάρχει συνεπώς ένα συνταγματικό όριο στην πραγματική διάσπαση της συμβίωσης γονέων και τέκνων, ιδίως όταν αυτή δεν επέρχεται με πρωτοβουλία και απόφαση των ίδιων αλλά με απόφαση δημόσιας αρχής, όπως μπορεί να συμβεί στην περίπτωση της αναδοχής ανηλίκου, έστω και αν

από καθαρά νομική άποψη η φυσική οικογένεια παραμένει ως έχει και μετά την αναδοχή.

Το ίδιο άρθρο, 21 παρ.1 Συντ., θέτει υπό την κρατική προστασία, εκτός από την οικογένεια, και την παιδική ηλικία. Εάν επομένως η συνέχιση της συμβίωσης του παιδιού με τους φυσιολογικούς του γονείς καθίσταται ανέφικτη ή κρίνεται επιβλαβής για το ίδιο, η δημόσια εξουσία έχει όχι μόνο δυνατότητα αλλά ενδεχομένως και υποχρέωση να το τοποθετήσει στο κατάλληλο περιβάλλον. Θα πρέπει, ωστόσο, να διασφαλίζεται στο μέγιστο βαθμό η αντικειμενικότητα της κρίσης για το κατάλληλο ή το ακατάλληλο του οικογενειακού περιβάλλοντος του παιδιού, στο πλαίσιο πάντα της φυσικής ή της ανάδοχης οικογένειας. Περαιτέρω, η πραγματική απομάκρυνση του παιδιού από τη φυσική του οικογένεια, με την τοποθέτηση του σε ανάδοχη οικογένεια, είναι ένα μέτρο με τέτοια βαρύτητα ώστε η λήψη του είναι θεμιτή συνταγματικά μόνο σε ακραίες περιπτώσεις, (Καλλιδοπούλου Β., 1996).

A.3. ΑΝΑΔΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η Διεθνής σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη στις 26 Ιανουαρίου 1990 και κυρώθηκε με το Ν. 2101/1992, συμπλήρωσε τις oligόλογες συνταγματικές διατάξεις σχετικά με το θέμα των ανάδοχων οικογενειών. Η Σύμβαση αυτή, όπως και κάθε άλλη διεθνής σύμβαση κυρωμένη με τυπικό νόμο, από τη στιγμή που τίθεται σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους της ίδιας, υπερέχει οποιασδήποτε αντίθετης διάταξης νόμου στην ελληνική έννομη τάξη. Τοποθετείται δηλαδή σε μια ενδιάμεση,

μεταξύ τυπικού Συντάγματος και τυπικού νόμου, βαθμίδα τυπικής ισχύος. Ωστόσο, η διαβάθμιση της τυπικής ισχύος δεν εξαντλεί το θέμα του τρόπου ενσωμάτωσης των πολυμερών διεθνών συνθηκών για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, στην εθνική έννομη τάξη. Αυτού του είδους οι συμβάσεις διακρίνονται από τις υπόλοιπες ως προς το ότι δεν υπηρετούν ανταλλακτικούς σκοπούς μεταξύ των κρατών, όπως λόγω χάρη μια σύμβαση για την αποφυγή διπλής φορολογίας. Ουσιαστικά επιδιώκουν να θεμελιώσουν μια διεθνή δημόσια τάξη προστασίας των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων. Τελούν επίσης σε προνομιακή σχέση συγκριτικά με τις αντίστοιχες διατάξεις των εθνικών Συνταγμάτων, ενώ είναι αναπόφευκτη η διαρκής αμοιβαία νοηματοδότηση τους, η οποία δεν εκδηλώνεται μόνο κατά τη στιγμή της θέσπισης του Συντάγματος ή της υπογραφής της σύμβασης, αλλά και κατά την ερμηνευτική τους ώσμωση που ακολουθεί. Επομένως η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού όχι μόνο συμπληρώνει, με αυξημένη έναντι του κοινού νόμου τυπική ισχύ, τις σχετικές συνταγματικές διατάξεις, αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως κριτήριο ερμηνείας των τελευταίων, (Ξανθόπουλου Χ., Νάσκου – Περράκη Π. & Χρυσογόνου Κ., 2000).

Κρίσιμες για το θέμα της αναδοχής ανηλίκων είναι οι διατάξεις των άρθρων 9 και 20 της Σύμβασης. Η παρ. 1 του άρθρου 9 ορίζει ότι «τα συμβαλλόμενα κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέληση τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού». Περαιτέρω εξηγεί ότι «μια τέτοια

απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού». Η παρ. 2 του ίδιου άρθρου συμπληρώνει ότι «σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 ...όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους». Εξάλλου, σύμφωνα με την παρ. 3, ακόμη και μετά το χωρισμό του παιδιού από τους γονείς επιβάλλεται η διατήρηση κανονικών προσωπικών σχέσεων και άμεσης επαφής μεταξύ τους, εκτός αν αυτό είναι αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού, (Χρυσοδένου Κ., 1997).

Ειδικότερη αναφορά στην αναδοχή περιέχει το άρθρο 20 της Σύμβασης. Σύμφωνα με την παρ. 1 «κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και φροντίδα εκ μέρους του Κράτους». Η παρ. 2 υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να «προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους», (Ξανθόπουλου Χ., Νάσκου – Περράκη Π. & Χρυσογόνου Κ., 2000).

Από τις διατάξεις αυτές απορρέουν πολλαπλές δεσμεύσεις για τον κοινό νομοθέτη. Η πρώτη από αυτές είναι η καθαυτό πρόβλεψη της αναδοχής ως θεσμού, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 1 της Σύμβασης. Αν και η διάταξη αυτή χρησιμοποιεί τον όρο «δικαιούται» (το παιδί), είναι πρόδηλο, με βάση μάλιστα το συνδυασμό της με την παρ. 3, ότι δεν καθιερώνει ευθέως αγωγήμη αξίωση του παιδιού για τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια αλλά κατευθυντήρια για το νομοθέτη αρχή. Η υλοποίηση της υποχρέωσης του νομοθέτη δεν μπορεί βέβαια να εξαναγκαστεί με νομικά μέσα, ενώ σε αυτόν ανήκει η διαμόρφωση της ειδικότερης φυσιολογίας του θεσμού. Από τη στιγμή όμως που θα θεσπιστούν οι σχετικές ρυθμίσεις, μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστούν ένα θεσμικό κεκτημένο και άρα δεν είναι θεμιτή η κατάργησή τους χωρίς ταυτόχρονη αντικατάσταση από διατάξεις ισοδύναμου αποτελέσματος, (Ανθοπούλου Χ., Νάσκου – Περράκη Π. & Χρυσογόνου Κ. 2000).

Στη συνέχεια, η παρ. 3 του άρθρου 20 της Σύμβασης αφήνει να εννοηθεί ότι στην τοποθέτηση σε οικογένεια οφείλει να δίδεται προτεραιότητα έναντι του ενδεχομένου τοποθέτησης σε ίδρυμα, αφού η τελευταία χαρακτηρίζεται ως «περίπτωση ανάγκης». Αποτελεί άλλωστε κοινό τόπο ότι «η διαμονή ανηλίκων...σε, έστω και ξένη, οικογένεια είναι πιο φυσιολογική και πιο ανθρώπινη από την παραμονή τους σε ιδρύματα». Η ίδια παράγραφος αναφέρεται στη σημασία να ληφθεί υπόψη κατά την επιλογή μεταξύ τοποθέτησης σε οικογένεια (αναδοχής), υιοθεσίας ή τοποθέτησης σε ίδρυμα η ανάγκη για συνέχιση της εκπαίδευσης του παιδιού και η ανάγκη σεβασμού της καταγωγής του, (Ανδρουλιδάκη – Δημητριάδη Ι. 1997).

Ωστόσο, εύλογο θεωρείται η πρόβλεψη αυτή να ερμηνευθεί διασταλτικά, έτσι ώστε οι παραπάνω παράγοντες να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο κατά την επιλογή μεταξύ των διαφορετικών μορφών προστασίας του παιδιού, αλλά, εφόσον προτιμηθεί η λύση της αναδοχής, και κατά την επιλογή ανάδοχης οικογένειας.

Β. Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Β1. ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η αναδοχή ανηλίκου ρυθμίστηκε για πρώτη φορά από τον Έλληνα νομοθέτη με το Ν. 2082/1992 και συγκεκριμένα με το άρθρο 9 αυτού του νόμου και το εκτελεστικό Π.Δ. 337/1993.

Η ρύθμιση αυτή δεν θεωρήθηκε επιτυχημένη, πρώτον, γιατί ερχόταν σε αντίθεση με τις ρυθμίσεις του Αστικού Κώδικα για τη γονική μέριμνα, και, δεύτερον, γιατί ορισμένα σημεία της προσέκρουαν όχι μόνο στις συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές της προστασίας της οικογενειακής ζωής, της οικογένειας και της προσωπικότητας αλλά και σε διεθνείς συμβάσεις, όπως η σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα του παιδιού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αντίθεσης ήταν η δυνατότητα που προβλεπόταν από το παραπάνω διάταγμα, να απομακρύνεται ο ανήλικος από τη φυσική του οικογένεια χωρίς προηγούμενο δικαστικό έλεγχο, (Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε., 1997).

Η τροποποίηση του εν λόγω νόμου κρίθηκε σκόπιμη και για έναν επιπλέον λόγο: γιατί ο θεσμός της αναδοχής συνδέεται στενά με τους θεσμούς της γονικής μέριμνας και της επιτροπείας, τους οποίους συμπληρώνει και στους οποίους ανήκει συστηματικά ο Α.Κ.

Η ένταξη του θεσμού της αναδοχής στον Α.Κ. έγινε με τον Ν. 2447/1996. Στα άρθρα 1655-1665 Α.Κ. ρυθμίζονται οι γενικές αρχές του θεσμού, ενώ οι λεπτομέρειες του και ειδικότερα η άσκηση της κοινωνικής εργασίας, η οποία σχετίζεται με την εφαρμογή του, πρόκειται να ρυθμιστούν με ειδικά νομοθετήματα. Εξάλλου, με το άρθρο 65 των μεταβατικών διατάξεων του Ν. 2447/1996, αναθεωρήθηκε και το άρθρο 9 του Ν. 2982/1992. Καταργήθηκαν επίσης τα άρθρα 1-9 του Π.Δ. 337/1993 επειδή περιείχαν ρυθμίσεις αντίθετες προς αυτές του Α.Κ. Τα άρθρα 10-22 του ίδιου Π.Δ. εξακολουθούν να ισχύουν και να ρυθμίζουν στις λεπτομέρειες τους την οργάνωση και τη λειτουργία των ανάδοχων οικογενειών, μέχρι την έκδοση του νέου Π.Δ. που θα είναι εκτελεστικό της νέας αναθεωρημένης διάταξης του άρθρου 9 του Ν. 2982/1992, (Χρυσοδένου Κ., 1997)

B2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

Η έννοια της αναδοχής ορίζεται από το άρθρο 1655 Α.Κ. Σύμφωνα με αυτό, ως αναδοχή ανηλίκου μπορεί να οριστεί η ανάληψη της πραγματικής φροντίδας του προσώπου του παιδιού από τρίτους (ανάδοχους γονείς ή ανάδοχες οικογένειες), η οποία, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά στο νόμο, δεν συνεπάγεται μεταβολή στις σχέσεις μεταξύ του ανηλίκου και της φυσικής του οικογένειας ή του επιτρόπου του. Τα κύρια χαρακτηριστικά της αναδοχής ανηλίκου είναι, αφενός, το περιορισμένο περιεχόμενό της, το οποίο συνίσταται στην ανάληψη από τους τρίτους μόνο της πραγματικής φροντίδας του

προσώπου του ανηλίκου και όχι της επιμέλειάς του, και, αφετέρου, ο προσωρινός και συμπληρωματικός χαρακτήρας της αναδοχής σε σχέση με τη γονική μέριμνα και την επιτροπεία, αφού αυτή κατά κανόνα δεν συνεπάγεται μεταβολή στις έννομες σχέσεις του παιδιού με τους γονείς ή τον επίτροπό του. Αυτό σημαίνει ότι η γονική μέριμνα και η επιτροπεία εξακολουθούν να ασκούνται από τους φυσικούς γονείς, όπως και πριν από την αναδοχή, και ότι οι ανάδοχοι γονείς έχουν βοηθητικό ρόλο στο πλευρό των φυσικών γονέων ή του επιτρόπου, (Καλλινικάκη Θ., 1997).

B3. ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

Ο θεσμός της αναδοχής αφορά όλους τους ανηλίκους –ανεξάρτητα από το αν γεννήθηκαν εντός ή εκτός γάμου, από το αν είναι υιοθετημένοι ή όχι. Καθοριστική σημασία έχει μόνο το αν οι εν λόγω ανήλικοι τελούν υπό γονική μέριμνα ή επιτροπεία η οποία παρουσιάζει προβλήματα κατά την άσκησή της, (Ανδρουλιδάκη – Δημητριάδη Ι., 1997).

Σε σχέση με τους ανάδοχους γονείς επιβάλλεται να επισημανθούν τα ακόλουθα:

Στα περισσότερα άρθρα του Α.Κ. που αφορούν την αναδοχή ανηλίκου άλλοτε γίνεται λόγος για ανάδοχους γονείς και άλλοτε για ανάδοχες οικογένειες. *Ο συναφής θεσμός της αναδοχής ανηλίκου και η λειτουργία του στην πράξη*). Ως ανάδοχοι γονείς είναι δυνατόν να ορίζονται είτε δυο σύζυγοι χωρίς παιδιά είτε δυο σύζυγοι που έχουν δικά τους παιδιά, γνήσια ή υιοθετημένα, είτε ένα μεμονωμένο άτομο με ή χωρίς παιδιά, γνήσια ή θετά, ακόμη και αν αυτό δεν υπήρξε ποτέ έγγαμο, (Καλλιδοπούλου Β., 1996).

Η επιλογή ενός μεμονωμένου ατόμου ως αναδόχου ενδείκνυται ως λύση όταν ο μελλοντικός ανάδοχος είναι συγγενείς του ανηλίκου. Σε περίπτωση πάντως που δεν υπάρχουν κατάλληλα πρόσωπα στο συγγενικό ή το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον του ανηλίκου, τότε οι γονείς ή ο επίτροπος καθώς και το δικαστήριο μπορούν να απευθυνθούν, για την υπόδειξη κατάλληλης ανάδοχης οικογένειας στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, όπου είναι δηλωμένα τα άτομα που επιθυμούν να αναλαμβάνουν την προσωρινή προστασία ανήλικων παιδιών, (Κουνουγέρη- Μανωλεδάκη, Ε., 1997).

Στην περίπτωση της αναδοχής ανηλίκου τα βασικά προσόντα που απαιτούνται για τους ανάδοχους γονείς είναι η καλή σωματική και ψυχική υγεία. Δεν απαιτούνται άλλες προϋποθέσεις καταλληλότητας, όπως για παράδειγμα όρο ή διαφορά ηλικίας, σε αντίθεση δηλαδή με ότι ισχύει στο πεδίο της υιοθεσίας. Αυτό οφείλεται στον προσωρινό και συμπληρωματικό χαρακτήρα της αναδοχής. Ο χαρακτήρας αυτός βοηθά στη διεύρυνση του κύκλου των προσώπων που μπορούν να εκτιμούνται ως κατάλληλοι ανάδοχοι γονείς και δικαιολογεί την επιλογή του νομοθέτη να μην θεωρεί απαραίτητη, στην περίπτωση της αναδοχής, τη συνεκτίμηση της γνώμης και των ανήλικων παιδιών –εφόσον υπάρχουν –του υποψήφιου ανάδοχου γονέα, (Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη Ε., 1997).

Σε ότι αφορά την ικανότητα για δικαιοπραξία, θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι για να γίνει κανείς ανάδοχος γονέας απαιτείται να είναι ικανός για δικαιοπραξία. Η προϋπόθεση αυτή δεν προβλέπεται ρητά στον νόμο. Ωστόσο θεωρείται σωστό να απαιτηθεί κατ' αναλογία προς όσα ισχύουν στο πλαίσιο της υιοθεσίας.

Έτσι ο ανάδοχος γονέας επιβάλλεται:

A) Να είναι άνω των 18 χρόνων

B) Να μην έχει τεθεί σε στερητική δικαστική συμπαράσταση, πλήρη ή μερική, ειδικά ως προς την ικανότητα να συνάπτει σύμβαση αναδοχής ανηλίκου.

Γ) Να έχει κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης, συνείδηση των πράξεών του και να μην βρίσκεται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που να περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησης του.

Οι ανάδοχοι γονείς είναι δυνατόν να φροντίζουν περισσότερα από ένα παιδιά, ταυτόχρονα ή διαδοχικά. Σε καμία περίπτωση όμως δεν είναι δυνατόν να τοποθετηθεί ένα παιδί σε περισσότερες από μια ανάδοχες οικογένειες, (Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη, Ε., 1997).

B.4. Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

Σύμφωνα με το άρθρο 1655 Α.Κ. η αναδοχή ανηλίκου μπορεί να συσταθεί με δυο τρόπους: είτε με σύμβαση που καταρτίζεται μεταξύ των φυσικών γονέων ή του επιτρόπου και των αναδόχων γονέων είτε με δικαστική απόφαση, (Χρυσοδένου Κ., 1997).

B.4.1. Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΜΕ ΣΥΜΒΑΣΗ

Οι γονείς ή ο επίτροπος που για οποιοδήποτε λόγο δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στην επιμέλεια του παιδιού για κάποιο χρονικό διάστημα μπορούν να αναθέσουν την πραγματική του φροντίδα σε ανάδοχη οικογένεια. Ο νόμος δεν θέτει κανένα περιορισμό στους φυσικούς γονείς ή στον επίτροπο σχετικά με την επιλογή της ανάδοχης οικογένειας. Είναι ελεύθεροι να την επιλέξουν μόνοι τους. Τη μεταξύ τους όμως συμφωνία για την αναδοχή πρέπει να την αναγγείλουν χωρίς καθυστέρηση στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία. Η σχετική υποχρέωση βαραίνει τόσο τους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο όσο και τους ανάδοχους γονείς. Με την αναγγελία αυτή η κοινωνική υπηρεσία έχει τη δυνατότητα, αφενός, να παρακολουθεί και να ελέγχει τον τρόπο διαβίωσης του ανηλίκου στην ανάδοχη οικογένεια και, αφετέρου, να επεμβαίνει και να αναφέρεται σχετικά στο δικαστήριο, όταν αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του ανηλίκου, (Χρυσοδένου Κ., 1997).

Σε περίπτωση που η κοινωνική υπηρεσία αναφέρει στο δικαστήριο –το οποίο μπορεί να κινηθεί και αυτεπάγγελτα –ότι η ανάδοχη οικογένεια συμπεριφέρεται προς τον ανήλικο κατά τρόπο επιβλαβή, τότε το δικαστήριο μπορεί να άρει την αναδοχή και να αναθέσει την πραγματική φροντίδα του ανηλίκου σε άλλα πρόσωπα.

Η σύμβαση ανάθεσης που καταρτίζεται ανάμεσα στους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο και τους αναδόχους γονείς είναι άτυπη. Κατά συνέπεια, μπορεί να γίνεται προφορικά, ενώ δεν αποκλείεται να είναι και σιωπηρή. Κάτι τέτοιο είναι δυνατόν να συνεπάγεται από την παραμονή του ανηλίκου κοντά σε τρίτα πρόσωπα, όταν η παραμονή αυτή εμφανίζει κάποια μονιμότητα

υποδηλώνοντας ουσιαστικά την ανάληψη της πραγματικής φροντίδας του ανηλίκου εκ μέρους των τρίτων ως ανάδοχων γονέων.

Οι φυσικοί γονείς, προκειμένου να καταρτίσουν τη συμφωνία τοποθέτησης του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια, πρέπει να είναι ικανοί για δικαιοπραξία. Δεν μπορούν δηλαδή με συμφωνία να τοποθετήσουν τον ανήλικο σε αναδοχή εφόσον, (Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη, Ε., 1997).

(α) Και οι δυο έχουν τεθεί σε πλήρη στερητική δικαστική συμπάρσταση. Στην περίπτωση αυτή, επειδή και οι δυο γονείς είναι ανίκανοι να ασκούν τη γονική μέριμνα κατά το άρθρο 1510 & 3 Α.Κ., θα διοριστεί επίτροπος για το παιδί.

(β) Και οι δυο γονείς έχουν τεθεί σε μερική μόνο στερητική δικαστική συμπάρσταση που περιλαμβάνει και τη σύναψη σύμβασης αναδοχής. Στην περίπτωση αυτή η ανάθεση της πραγματικής φροντίδας σε ανάδοχη οικογένεια γίνεται από το δικαστήριο σύμφωνα με τον Α.Κ. 1532 παρ. 1 εδ.1.

(γ) Και οι δυο γονείς έχουν εκπέσει από τη γονική μέριμνα. Και σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να διοριστεί επίτροπος για το παιδί, (Αλεβίζος Β., 1990).

Για να είναι έγκυρη η συμφωνία αναδοχής απαιτείται, καταρχάς, η σύμπραξη και των δυο γονέων. Η σύμπραξή τους επιβάλλεται ακόμη και στην περίπτωση που μόνο ο ένας γονέας ασκεί τη γονική μέριμνα του παιδιού, και συνεπώς είναι νόμιμος εκπρόσωπός του. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση διαζυγίου, παιδιού γεννημένου χωρίς γάμο και αναγνωρισμένου, αφαίρεσης της άσκησης της γονικής μέριμνας κατ' εφαρμογή του άρθρου 1532 Α.Κ. καθώς και άσκησης της γονικής μέριμνας από τον ένα γονέα λόγω αδυναμίας του άλλου.

Όταν όμως μόνο ένας από τους δυο γονείς έχει τεθεί σε πλήρη ή μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση ή έχει εκπέσει από τη γονική μέριμνα, τότε ο άλλος γονέας μπορεί μόνος του να τοποθετήσει τον ανήλικο σε αναδοχή. Επίσης, σχετικά με τον επίτροπο, ο νόμος απαιτεί επιπρόσθετα, για την τοποθέτηση του ανηλίκου σε αναδοχή, άδεια του δικαστηρίου και προηγούμενη γνωμοδότηση του εποπτικού συμβουλίου, (Καλλιδοπούλου Β., 1996).

B.4.2. Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΜΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

Το δικαστήριο μπορεί να αναθέτει την πραγματική φροντίδα του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια, κατά προτίμηση συγγενική, όταν διαπιστώνεται κακή άσκηση της γονικής μέριμνας και από τους δυο γονείς. Την ίδια δυνατότητα έχει το δικαστήριο και όταν ο ανήλικος τελεί υπό επιτροπεία και η σωματική ή η πνευματική του ανάπτυξη δεν προάγονται με τις φροντίδες του επιτρόπου.

Η δικαστική απόφαση για την ανάθεση της αναδοχής πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του παιδιού. Για το λόγο αυτόν στο δικαστήριο θα πρέπει, ανάλογα με την ωριμότητα του, να ακούγεται και η γνώμη του παιδιού. Το δικαστήριο οφείλει επίσης να ακούσει τους φυσικούς γονείς, τους ανάδοχους γονείς και να συνεκτιμήσει την έκθεση της αρμόδιας κοινωνικής υπηρεσίας. Καμιά από τις παραπάνω γνώμες δεν είναι δεσμευτική για το δικαστήριο. Η ακρόαση όμως όλων των παραπάνω παραγόντων είναι υποχρεωτική, όπως υποχρεωτική είναι και η διεξαγωγή της κοινωνικής

έρευνας καθώς και η συνεκτίμηση της τελικής έκθεσης της κοινωνικής υπηρεσίας, (Κουνουγέρη- Μανωλεδάκη Ε., 1997).

B5. ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο της αναδοχής συνίσταται στις φροντίδες των ανάδοχων γονέων που έχουν πραγματικό χαρακτήρα και αποβλέπουν στη διασφάλιση μιας υγιούς διαβίωσης, ανατροφής και διαπαιδαγώγησης, καθώς και στην προστασία του ανηλίκου για όσο χρόνο δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις παραπάνω ανάγκες οι δικοί του γονείς ή ο επίτροπος.

B.5.1. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΝΑΔΟΧΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Οι ανάδοχοι γονείς έχουν γενικά δυο δικαιώματα. Το πρώτο συναρτάται με την εκπροσώπηση από αυτούς των φυσικών γονέων και όχι του ανηλίκου. Ουσιαστικά οι αρμοδιότητες τους είναι πολύ περιορισμένες. Αυτές δηλαδή που είναι απαραίτητες για να αντιμετωπιστούν οι τρέχουσες και επείγουσες υποθέσεις του ανηλίκου. Πως όμως θα οριοθετείται ποιες είναι οι τρέχουσες και επείγουσες υποθέσεις του ανηλίκου; Εδώ είναι χρήσιμη η ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 1516 & 1 εδ.1 Α.Κ. Με βάση την ερμηνεία αυτής της διάταξης, οι ανάδοχοι γονείς, ή ο ένας από αυτούς, μπορούν, στο όνομα των φυσικών γονέων να καλέσουν γιατρό για το παιδί ή να το υποβάλουν σε επείγουσα επέμβαση, να εισπράττουν εισοδήματα από τυχόν ακίνητά του, να υποβάλουν έγκληση στις περιπτώσεις που κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο, αλλά

δεν μπορούν να αγοράζουν στο παιδί ένα αυτοκίνητο ή να επιλέξουν γι' αυτό ένα κύκλο σπουδών που θα επηρεάσει το μέλλον του. Για αυτές τις τελευταίες ενέργειες καθώς και για όλες τις υπόλοιπες που δεν εμπίπτουν στην έννοια των συνηθισμένων ή επειγουσών ενεργειών αρμόδιοι είναι οι φυσικοί γονείς.

Το δεύτερο δικαίωμα των ανάδοχων γονέων είναι ότι μπορούν να ζητούν από τους φυσικούς γονείς τη γνώμη τους όταν αποφασίζουν σχετικά με τον ανήλικο, (Ανδρουλιδάκη – Δημητριάδου Ι., 1997).

B.5.2. ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΑΔΟΧΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Απέναντι στους φυσικούς γονείς οι ανάδοχοι έχουν, κατά πρώτο λόγο την υποχρέωση να διευκολύνουν την επικοινωνία τους με το παιδί καθώς και να διατηρούν και να αναπτύσσουν τις προσωπικές τους σχέσεις μαζί του, εφόσον βέβαια δεν παραβλάπτονται ουσιώδη συμφέροντα του ανηλίκου. Σε περίπτωση που ανακύψει διαφωνία ανάμεσα στους φυσικούς και τους ανάδοχους γονείς τότε αρμόδιο για να αποφασίσει είναι το δικαστήριο, (Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη Ε., 1997).

Κατά δεύτερο λόγο, οι ανάδοχοι γονείς υποχρεούνται να παρέχουν ανελλιπώς πληροφορίες στους φυσικούς γονείς ή στον επίτροπο καθώς και στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία σχετικά με το πρόσωπο του ανηλίκου και τις συνθήκες διαβίωσής του.

Τέλος, οφείλουν να μην ενεργούν αντίθετα προς τη βούληση των φυσικών γονέων ή του επιτρόπου, από τη στιγμή που αυτή έχει εκφραστεί ρητά.

B.5.3. Η ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

Ο θεσμός της αναδοχής είναι συμπληρωματικός του θεσμού της γονικής μέριμνας. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που η άσκηση της γονικής μέριμνας ή η επιτροπεία ανατίθεται στους ανάδοχους γονείς. Αυτό μπορεί να συμβεί είτε από την αρχή είτε σε κάποιο μεταγενέστερο στάδιο.

Η γονική μέριμνα μπορεί ευθύς εξαρχής να ανατίθεται από το δικαστήριο στους ανάδοχους γονείς, είτε ολικά είτε μερικά, όταν και οι δυο γονείς παρουσιάζουν προβλήματα κατά την άσκηση της. Στην περίπτωση αυτή μεταβάλλονται οι έννομες σχέσεις του ανηλίκου με τους φυσικούς του γονείς.

Σε μεταγενέστερο στάδιο, το δικαστήριο μπορεί να αναθέσει την άσκηση της επιμέλειας του παιδιού στους ανάδοχους γονείς –εφόσον βέβαια το ζητούν – όταν διαπιστώνεται ότι έχουν εξασθενήσει οι δεσμοί του παιδιού με τους φυσικούς του γονείς και η ένταξη του στην ανάδοχη οικογένεια έχει μεγάλη διάρκεια, (Καλλινικάκη Θ., 1997).

B6. Η ΑΡΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

B.6.1. ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Η ΤΟΝ ΕΠΙΤΡΟΠΟ

Οι φυσικοί γονείς μπορούν οποτεδήποτε να ανακαλέσουν την ανάθεση της πραγματικής φροντίδας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια. Πρόκειται για άτυπη ανάκληση η οποία δεν χρειάζεται δικαιολόγηση ούτε είναι απαραίτητο να συνοδεύεται από κάποια αναγγελία στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία, (Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη, Ε., 1997).

B.6.2. ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΜΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

Όταν η ανάθεση της πραγματικής φροντίδας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια πραγματοποιείται με δικαστική απόφαση, η άρση της ανάθεσης γίνεται από το δικαστήριο μετά από αίτηση των φυσικών γονέων ή του επιτρόπου και εφόσον διαπιστώνεται ότι εκλείπουν οι λόγοι για τους οποίους είχε αποφασιστεί η ανάθεση. Η δικαστική απόφαση που θα άρει την αναδοχή θα πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του ανηλίκου και να λαμβάνεται έπειτα από ακρόαση του παιδιού, των φυσικών γονέων και των ανάδοχων γονέων ή του επιτρόπου, (Κατάκη, Χ., 1997).

Το δικαστήριο έχει ακόμη τη δυνατότητα να θέτει τέρμα στην αναδοχή, όταν διαπιστώνει ότι η ανάδοχη οικογένεια δεν μπορεί να ανταποκριθεί στα καθήκοντά της. Η σχετική απόφαση λαμβάνεται έπειτα από αίτηση των φυσικών γονέων, του επιτρόπου, άλλων συγγενών του τέκνου, του εισαγγελέα ή και αυτεπαγγέλτως. Η άρση της αναδοχής στην περίπτωση αυτή, είναι δυνατή ακόμη και στην υποθετική περίπτωση που το δικαστήριο έχει αφαιρέσει εν όλων ή εν μέρει από τους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο την επιμέλεια ή και τη διοίκηση της περιουσίας του.

Το δικαστήριο έχει δυνατότητα ανάκλησης της αναδοχής και στην περίπτωση που, ενώ η ανάθεση έγινε με σύμβαση μεταξύ των φυσικών γονέων και της ανάδοχης οικογένειας, το συμφέρον του ανηλίκου επιβάλλει την αλλαγή της ανάδοχης οικογένειας.

Είναι αυτονόητο ότι η αναδοχή ανηλίκου αίρεται αυτοδίκαια αν οι ανάδοχοι γονείς υιοθετήσουν τον ανήλικο και μεταβληθούν σε θετούς γονείς, (Ξανθόπουλου Χ., Νάσκου – Περράκη Π. & Χρυσογόνου Κ., 2000).

B.7. ΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

Η ανάδοχη φροντίδα παρέχει στα παιδιά ένα σταθερό οικογενειακό περιβάλλον, στοργή και προστασία, καθώς και τη δυνατότητα να αναπτύξουν αυτόνομη προσωπικότητα. Στο πλαίσιο αυτό η ανατροφή του παιδιού είναι εξατομικευμένη, σε αντίθεση με την ομαδική, περιοριστική αγωγή που επιβάλλει το ίδρυμα. Η διαμονή του εντός της οικογένειας το απαλλάσσει από το στίγμα του ιδρύματος, στίγμα το οποίο ακολουθεί και βασανίζει για όλη τους τη ζωή όσα παιδιά μεγαλώνουν σε ιδρύματα, σαν να ήταν τα ίδια υπεύθυνα για την κακή τους μοίρα.

Εξαιρετικά ζωτικής σημασίας θεωρείται η βοήθεια που πρέπει να προσφέρεται στη φυσική οικογένεια, έτσι ώστε να αναλάβει επανορθωτικές ενέργειες και να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής προκειμένου να είναι δυνατή η επάνοδος του παιδιού στους κόλπους της, (Κατάκη, Χ., 1997).

Η αναδοχή συνήθως εφαρμόζεται για παιδιά που προέρχονται από φυσικές οικογένειες κοινωνικά αποκλεισμένες ή περιθωριοποιημένες, χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου και με κακές σχέσεις μεταξύ των μελών τους. Στις οικογένειες αυτές παρατηρούνται συχνά σοβαρά προβλήματα, μεταξύ των οποίων το ασταθές εισόδημα, τα ψυχολογικά προβλήματα, η κακή σωματική ή ψυχική υγεία, η χαμηλή νοημοσύνη, ο αλκοολισμός, η χρήση τοξικών ουσιών, η παρορμητική συμπεριφορά και η χαμηλή αυτοεκτίμηση, με αποτέλεσμα η γονική ικανότητα να μετατρέπεται σε γονική ανεπάρκεια ή και ανικανότητα. Τα χαρακτηριστικά των φυσικών γονέων σε συνδυασμό με την παραμέληση του παιδιού συνθέτουν τη σημερινή εικόνα της «έκπτωσης της οικογένειας», στην οποία συνέβαλαν

επίσης η κατακόρυφη αύξηση των διαζυγίων και η φθορά των κοινωνικών αξιών, (Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη Ε., 1997).

Ενάντια σε αυτή την κοινωνική φθορά, χάρη στην ευαισθητοποίηση και την κινητοποίηση της κοινωνίας και πάντοτε με γνώμονα την κοινωνική αποστολή του ατόμου, προσφέρεται μια «άρτια» οικογένεια που υποκαθιστά τη φυσική προβληματική (Χρυσοδένου Κ. (1997).

Η εφαρμογή της αναδοχής μπορεί να παραλληλιστεί με τη δυναμική συνεργασία τριών στοιχείων. Η εικόνα που παρουσιάζεται μοιάζει με ένα ισοσκελές τρίγωνο, στις δύο γωνίες του οποίου τοποθετούνται οι δύο οικογένειες: η φυσική, που βρίσκεται σε κρίση, και η ανάδοχη, που θα υποκαταστήσει την πρώτη. Στην κορυφή του τριγώνου τοποθετείται το παιδί, το οποίο απολαμβάνει τη θετική προσφορά ευθύνης και προστασίας από την ανάδοχη οικογένεια και παράλληλα τη στοργή και το ενδιαφέρον της φυσικής, η οποία προετοιμάζεται για την επάνοδό του στους κόλπους της.

Μια ενδεικτική σύνοψη των χαρακτηριστικών της ανάδοχης οικογένειας είναι όπως αυτή παρουσιάζεται στο σχήμα 1. (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ)

Όπως γίνεται αντιληπτό, η συγκεκριμένη μορφή φροντίδας δεν επιδιώκει μόνο την προστασία του παιδιού αλλά και τη διαφύλαξη και ικανοποίηση των δικαιωμάτων του. Ως εκ τούτου, η ανάδοχη φροντίδα δεν πρέπει να θεωρείται συμπληρωματική κάποιων άλλων προγραμμάτων, αλλά ξεχωριστή, αυτόνομη μορφή, που είναι σημαντική και απαραίτητη λόγω της αποτελεσματικότητας της, (Μαρκαντώνης, Ι. Ρήγα α-β και συν., 1991).

Πρέπει εντούτοις να επισημανθεί ότι η αναδοχή είναι ένας πολύπλοκος θεσμός, σε ότι αφορά τις επιπτώσεις στο συναισθηματικό τομέα, και ιδιαίτερα

δύσκολος στη διαχείρισή του λόγω του στόχου και του ακαθόριστου χρονοδιαγράμματός της.

Πριν την τοποθέτηση του παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια γίνεται η σχετική προετοιμασία, κατά την οποία διασαφηνίζονται ο ρόλος των ανάδοχων γονέων καθώς και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις τόσο των ίδιων όσο και των άλλων μερών (φορέα, συγγενικού –φυσικού περιβάλλοντος του παιδιού), (Μουσούρου Λ., 1994).

Η επιλογή της οικογένειας γίνεται μετά την καταγραφή των αναγκών του παιδιού, ενώ λαμβάνονται επίσης υπόψη οι προσδοκίες των αναδόχων, καθώς και άλλα χαρακτηριστικά τους (μόρφωση, πείρα, υπομονή, επάγγελμα, ελεύθερος χρόνος και τρόπος ζωής).

Ο φορέας είναι αυτός που τελικά εγκρίνει την τοποθέτηση του παιδιού σε συγκεκριμένη ανάδοχη οικογένεια, την οποία και επιδοτεί για το έργο της. Μεταξύ αναδόχων και φορέα υπογράφεται συμφωνητικό, στο οποίο περιγράφονται και διασαφηνίζονται οι προσδοκίες και οι υποχρεώσεις όλων των μερών.

B.8. ΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

Υπάρχουν διάφοροι τύποι αναδοχής που είναι ανάλογοι της διάρκειας και των στόχων που εξυπηρετούν. Αυτοί είναι:

1. **Μακροχρόνια αναδοχή:** αυτός ο τύπος αναδοχής διαρκεί για πολλά χρόνια ή είναι μόνιμος. Τις περισσότερες φορές λήγει με την ενηλικίωση των αναδεχόμενων. Τα παιδιά για τα οποία

συνήθως εφαρμόζεται αυτός ο τύπος αναδοχής διατηρούν δεσμούς με το φυσικό οικογενειακό τους περιβάλλον, αλλά δεν μπορούν να επιστρέψουν σε αυτό, ούτε είναι δυνατόν να υιοθετηθούν για διάφορους λόγους. Η μακροχρόνια αναδοχή είναι ο συνηθέστερος τύπος αναδοχής στη χώρα μας. Στα πλεονεκτήματα του περιλαμβάνεται η παροχή πολλών εφοδίων στο παιδί, ενώ στα μειονεκτήματα του συγκαταλέγεται το εντεινόμενο αίσθημα διχασμού του παιδιού ανάμεσα στις δυο οικογένειες. Σε τέτοιες περιπτώσεις παρατηρείται το παράδοξο φαινόμενο της αποφυγής του ιδρυματισμού με την καταφυγή στον «αναδοχισμό» με παρόμοιες συνέπειες.

2. **Μεσοπρόθεσμη αναδοχή:** αυτός ο τύπος αναδοχής διαρκεί από ένα έως δυο χρόνια, με την προοπτική να επιστρέψει το παιδί στη φυσική του οικογένεια ή ενδεχομένως να ενταχθεί στη λίστα των υποψήφιων προς υιοθεσία.
3. **Βραχυπρόθεσμη αναδοχή:** διαρκεί συνήθως από μερικές εβδομάδες έως μερικούς μήνες και εφαρμόζεται για παιδιά που έχουν απομακρυνθεί προσωρινά από την οικογένειά τους λόγω οικογενειακής κρίσης.
4. **Επείγουσα αναδοχή:** αυτός ο τύπος επιβάλλει την άμεση απομάκρυνση του παιδιού από την οικογένειά του για λίγες ημέρες (κυρίως για λόγους υγείας).
5. **Αναδοχή ημέρας:** σύμφωνα με αυτό τον τύπο αναδοχής, τα παιδιά επιστρέφουν στο σπίτι τους το βράδυ.

6. **Αναδοχή φιλοξενίας:** αυτός ο τύπος αναδοχής προσφέρεται τα Σαββατοκύριακα και τις καθιερωμένες διακοπές Χριστουγέννων, Πάσχα και καλοκαιριού, κυρίως σε παιδιά που ζουν στα ιδρύματα.
7. **Ανακουφιστική αναδοχή:** αναφέρεται σε μικρής διάρκειας φιλοξενία, κυρίως παιδιών με ειδικές ανάγκες, προκειμένου να ξεκουραστούν και να ανακουφιστούν για λίγο οι φυσικοί ή και οι ανάδοχοι γονείς τους.
8. **Εγκλείουσα αναδοχή:** σύμφωνα με αυτόν τον τύπο, η ανάδοχη οικογένεια εγκλείει τη βιολογική. Όχι μόνο την αποδέχεται και τηρεί τις προγραμματισμένες επαφές μαζί της, αλλά και τη στηρίζει ούτως ώστε αυτή να αναλάβει το παιδί. Σε τέτοιες περιπτώσεις εκφράζεται η κατανόηση των δυσκολιών των φυσικών γονέων και οι συναντήσεις μαζί τους γίνονται σε ατμόσφαιρα αλληλεγγύης. Έτσι το παιδί διατηρεί ζωντανές αναμνήσεις και σχέσεις με τη φυσική του οικογένεια. Βεβαίως, είναι αυτονόητο ότι αυτός ο τύπος αναδοχής δεν εφαρμόζεται όταν για το συμφέρον των παιδιών έχει επιβληθεί η διακοπή της επικοινωνίας τους με τους γονείς τους.
9. **Αποκλείουσα αναδοχή:** σε αυτή την περίπτωση οι ανάδοχοι γονείς θέτουν φραγμούς στην επικοινωνία του παιδιού με τους φυσικούς του γονείς και αντιμετωπίζουν ως απειλή την παρουσία του κοινωνικού λειτουργού. Οι κτητικές τους βλέψεις και η συμπεριφορά προκαλούν στο παιδί σύγχυση. Το ωθούν να σκέπτεται και να νοσταλγεί τους γονείς του, δημιουργώντας του φαντασιώσεις οι οποίες συνήθως δεν ανταποκρίνονται στην

πραγματικότητα. Οι γονείς που μπαίνουν στο «περιθώριο» δεν έχουν την δυνατότητα να ενημερωθούν σχετικά με την ανατροφή του παιδιού τους και συχνά εγκαταλείπουν τις προσπάθειες βελτίωσης των συνθηκών της ζωής τους.

10. Θεραπευτική επαγγελματική αναδοχή: σύμφωνα με αυτό τον τύπο αναδοχής, οι ανάδοχες οικογένειες προορίζονται να αναλάβουν τα «δύσκολα» παιδιά έπειτα από εκπαίδευση και καθοδήγηση. Στην κατηγορία των «δύσκολων» συγκαταλέγονται παιδιά και έφηβοι με έντονα ψυχολογικά προβλήματα ή στερητικά βιώματα, καθώς και όλα σχεδόν όσα έχουν ειδικές ανάγκες. Σε τέτοιες περιπτώσεις επιβάλλεται η καταβολή μισθού στην ανάδοχη οικογένεια και όχι απλώς ένα επίδομα που χορηγείται στις άλλες μορφές αναδοχής, (Κατάκη, Χ., 1997).

11. Αναδοχή σε περιπτώσεις κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού: Η διάρκεια αυτού του τύπου αναδοχής είναι σχεδόν αδύνατον να προσδιοριστεί ευθύς εξαρχής, γεγονός που αποτελεί μόνιμη πηγή ανησυχιών για το παιδί. Το παιδί ζει κατά κύριο λόγο στην ανάδοχη οικογένεια. Μπορεί να περνά κάποιο χρόνο και με τους γονείς του, αλλά αυτό συμβαίνει συνήθως σποραδικά (ή και καθόλου). Η ανάδοχη οικογένεια φροντίζει το παιδί ακριβώς όπως και τα άλλα της παιδιά.

Β.8.1. ΜΟΝΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στην υιοθεσία, η ευθύνη ως προς το παιδί είναι μοιρασμένη και όχι αποκλειστική. Εκτός αυτού, συχνά στην ανάδοχη οικογένεια υπάρχουν και άλλα παιδιά, κάτι το οποίο δεν συμβαίνει σε περιπτώσεις υιοθεσίας. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί η ύπαρξη μιας διαδεδομένης μέχρι πρόσφατα πρακτικής στην Ελλάδα, η οποία συνίστατο στη θεώρηση της αναδοχής ως ενός «ήπιου» τρόπου προετοιμασίας για μελλοντική υιοθεσία. Με βάση αυτή την πρακτική, η οποία επέτεινε συχνά τη σύγχυση μεταξύ αναδοχής και υιοθεσίας, πολλές ανάδοχες οικογένειες δεν είχαν άλλα παιδιά, (Αμπάτζογλου Γρ. (1999)).

Χρόνιες καταστάσεις παραμέλησης και κακοποίησης

Ως βασική αιτία των προβλημάτων παραμέλησης και κακοποίησης θα μπορούσε να αναφερθεί το σύνδρομο του «βάσανου της τοποθέτησης», το οποίο χαρακτηρίζεται από μεγάλες ζώνες αμοιβαίας δυσανεξίας γονέα – παιδιού και ταυτόχρονα από ένα έντονο άγχος αποχωρισμού. Στις καταστάσεις αυτές υπάρχει έντονη αμφιθυμία σε σχέση με την παρουσία του παιδιού, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται κρίσεις που οδηγούν σε μια σειρά τοποθετήσεις και αλλεπάλληλες ρήξεις των δεσμών στην οικογένεια. Υπάρχει δηλαδή μια κατάσταση έντονης αμφιθυμίας, στην οποία κυριαρχεί ο φόβος της απομάκρυνσης του παιδιού και ένα είδος πρωθύστερης νοσταλγίας της τοποθέτησης αλλού. Ουσιαστικά κατ' αυτό τον τρόπο επαναλαμβάνονται, και

στο πλαίσιο ενός ιδρύματος ή μιας ανάδοχης οικογένειας, οι διαταραχές που υπάρχουν στη σχέση γονέα – παιδιού, είτε σε ελαφρά είτε σε πιο σοβαρή μορφή, (Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη, Ε., 1997).

Το ζητούμενο είναι να γνωρίζουμε πότε και πως μπορούμε να αποφύγουμε την τοποθέτηση, αλλά και πότε μπορούμε να τη χρησιμοποιήσουμε θεραπευτικά. Σημαντικό είναι να αποφεύγονται οι εύκολες τοποθετήσεις. Εξίσου σημαντικό είναι να εξασφαλίζεται ο απαραίτητος χρόνος και να προηγείται η απαραίτητη προετοιμασία όταν η τοποθέτηση κριθεί αναπόφευκτη. Σε περίπτωση επείγουσας τοποθέτησης πρέπει να αρχίσει άμεσα και η θεραπευτική παρακολούθηση των γονέων και του παιδιού. Η θεραπευτική παρακολούθηση αφορά τόσο το παιδί όσο και τη βιολογική και την ανάδοχη οικογένεια, ενώ κατά περίπτωση προσαρμόζεται και κατευθύνεται επιπλέον προς την εδραίωση μιας διαδικασίας εξατομίκευσης για όλες τις πλευρές, ώστε οι εμπλεκόμενοι να νιώσουν ότι η απόσταση, ο αποχωρισμός αλλά και η διατήρηση των δεσμών δεν σημαίνουν αναγκαστικά οριστική απώλεια. Μέσα από αυτή τη διαδικασία το παιδί ανακαλύπτει τις δυνατότητες αυτονομίας του. Η βιολογική του οικογένεια αντιμετωπίζει και ξεπερνά τους φόβους της σε σχέση με τον αποχωρισμό. Τέλος, η ανάδοχη οικογένεια μαθαίνει να αγαπά και να φροντίζει ένα παιδί σεβόμενη την ιστορία του. Η τοποθέτηση σε μια οικογένεια όπου υπάρχουν και άλλα μεγαλύτερα παιδιά φαίνεται να συμβάλλει αρκετά στην κατάκτηση της αυτονομίας, (Κατάκη, Χ., 1997).

Σημαντικός θεωρείται ο ρόλος των θεραπευτικών ομάδων στην αντιμετώπιση των καταστάσεων που περιγράφονται ως «βάσανο της τοποθέτησης», δεδομένου ότι αυτές οι καταστάσεις σχετίζονται με πρώιμη

δυσλειτουργία της γονεϊκής λειτουργίας, η οποία ενδέχεται να συνεχίσει να αποτελεί ενεργό τραυματικό πυρήνα και στα πλαίσια της αναδοχής, οδηγώντας σε συνεχείς δραματικές επαναλήψεις ρήξης και επαναπροσέγγισης, (Μαρκαντώνης Ι. Ρήγα α-β και συν., 1991).

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής είναι πολύ σημαντικός για τη διατήρηση των απαραίτητων ισορροπιών και την παροχή των αναγκαίων εξηγήσεων στους ενδιαφερόμενους. Θεωρούνται απαραίτητες οι συχνές επισκέψεις του κοινωνικού λειτουργού στο σπίτι των αναδόχων, η συμβουλευτική βοήθεια και η παρακολούθηση σε οικογενειακές και ατομικές συνεδρίες. Αντίστοιχη είναι και η βοήθεια που ο κοινωνικός λειτουργός επιβάλλεται να προσφέρει στη φυσική οικογένεια, η οποία πιθανώς βιώνει τον πανικό του αποχωρισμού και της οριστικής απώλειας, ειδικά όταν η απομάκρυνση του παιδιού γίνεται με δικαστική εντολή και χωρίς τη συναίνεσή της. Σε τέτοιες περιπτώσεις είναι απαραίτητη η δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και του κοινωνικού λειτουργού. Ο τελευταίος χρειάζεται να δώσει σε όλους τις απαραίτητες εξηγήσεις έτσι ώστε να γνωρίζουν ακριβώς τι τους επιφυλάσσει το μέλλον και να μην αισθάνονται σύγχυση και ανασφάλεια. Είναι επίσης απαραίτητο να μοιραστεί μαζί τους τα συναισθήματα και τις ανησυχίες τους και να συμβάλλει στην εξεύρεση λύσεων που να ικανοποιούν όλες τις πλευρές και κυρίως το συμφέρον του παιδιού, (Καλλινάκη Θ., 1997).

Ο τόπος, ο χρόνος και η συχνότητα των συναντήσεων καθορίζονται από τον κοινωνικό λειτουργό σε συνεργασία με τους αναδόχους και τους φυσικούς γονείς. Αυτό βοηθά να τεθούν όρια και να αποφευχθεί η καταπόνηση των ανάδοχων γονέων.

Σε περιπτώσεις μακροχρόνιας αναδοχής οι δυσκολίες είναι συνήθως περισσότερες, ειδικά όταν η φυσική οικογένεια αγαπά και διεκδικεί το παιδί, αλλά δεν κάνει καμιά προσπάθεια για τη βελτίωσή της. Ως αποτέλεσμα το παιδί ενσωματώνεται στην ανάδοχη οικογένεια και η παραμονή του εκεί από de facto μετατρέπεται σε κατάσταση de jure. Αυτό σημαίνει ότι δημιουργείται δίκαιο υπέρ της ανάδοχης οικογένειας, στην οποία πολλές φορές δίνεται εύλογα η επιμέλεια του παιδιού λόγω της φθοράς των δεσμών του με τη φυσική του οικογένεια, (Μουσούρου Λ., 1994).

Γ. ΤΑΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΔΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Γ.1. Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Σημείο εκκίνησης για μια κατά το δυνατόν ενιαία εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής στις χώρες της Ευρώπης αποτελεί το άρθρο 20 της Διεθνούς Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού μετά την κύρωσή της από τις περισσότερες χώρες. Το άρθρο ιεραρχεί τις εναλλακτικές επιλογές τοποθέτησης ενός παιδιού που απομακρύνεται από τη φυσική του οικογένεια, προτάσσοντας την αναδοχή, ενώ η υιοθεσία και η ιδρυματική φροντίδα έπονται.

Η προηγούμενη διακήρυξη του Ο.Η.Ε. για τις Κοινωνικές και Νομικές Αρχές σχετικά με την προστασία και την ευημερία του παιδιού είχε θέσει τις βασικές κατευθύνσεις για την αναδοχή και την υιοθεσία. Συγκεκριμένα εφιστούσε την προσοχή:

(α) Στην κατάλληλη εκπαίδευση των επαγγελματιών που εργάζονται στην τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχη οικογένεια.

(β) Στη ρύθμιση της διαδικασίας της τοποθέτησης σε ανάδοχη οικογένεια από το Δίκαιο κάθε χώρας.

(γ) Στην ισότιμη συμμετοχή της ανάδοχης οικογένειας, του παιδιού και των φυσικών γονέων στην λήψη των σχετικών με την αναδοχή αποφάσεων.

(δ) Στην εποπτεία της τοποθέτησης από αρμόδια αρχή ή υπηρεσία προκειμένου να διασφαλίζεται η ευημερία του παιδιού, (Καλλιδοπούλου Β., 1996).

Σύμφωνα με τις στατιστικές της βρετανικής κυβέρνησης, η αναδοχή αποτελεί τη βασική επιλογή τοποθέτησης παιδιών που απομακρύνονται από τη φυσική οικογένειά τους. Η τοποθέτηση σε αναδοχή καλύπτει σε ποσοστό το 64% και μόνο 12% τοποθετείται σε ιδρύματα. Σε άλλες χώρες υπάρχει μεγαλύτερη αναλογία ανάμεσα στην ιδρυματική περίθαλψη και την αναδοχή, όπως για παράδειγμα στη Γαλλία και τη Δανία. Τα προγράμματα για την αναδοχή και τη λειτουργία της οικογένειας που εφαρμόζονται στη Δυτική Ευρώπη παρουσιάζουν πολλές κατά τόπους διαφοροποιήσεις. Γενικά, στη Βόρεια Ευρώπη ο θεσμός της αναδοχής έχει εξελιχθεί με γοργότερο ρυθμό, (Σταθόπουλος Π., 1996).

Γ.1.1. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΟΧΗ I.F.C.O.

Η διεθνής οργάνωση International Foster Care Organization (I.F.C.O.) δίνει μεγάλη έμφαση στη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, ανάδοχων οικογενειών, παιδιού, φυσικών γονέων και προσωπικού του φορέα αναδοχής, στη διαδικασία λήψης των σχετικών με την αναδοχή αποφάσεων. Έχει εκδώσει μάλιστα οδηγίες οι οποίες καθορίζουν το ρόλο των συμμετεχόντων και τις λεπτομέρειες του έργου τους στη σύσταση, την πορεία και την έκβαση της αναδοχής. Προσδιορίζει επίσης τις ευθύνες των αναδόχων, που αφορούν τη φυσική φροντίδα, την ανατροφή και την συναισθηματική υποστήριξη των παιδιών. Επιπλέον προτείνει νέες μορφές ανάδοχης φροντίδας, όπως η αναδοχή πριν την υιοθεσία, η ανακουφιστική ή και θεραπευτική αναδοχή, η αναδοχή αδελφών και η μακρόχρονη αναδοχή παιδιών ως εναλλακτική λύση στην υιοθεσία. Οι οδηγίες της διεθνούς οργάνωσης για την ανάδοχη φροντίδα

βασίζονται στην άποψη ότι «πρέπει να μειωθεί ο κίνδυνος της απομάκρυνσης του παιδιού από τη βιολογική του οικογένεια και να ενισχυθούν οι υπηρεσίες για την αναδοχή και τις ανάδοχες οικογένειες προκειμένου να διασφαλίζεται η υγεία, η ασφάλεια, η εθνική κληρονομιά και η αξιοπρέπεια του παιδιού που τίθεται υπό την επίβλεψη τους, (Τρισελιώτης, Τ. & Κουσίδου, Τ., 1989).

Πολλές από τις κατευθύνσεις αυτές έχουν περιληφθεί στην εθνική νομοθεσία αρκετών χωρών με διαφορετικό ρυθμό κοινωνικής ανάπτυξης, όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Ουγκάντα, η Ρουμανία και άλλες.

Γ.2. Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ανάδοχη φροντίδα ανηλίκων στην χώρα μας παρέχεται από τον Εθνικό Οργανισμό Κοινωνικής Φροντίδας (Ε.Ο.Κ.Φ.), στον οποίο συνυπάρχουν οι τρεις αρμόδιοι για την αναδοχή φορείς: το Π.Ι.Κ.Π.Α., το οποίο επιβλέπει συνολικά 339 παιδιά σε 274 ανάδοχες οικογένειες, το Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ», που αριθμεί 91 παιδιά σε 71 οικογένειες, και ο Ε.Ο.Π. που έχει υπό την ευθύνη του 155 παιδιά (τα 16 υπό έγκριση) σε 105 ανάδοχες οικογένειες, (J. Triseliotis, 1989).

Στην ανάδοχη οικογένεια χορηγείται επίδομα, το οποίο ποικίλλει ανάλογα με τις ανάγκες του παιδιού: συνήθως ανέρχεται στα 180 ευρώ όταν πρόκειται για υγιή παιδιά και φθάνει στα 270 ευρώ σε εξαιρετικά δύσκολες περιπτώσεις. Ο σκοπός της επιδότησης των ανάδοχων οικογενειών δεν είναι η μερική κάλυψη των εξόδων του παιδιού, αλλά η περιφρούρηση της αξιοπρέπειάς του. Ο φορέας καλύπτει επίσης πρόσθετα έξοδα, όπως

ιδιαίτερα μαθήματα ή δραστηριότητες, έξοδα ιατροφαρμακευτικής αγωγής που δεν καλύπτονται από το Ε.Σ.Υ. κ.α., (Σταθόπουλος Π., 1996).

Ενδεικτικά στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή του θεσμού στη χώρα μας παρουσιάζονται στους Πίνακες 1, 2 και 3 (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ).

Σε διάστημα εννέα χρόνων τοποθετήθηκαν 162 παιδιά, τα 25 μαζί με τον αδελφό ή την αδελφή τους, σε 137 ανάδοχες οικογένειες. Το 1/3 των παιδιών τοποθετήθηκε έπειτα από μακρά παραμονή σε ίδρυμα παιδικής προστασίας του Ε.Ο.Π. με στόχο την αποϊδρυματοποίηση τους (Πίνακας 1). Μεγάλος αριθμός αναδοχών ήταν συγγενικές (ποσοστό 35,5%) και ζούσαν συχνότερα σε αστικά κέντρα. Οι οικογένειες ως προς τη δομή τους ήταν στο σύνολό τους συζυγικές, ενώ οι 74 είχαν και φυσικά παιδιά (ποσοστό 54%). Ως προς την έκβαση των 71 αναδοχών που στις 31-12-2007 «είχαν ολοκληρωθεί», το 45% είχε επιστρέψει στη φυσική οικογένεια, το 24% είχε υιοθετηθεί, το 15,5% είχε επιστρέψει στο ίδρυμα, ενώ για διάφορους λόγους είχε διακοπεί η ανάδοχη φροντίδα σε 11 περιπτώσεις (15,5%) (Πίνακας 3).

Το δείγμα περιλαμβάνει το σύνολο των τοποθετήσεων που είχε πραγματοποιήσει ο Ε.Ο.Π. από το 1997 έως και το τέλος του 2007. Ο Ε.Ο.Π. φροντίζει παιδιά που ανήκουν στην κατηγορία των κατά «τεκμήριο» υγιών παιδιών.

Τα αποτελέσματα στην εξέλιξη των παιδιών ήταν θετικά. Οι ανάδοχοι, παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, αντλούν μεγάλη ικανοποίηση από την πρόοδο των ανάδοχων παιδιών τους. Πολλοί ομολογούν ότι βίωσαν εμπειρίες και συναισθήματα που δεν ένιωσαν όταν μεγάλωναν τα δικά τους παιδιά.

Πρέπει ωστόσο να επισημανθεί η σημαντική έλλειψη προσφοράς αναδόχων οικογενειών για αγόρια και κορίτσια εφηβικής ηλικίας. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι υποψήφιοι ανάδοχοι δεν αναλαμβάνουν μεγάλα παιδιά, λόγω των βιωμάτων που τα συνοδεύουν. Εξαιτίας ακριβώς αυτής της δυσκολίας του αποϊδρυματισμού των μεγάλων παιδιών, ίσως στο μέλλον κριθεί απαραίτητη η κατάργηση των ιδρυμάτων για μικρά παιδιά, κάτι που βέβαια το ευχόμαστε.

Όπως είναι γνωστό, η ανάδοχη φροντίδα αποτελεί μια μορφή προστασίας για τα παιδιά τα οποία αδυνατεί να αναθρέψει η φυσική τους οικογένεια. Πρόκειται για ένα θεσμό με παιδοκεντρικό χαρακτήρα, που έχει σκοπό να διαφυλάξει τα παιδιά από τις συνέπειες της ιδρυματικής περιθάλψης, η οποία αποτελούσε κλασική μορφή παιδικής προστασίας επί σειρά ετών. Η αναδοχή επομένως είναι το μέσο για την πρόληψη και την κατάργηση του ιδρυματισμού.

Στη χώρα μας η παρέμβαση της πολιτείας με στόχο την παιδική προστασία, έχει ταυτιστεί με το απρόσωπο ίδρυμα. Παρότι υπήρξε αναγκαίο, το ίδρυμα έχει δεχθεί σκληρή κριτική για το γραφειοκρατικό, μαζικό – ισοπεδωτικό χαρακτήρα του, καθώς και για την επιβάρυνση των στελεχών του λόγω της επαγγελματικής εξουθένωσης –παράγοντες ιδιαίτερα αρνητικοί για την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, (Μουσούρου Λ., 1994).

Τα παιδιά που τοποθετούνται για φιλοξενία στο ίδρυμα, εκτός του ότι βιώνουν την έλλειψη του γονέα και του συγγενικού τους περιβάλλοντος, επιβαρύνονται επίσης με τραυματικές εμπειρίες. Οι εμπειρίες αυτές δημιουργούν δυσκολίες προσαρμογής και αντικοινωνική συμπεριφορά, που μακροπρόθεσμα δυσχεραίνουν ιδιαίτερα την κοινωνική ένταξη των παιδιών τους στην ενήλικη ζωή.

Οι προσπάθειες βελτίωσης των όρων λειτουργίας των ιδρυμάτων δεν αρκούν πλήρως. Απόλυτα αναγκαία κρίνεται η πλήρης αντικατάσταση των ιδρυμάτων από την ανάδοχη φροντίδα, (Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη Ε., 1997).

Γ.2.1. Η ΕΞΕΥΡΕΣΗ ΑΝΑΔΟΧΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ.

Στις ευρωπαϊκές χώρες έχει διαπιστωθεί αυξανόμενη έλλειψη προθυμίας μεταξύ των οικογενειών να γίνουν ανάδοχες. Οι αλλαγές στο ρόλο της γυναίκας και ο σύγχρονος τρόπος ζωής έχουν συμβάλλει στη μείωση του αριθμού των προσφερόμενων για αναδοχή. Το πρόβλημα απασχολεί σοβαρά τους φορείς αναδοχής, οι οποίοι αναζητούν τρόπους προσέλκυσης υποψηφίων. Διαπιστώθηκε επίσης ότι η συνεχής έντυπη και τηλεοπτική ενημέρωση δεν αρκεί. Σημαντική επιρροή ασκεί η διεύρυνση της επαγγελματικής αναδοχής με την παροχή μισθού, κοινωνικής ασφάλισης, εκπαίδευσης καθώς και η δημιουργία τοπικών συλλόγων ανάδοχων οικογενειών, οι οποίοι δραστηριοποιούνται προς την κατεύθυνση προσέλκυσης νέων αναδόχων, (Καλλινικάκη Θ., 1997).

Οι διαπιστώσεις αυτές θα ήταν σκόπιμο να ληφθούν υπόψη για την προσέλκυση ανάδοχων οικογενειών στη χώρα μας και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε αυτές με την προσφορά εκπαίδευσης και συστηματικής υποστήριξης στο δύσκολο έργο τους.

Γ.2.2. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Οι ευρωπαϊκοί νόμοι τείνουν να συμφιλιώσουν το συμφέρον του παιδιού με την προστασία του και τα δικαιώματα της βιολογικής οικογένειας. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου θεωρεί ότι το πλαίσιο τοποθέτησης του παιδιού σε οικογένεια ή ίδρυμα πρέπει να είναι γνωστό στους φυσικούς γονείς και να βρίσκεται αρκετά κοντά στον τόπο κατοικίας τους προκειμένου να μπορούν να το επισκέπτονται συχνά.

Κάποιες χώρες, όπως η Γερμανία, οι οποίες είχαν την τάση να ενισχύουν την ανάδοχη οικογένεια σε βάρος της φυσικής, εδώ και λίγο καιρό έχουν τροποποιήσει τους νόμους τους υιοθετώντας τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου δικαιωμάτων του ανθρώπου. Κάποιες άλλες χώρες, όπως η Βρετανία, φαίνονται πιο συγκρατημένες απέναντι στη νέα τάση, ενώ άλλες, όπως η Γαλλία, ενισχύουν φανατικά τη φυσική οικογένεια, (Μαρκαντώνης, Ι. Ρήγα α-β και συν., 1991).

Ειδικότερα στη Βρετανία και την Ουαλία, από το 1989, εφαρμόζεται ένας ειδικός νόμος για την παιδική προστασία γνωστός ως Children Act 1989. Αυτός προβλέπει με μεγάλη λεπτομέρεια ότι αφορά τις ανάγκες των παιδιών στις περιπτώσεις που το δικαστήριο καλείται να αποφασίσει για το μέλλον τους. Κεντρικός άξονας του νόμου είναι ότι η καλύτερη δυνατή φροντίδα

παρέχεται από τις φυσικές οικογένειες με τους δυο γονείς να αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο σε αυτήν. Σε περιπτώσεις που οι αρχές κρίνουν ότι πρέπει να τοποθετήσουν το παιδί μακριά από το σπίτι του, αυτό είναι προτιμότερο να συμβαίνει με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων του. Προβλέπεται ακόμη ότι οι φυσικοί γονείς πρέπει να συνεργάζονται με τις τοπικές αρχές, τους ανάδοχους γονείς και με το ίδιο τους το παιδί.

Στη Βόρεια Ιρλανδία τα περισσότερα παιδιά φθάνουν στις κοινωνικές υπηρεσίες έπειτα από αίτημα των γονέων τους και συνοδευόμενα από τους ίδιους. Η κοινωνική υπηρεσία και οι φυσικοί γονείς καταστρώνουν από κοινού ένα σχέδιο με στόχο το συμφέρον του παιδιού, στη διαμόρφωση του οποίου συμμετέχουν και τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας. Στο σχέδιο αυτό προέχει η επικοινωνία των γονέων με το παιδί: να το επισκέπτονται, να του τηλεφωνούν ή και να αλληλογραφούν μαζί του. Το παιδί μπορεί να επιστρέψει στη φυσική του οικογένεια όποτε το επιθυμεί. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα ερευνών, εάν το παιδί δεν επιστρέψει στη φυσική του οικογένεια σε διάστημα δυο ετών, δεν επιστρέφει σχεδόν ποτέ. Στις περιπτώσεις που υπάρχουν αποδείξεις ή και ενδείξεις ότι οι γονείς δεν έχουν την ικανότητα να αναθρέψουν το παιδί ή το κακοποιούν, οι τοπικές κοινωνικές υπηρεσίες απευθύνονται στο αρμόδιο δικαστήριο προκειμένου να εκδώσει απόφαση για την επιμέλεια του παιδιού από συγκεκριμένους τρίτους ή να περιορίσει τα δικαιώματα των γονέων του σε αυτήν. Οι αποφάσεις του δικαστηρίου ισχύουν ωστόσο το παιδί συμπληρώσει την ηλικία των 18 ετών ή υιοθετηθεί και αλλάξει ικανοποιητικά η συμπεριφορά των γονέων ώστε να ανακτήσουν την επιμέλεια του παιδιού τους, (Τρισελιώτης, Τ. & Κουσίδου, Τ., 1989).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΔΟΧΗ

ΦΡΟΝΤΙΔΑ

Α. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΨΗΦΙΑΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ, ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ

ΓΟΝΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΟΧΗ

Α.1. Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΔΟΧΩΝ

ΓΟΝΕΩΝ

Δεν υπάρχει τίποτα ασυνήθιστο στο να αγαπά κάποιος το παιδί του. Το να αγαπά όμως κανείς το παιδί κάποιου άλλου, το οποίο δεν «του ανήκει», προϋποθέτει εξαιρετικές ικανότητες και δυνάμεις «μυαλού» και «καρδιάς». Το εν λόγω εγχείρημα απαιτεί κατάλληλη προετοιμασία, σαφή κατανόηση του σκοπού και του περιεχομένου του, αλλά και εκπαίδευση για την επαρκή άσκηση αυτού του ιδιότυπου γονεϊκού ρόλου. Την προετοιμασία αναλαμβάνει η κοινωνική λειτουργός του φορέα αναδοχής, η οποία θα αξιοποιήσει τεχνικές και μεθόδους της κλινικής κοινωνικής εργασίας (σειρά ατομικών, οικογενειακών και ομαδικών συνεδριών), (Κατάκη, χ., 1997).

Οι τομείς προετοιμασίας των υποψηφίων αναδόχων, οι οποίοι λειτουργούν ταυτόχρονα ως κριτήρια επιλογής τους, είναι οι ακόλουθοι:

- § Η εκτίμηση της προσωπικότητας, της συμπεριφοράς και του τρόπου ζωής τους.
- § Η διερεύνηση και η επεξεργασία προσωπικών βιωμάτων και εμπειριών από τη σχέση με τους δικούς τους γονείς, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο αυτά έχουν επηρεάσει τις στάσεις τους απέναντι στους γονεϊκούς ρόλους και τη γονεϊκή επάρκεια και φροντίδα.
- § Η διερεύνηση των κινήτρων τους να γίνουν ανάδοχοι και η αποσαφήνιση των προσδοκιών τους από την αναδοχή.
- § Η αξιολόγηση του εύρους και της ποιότητας των σχέσεων τους με κοινωνικά δίκτυα από τα οποία μπορούν να αντλήσουν υποστήριξη (συγγενείς, γειτονιά κ.α.).
- § Η σαφής κατανόηση της προσωρινότητας της τοποθέτησης και των διαφορών που υπάρχουν ανάμεσα στην αναδοχή και την υιοθεσία. Το θέμα αυτό χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, ειδικά όταν οι ανάδοχοι δεν έχουν φυσικά παιδιά, προκειμένου να προληφθεί η δυσχείριστη «οικειοποίηση» του αναδεχόμενου στο μέλλον.
- § Η εμπειριστατωμένη συζήτηση σχετικά με την ανατροφή, τις ιδιαίτερες συναισθηματικές ανάγκες ενός παιδιού που έχει ζήσει σε ίδρυμα ή σε προβληματική φυσική οικογένεια, και τη διαπαιδαγώγηση και προσαρμογή σε ανάδοχο οικογενειακό πλαίσιο.
- § Η επεξεργασία των σκέψεων και των συναισθημάτων των αναδόχων σχετικά με τον αποχωρισμό που θα βιώσουν όταν το παιδί φύγει από κοντά τους, ειδικά μάλιστα όταν οι ανάδοχοι

γονείς έχουν εμπειρίες αποχωρισμού ή αποχωρισμών κατά την παιδική τους ηλικία. Πολλοί δυσκολεύονται να απαλλαγούν από τη σκέψη της επερχόμενης διακοπής της σχέσης, γεγονός που λειτουργεί ανασχετικά στην ανάπτυξη ασφαλούς σχέσης με το παιδί.

- § Η ενημέρωση για το συγκεκριμένο παιδί, τους φυσικούς του γονείς και την προοπτική επανασύνδεσης μαζί τους (αν υπάρχει).
- § Η εκτενής ενημέρωση σχετικά με τη φυσική και τη συναισθηματική κατάσταση, καθώς και τα τυχόν προβλήματα υγείας του παιδιού, (Κουνουγέρη- Μανωλεδάκη, Ε., 1997).

Η προετοιμασία των αναδόχων ολοκληρώνεται με τη γνωριμία τους με το παιδί και τις από κοινού συναντήσεις προσαρμογής στο φορέα και στο σπίτι (Το χρονικό διάστημα που διαρκεί η γνωριμία παιδιού – αναδόχων ονομάζεται «προσαρμογή». Η προσαρμογή συνήθως διαρκεί από 7 έως 15 ημέρες, ανάλογα με την ηλικία και τις ιδιαιτερότητες της περίπτωσης, και παρακολουθείται από την αρμόδια κοινωνική λειτουργό και την ψυχολόγο του φορέα αναδοχής, (Μουσούρου Λ., 1994).

A.2. ΑΜΟΙΒΗ Η ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ

Η αμοιβή διαφοροποιεί ριζικά την αναδοχή από την υιοθεσία. Το «επαγγελματικό» κίνητρο που αναγνωρίζεται στην ανάδοχη μητέρα μέσω της αμοιβής (η οποία στην Ελλάδα είναι πολύ μικρή) συμφιλιώνει την επιθυμία μιας μητέρας να φροντίζει τα παιδιά της καθώς και άλλα παιδιά με την

αναγνώριση της εργασίας που προσφέρει, παρόλο που εκ των πραγμάτων αναγκάζεται να μένει στο σπίτι.

Η αμοιβή έχει χαρακτηριστεί – και χαρακτηρίζεται ακόμη από πολλούς – ως κάτι «άκομψο», ενώ συχνά θεωρείται ότι θέτει σε κίνδυνο την αγάπη για το παιδί, η οποία «μολύνεται» από τα χρήματα μιας αποζημίωσης, (Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε., 1997).

Υπάρχουν ωστόσο κάποια δεδομένα τα οποία συνηγορούν υπέρ αυτής της παροχής:

- ∅ Η χορήγηση επιδόματος τέκνων αναγνωρίζεται σε όλους τους γονείς, χωρίς να δημιουργεί ιδιαίτερους προβληματισμούς για τα θέματα αγάπης.
- ∅ Η αμοιβή μπορεί να αποτελέσει πρόβλημα μόνο εάν περιβληθεί από αισθήματα ντροπής και λειτουργήσει ως παθογόνο οικογενειακό μυστικό (κάτι που κρατιέται κρυφό και το ανακαλύπτει το παιδί).
- ∅ Πολλοί ανάδοχοι γονείς καταθέτουν τα χρήματα της αποζημίωσης σε ένα λογαριασμό στο όνομα του παιδιού.
- ∅ Η αμοιβή έχει και συμβολική διάσταση. Χωρίς αυτήν οι ανάδοχοι γονείς μετατρέπονται σε «ψευδο- υιοθετούντες», δηλαδή γονείς που λειτουργούν σαν να βρίσκονται σε καθεστώς υιοθεσίας χωρίς την αντίστοιχη νομική κατοχύρωση και τα αντίστοιχα δικαιώματα ως προς το παιδί, (Μαρκαντώνης, Ι. Ρήγα α-β και συν., 1991).

Η αμοιβή αποτελεί συνεπώς το θεμέλιο λίθο της αναδοχής και αποσαφηνίζει τη σύγχυση σχετικά με το που ανήκει το παιδί, καθώς υποδηλώνει ότι αυτό δεν ανήκει ολοκληρωτικά στην ανάδοχη οικογένεια.

Η αμοιβή μπορεί να θεωρηθεί το άθροισμα μιας αποζημίωσης και ενός μισθού. Αυτό προσδίδει και μια επαγγελματική ταυτότητα στην ανάδοχη μητέρα, γεγονός που την υποχρεώνει να λογοδοτεί. Βάσει των παραπάνω φαίνεται ότι η αναδοχή δεν είναι απόλυτα ταυτόσημη με τη μητρική λειτουργία. Αντίθετα, πρόκειται για μια πιο σύνθετη λειτουργία φροντίδας, η οποία προϋποθέτει γνώσεις και ικανότητες που επιτρέπουν σε μια μητέρα να ασχοληθεί συστηματικά και με συνέπεια με το παιδί κάποιας άλλης μητέρας.

Σημαντικό σε συμβολικό επίπεδο είναι επίσης να παρέχεται συγχρόνως η δυνατότητα στους βιολογικούς γονείς να συμβάλουν σε ένα, έστω μικρό ποσοτικά, μέρος των εξόδων του παιδιού. Με αυτό τον τρόπο οι γονείς αισθάνονται ότι δεν αποκλείονται από τη φροντίδα του παιδιού τους, *(Καλλιδοπούλου, Β., 1996)*.

A.3. Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η προετοιμασία του παιδιού για την τοποθέτησή του σε ανάδοχη οικογένεια ποικίλλει ανάλογα με την ηλικία του, το ιστορικό του και τον τρόπο με τον οποίο έχει περιέλθει στην αρμοδιότητα του φορέα αναδοχής. Ο επαγγελματίας που θα αναλάβει την προετοιμασία είναι σκόπιμο να είναι το άτομο εκείνο που το παιδί εμπιστεύεται.

Η προετοιμασία ενός νηπίου που έχει ζήσει για κάποιο χρονικό διάστημα σε κέντρο φιλοξενίας ή ίδρυμα γίνεται από τη βρεφοκόμο με την οποία το παιδί είχε αναπτύξει δεσμό. Αυτή θα μιλήσει αφενός στο παιδί για την αλλαγή και αφετέρου στους αναδόχους του για τις συνήθειές του, *(Αμπάτζογλου Γρ., 1999)*.

Τα μεγαλύτερα παιδιά χρειάζονται πιο εκτενή ενημέρωση – συζήτηση για το καινούριο περιβάλλον στο οποίο θα μεταφερθούν. Η συζήτηση θα μειώσει τους φόβους, την ανασφάλεια, το θυμό και τις ενοχές τους. Όσο οδυνηρό κι αν είναι, το παιδί είναι αναγκαίο να γνωρίζει για ποιους λόγους δεν μπορεί να συνεχίσει να ζει με τους δικούς του. Απαραίτητες θεωρούνται επίσης οι εξηγήσεις που θα του δοθούν για την κατάσταση και την επιλογή της τοποθέτησης. Το περιεχόμενο της ενημέρωσης πρέπει να είναι ανάλογο με την ηλικία και τις ιδιαιτερότητες της κάθε περίπτωσης και πρέπει να διατυπώνεται με φράσεις τις οποίες το παιδί είναι σε θέση να κατανοήσει. Παράλληλα χρειάζεται να βοηθηθεί και το ίδιο προκειμένου να εκφράσει τα συναισθήματά του για τους φυσικούς του γονείς, το φορέα και την προτεινόμενη λύση, (Τρισελιώτης, Τ. & Κουσίδου, Τ., 1989).

Σημαντική θεωρείται τέλος η ενημέρωση για το διακανονισμό σχετικά με την επικοινωνία και τις συναντήσεις του με τους γονείς του (εφόσον δεν έχουν αποκλειστεί), τη συχνότητα, τον τόπο κ.α.

A.4. Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Είναι γενικά διαπιστωμένο ότι για τους φυσικούς γονείς η τοποθέτηση του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια είναι πιο απειλητική από την ιδρυματική φροντίδα. Οι φυσικοί γονείς έρχονται αντιμέτωποι με τον Άλλο, τον ικανό γονέα, γεγονός που αυξάνει την ανεπάρκειά τους και τους δημιουργεί δυσβάσταχτες ενοχές. Πολλοί από αυτούς επιμένουν ότι το παιδί τους θα έχει καλύτερη φροντίδα από τους ειδικούς στο ίδρυμα. Οι περισσότεροι μάλιστα

είναι συναισθηματικά στερημένα άτομα, με αρνητικά βιώματα ανεπαρκούς γονεϊκής φροντίδας, (Τρισελιώτης, Τ. & Κουσίδου Τ., 1989).

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας τους οι φυσικοί γονείς χρειάζεται να ενημερωθούν για τους όρους, το στόχο και τις προσδοκίες της αναδοχής: εν ολίγοις, είναι απαραίτητο να κατανοήσουν γιατί είναι προς το συμφέρον του παιδιού τους να ζήσει σε μια άλλη οικογένεια και όχι σε ίδρυμα.

Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη σημασία της διατήρησης συχνής επικοινωνίας με το παιδί και στην αξία της αναντικατάστατης επαφής του με τους φυσικούς του γονείς για την ψυχική επιβίωση του – τις ρίζες του στο παρελθόν, την ανάπτυξη του στο παρόν και την εξέλιξη του στο μέλλον. Σε περίπτωση που οι φυσικοί γονείς έχουν την δυνατότητα, καλό είναι να συνεισφέρουν στα έξοδα του παιδιού έστω και συμβολικά. Η συμβολή αυτή τονώνει το αίσθημα ευθύνης και υποχρέωσης απέναντί του, (Σταθόπουλος Π., 1996).

A.5. ΣΕ ΠΟΙΟΝ ΑΝΗΚΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Το παιδί ανήκει στους γονείς του και οι γονείς του ανήκουν σε αυτό. Το αίσθημα του ανήκειν είναι βαθιά ριζωμένο σε γονείς και παιδιά. Αυτό ωστόσο δεν αποκλείει τους άλλους που φροντίζουν ένα παιδί. Προβλήματα εμφανίζονται όταν οι μεν θέλουν να το «πάρουν» από τους δε, όταν δηλαδή το παιδί γίνεται αντικείμενο διεκδίκησης με αφορμή το που ανήκει.

Το ολοκληρωμένο ανήκειν εκφράζεται με το όνομα και τη νομική υπόσταση, η οποία είναι όμοια με αυτήν που θα είχαν παιδιά τα οποία θα γεννιόνταν από αυτούς τους γονείς.

Συνεπώς γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι αν το ερώτημα αυτό παραμείνει αιωρούμενο και ασαφές, θα αποτελέσει πηγή μεγάλων και συχνά δυσεπίλυτων συναισθηματικών εντάσεων και διεκδικήσεων, (Ανδρουλιδάκη – Δημητριάδου Ι., 1997).

A.6. Η ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Καμιά προετοιμασία, όσο καλή κι αν είναι, δεν είναι δυνατόν ν προβλέψει και να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα της καθημερινότητας ενός παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια. Εξάλλου, η συχνότητα και οι ιδιαίτερες τεχνικές υποστήριξης της ανάδοχης οικογένειας εξαρτώνται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ίδιας και του παιδιού που πρόκειται να αναλάβει, (Ανδρουλιδάκη – Δημητριάδου Ι., 1997). Τα οφέλη της προετοιμασίας μπορεί να μεγιστοποιηθούν με την τακτική αλλά και την έκτακτη αναφορά σε επαγγελματίες, οι οποίοι θα ενθαρρύνουν και θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των δυσκολιών ή των κρίσεων που ενδέχεται να προκύψουν κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης. Το παιδί είναι δυνατόν να αντιμετωπίσει δυσκολίες τόσο στο στάδιο της προσαρμογής του όσο και αργότερα, οι δε προσπάθειες διαχείρισης αυτών των δυσκολιών είναι πιθανό να καταβάλουν στην οικογένεια και να μειώσουν το ενδιαφέρον της. Η στήριξη της ανάδοχης οικογένειας συνήθως περιλαμβάνει:

1. Συμβουλευτική των ανάδοχων γονέων (ατομική, ζεύγους ή σε ομάδες) για τη διαχείριση των προβλημάτων που αφορούν τις σχέσεις και τη συμπεριφορά στο σπίτι ή το σχολείο, την επικοινωνία

τους με τη φυσική οικογένεια και την ενημέρωση του παιδιού για το παρελθόν και τους φυσικούς του γονείς.

2. Πληροφόρηση και σύνδεση της ανάδοχης οικογένειας με προγράμματα και παροχές που χρειάζεται ή δικαιούται τόσο το παιδί (επιδόματα, ιατρική φροντίδα και εγγραφή σε ειδικά σχολεία) όσο και οι ίδιοι (προσωρινή ανάπαυλα με ένα κατασκηνωτικό πρόγραμμα).
3. Υποστήριξη για αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων, (Τρισελιώτης, Τ. & Κουσιδου, Τ., 1989).

Η συνεχιζόμενη παρακολούθηση και υποστήριξη της ανάδοχης οικογένειας θεωρείται δικαίωμά της και υποχρέωση του φορέα αναδοχής, και παρέχεται είτε από τον ίδιο είτε από έναν άλλο φορέα μετά τη σχετική παραπομπή (π.χ. ιατροπαιδαγωγικό κέντρο ή κέντρο ψυχικής υγείας της περιοχής). Οι μορφές της παρεχόμενης στήριξης ποικίλλουν από χώρα σε χώρα και από φορέα σε φορέα.

Συγκεκριμένα στη χώρα μας το Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» παρακολουθεί συστηματικά όλες τις τοποθετήσεις τις οποίες πραγματοποιεί. Οι κοινωνικοί λειτουργοί επισκέπτονται το σπίτι των αναδόχων ανά 15 ημέρες ή κάθε μήνα, ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυσκολίες της κάθε περίπτωσης αλλά και τον αριθμό των περιπτώσεων που υπάγονται στην ευθύνη τους. Η προσοχή και το ενδιαφέρον εστιάζονται στην ανάπτυξη, τη σχολική πρόοδο και τη συμπεριφορά του αναδεχόμενου, καθώς και στην τήρηση των συναντήσεων του με τους φυσικούς του γονείς, όταν υπάρχουν, (Τρισελιώτης, Τ. & Κουσιδου, Τ., 1989).

Οι συνεδρίες με τον κάθε γονέα χωριστά ή με τα ζευγάρια των αναδόχων καλό είναι να συνδυάζονται και με ομαδικές συνεδρίες. Έχει διαπιστωθεί ότι τα

μέλη που ανήκουν σε ομάδες βοηθούνται από την εμπειρία αυτή στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους, εμπλουτίζουν τους τρόπους επίλυσης προβλημάτων, ανακουφίζονται από το μοίρασμα των συναισθημάτων τους και παράλληλα αποκτούν αίσθημα συλλογικής ταυτότητας, *(Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε. (1997)..*

Τα αποτελέσματα ερευνών και η εμπειρία δείχνουν ότι οι ανάδοχοι γονείς παρά τις δυσκολίες και τις αναπόφευκτες απογοητεύσεις, νιώθουν μεγάλη ικανοποίηση από την προσφορά τους και τη σχέση τους με τα παιδιά τα οποία φιλοξενούν.

B. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

B.1. Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Οι σύγχρονες απόψεις, σε αντίθεση με εκείνες του παρελθόντος δεν θεωρούν την αναδοχή υποκατάστατο της φυσικής οικογένειας. Την αντιμετωπίζουν, αντίθετα, ως μια προσωρινή υπηρεσία για τους γονείς και τα παιδιά που την έχουν ανάγκη, με απώτερο στόχο την επιστροφή του παιδιού στην οικογένεια του (εφόσον είναι εφικτό). Η παρουσία και η εμπλοκή των φυσικών γονέων στη ζωή του ανάδοχου παιδιού αποτελεί βασική προτεραιότητα, ακόμη και στις περιπτώσεις που προβλέπεται μόνιμη τοποθέτηση, (Κατάκη, Χ., 1997).

Είναι γνωστό ότι η διατήρηση των επαφών του παιδιού με τους γονείς του και η γνώση της προέλευσής του παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ομαλή συναισθηματική του ανάπτυξη και στη διαμόρφωση της ταυτότητάς του. Όποιοι κι αν είναι οι φυσικοί γονείς, όποια κι αν είναι η συμπεριφορά τους, είναι ότι μοναδικό διαθέτουν τα παιδιά. Αυτοί είναι οι δημιουργοί, το παρελθόν και το στήριγμά τους.

Εξάλλου η διατήρηση της επαφής με τους φυσικούς του γονείς βοηθά το παιδί να τους δει πραγματικά όπως είναι και να απαλλαγεί από τις

φαντασιώσεις και τις παράλογες σκέψεις που θα έκανε αν εκείνοι ήταν απόντες γονείς. Εκτός αυτού, στο πλαίσιο της επαφής του μαζί τους είναι πιθανόν να αποκομίσει διορθωτικές εμπειρίες, ειδικά όταν οι φυσικοί γονείς έχουν λάβει ή δέχονται συμβουλευτική βοήθεια από το φορέα αναδοχής.

Τέλος, η διατήρηση της επαφής με τους φυσικούς γονείς βοηθά στην ταχύτερη και πιο απρόσκοπτη επανένταξη του παιδιού στην οικογένεια του.

Για όλους αυτούς τους λόγους ο φορέας αναδοχής θα πρέπει να εμπλέκει τους φυσικούς γονείς στον προγραμματισμό, τις αναθεωρήσεις, καθώς και στο σαφή προσδιορισμό των στόχων της αναδοχής και του δικού τους ρόλου σε αυτήν. Παράλληλα, είναι αναγκαίο να ενθαρρύνει και να διευκολύνει τις επισκέψεις των φυσικών γονέων στα παιδιά τους ανά τακτά χρονικά διαστήματα, και με μεγαλύτερη συχνότητα όταν πρόκειται για βρέφη και μικρά σε ηλικία παιδιά, (Καλλινικάκη Θ., 1997).

Τρεις είναι οι παράγοντες που φαίνεται να ενισχύουν τους γονείς να επισκέπτονται τα παιδιά τους:

- Η πεποίθηση τους, με ή χωρίς την αντίστοιχη υποστήριξη των επαγγελματιών, ότι είναι σημαντικοί στη ζωή των παιδιών τους.
- Η θετική στάση των αναδόχων απέναντι στις επαφές των φυσικών γονέων και το παιδί.
- Οι συνθήκες της ζωής των φυσικών γονέων, (Αμπάτζογλου Γρ., 1999).

Δυστυχώς, οι προκαταλήψεις των επαγγελματιών για τους φυσικούς γονείς και οι αντιλήψεις τους για το «σωστό γονεϊκό πρότυπο» συμβάλλουν ορισμένες φορές στον αποκλεισμό τους. Πολλοί επαγγελματίες αποτυγχάνουν να προσφέρουν στους φυσικούς γονείς την απαραίτητη στήριξη προκειμένου

να διατηρήσουν την επαφή με το παιδί τους. Από την πλευρά τους οι φυσικοί γονείς είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι και συχνά εγκαταλείπουν τις προσπάθειες όταν συναντούν δυσκολίες. Σε αρκετές περιπτώσεις διακόπτουν τις επισκέψεις και σταδιακά απομακρύνονται από το παιδί τους, (Αμπάτζογλου Γρ., 1999).

Ένας από τους λόγους που οδηγούν σε αυτή την αποτυχία των κοινωνικών υπηρεσιών είναι ο φόρτος εργασίας των επαγγελματιών, που έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της επικοινωνίας στην απλή διευθέτηση των επισκέψεων των φυσικών γονέων στο παιδί. Ένας δεύτερος λόγος σχετίζεται με τις πολύ περιορισμένες πηγές βοήθειας, ιδίως στη στήριξη πολυπροβληματικών σχημάτων οικογένειας, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις παιδιών την προστασία των οποίων αναλαμβάνει το κράτος. Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος στο Βερολίνο λειτουργεί μια ανεξάρτητη από τους φορείς αναδοχής υπηρεσία υποστήριξης των φυσικών γονέων, με πολύ θετικά αποτελέσματα, (Ανδρουλιδάκη – Δημητριάδου, Ι., 1997).

B.2. Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Αυτό που κατά βάση προσδοκάται συνήθως από την ανάδοχη οικογένεια είναι να αποδεχθεί και να συμπεριλάβει τους φυσικούς γονείς στη ζωή του αναδεχόμενου παιδιού και να το βοηθήσει να επιστρέψει στην οικογένειά του. Ως εκ τούτου, αναμένεται να συνεργαστεί με τους φυσικούς γονείς, να τους βοηθήσει να εμπλακούν στη φροντίδα του παιδιού τους και να διευκολύνει τις επισκέψεις τους. Πρέπει επίσης να μιλά στο παιδί για τους

γονείς του, για τους λόγους που ζει μακριά τους και για το χρόνο επιστροφής του στο σπίτι, (Σταθόπουλος Π., 1996).

Ωστόσο, αρκετές ανάδοχες οικογένειες τείνουν να αντιμετωπίζουν το αναδεχόμενο παιδί σαν δικό τους. Έτσι δεν αποδέχονται τους φυσικούς του γονείς με τη δικαιολογία ότι ανακόπτεται η δική τους επαφή με το παιδί. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει με τις ανάδοχες οικογένειες που επιδιώκουν την υιοθεσία του παιδιού. Τα αποτελέσματα αυτής της κατάστασης είναι προφανή: τα παιδιά δεν γνωρίζουν ότι δεν είναι τα φυσικά παιδιά της οικογένειας, ή ξέρουν ποια είναι και για ποιο λόγο τα άφησαν οι γονείς τους, γεγονός που τους προκαλεί αβεβαιότητα, ανασφάλεια και σύγχυση ταυτότητας. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο φορέας έχει μεγάλη ευθύνη για την αποτυχημένη επιλογή και προετοιμασία των ανάδοχων γονέων.

Υπάρχουν επίσης ανάδοχες οικογένειες που αισθάνονται αντιπάθεια, ανταγωνισμό, εχθρότητα ή και απόρριψη για τους φυσικούς γονείς του παιδιού. Πολλές φορές έχουν την πεποίθηση ότι όποιος θέτει το παιδί του υπό κρατική φροντίδα δεν είναι ικανός ως γονέας, δεν αγαπά ή και κακοποιεί το παιδί του, (Σύλλογος ελλήνων ψυχολόγων, 1997).

Κάποιες άλλες ανάδοχες οικογένειες δεν αποδέχονται τους φυσικούς γονείς επειδή διαπιστώνουν ότι το παιδί επηρεάζεται και αναστατώνεται από τις επισκέψεις τους. Θεωρούν ότι η δύσκολη συμπεριφορά που επιδεικνύει το παιδί μετά από κάθε τέτοια συνάντηση δυσχεραίνει το δικό τους έργο. Πράγματι, ορισμένοι φυσικοί γονείς βιώνουν αισθήματα ενοχής και αποτυχίας όσον αφορά το γονεϊκό τους ρόλο. Επιπλέον, νιώθουν μειονεκτικά έναντι των αναδόχων, γι αυτό και τους συμπεριφέρονται με προκλητικό τρόπο. Είναι

επικριτικοί ή και εχθρικοί και απορρίπτουν ότι κάνει και μαθαίνει κοντά τους το παιδί, (Μαρκαντώνης, Ι. Ρήγα α-β και συν., 1991).

Η αντιπαλότητα στις σχέσεις μεταξύ αναδόχων και φυσικών γονέων δημιουργεί στο παιδί τη λεγόμενη «σύγκρουση αφοσίωσης». Το παιδί διχάζεται, καθώς αφενός πρέπει να αποδεχθεί τους ανάδοχους γονείς, τους οποίους ωστόσο θεωρεί υπεύθυνους για τον αποχωρισμό του από τους φυσικούς γονείς του, και αφετέρου αισθάνεται ενοχή, διότι με αυτό τον τρόπο απορρίπτει τους φυσικούς γονείς του. Το αποτέλεσμα αυτού του διχασμού είναι η μείωση της αυτοεκτίμησης του. Κάθε κριτική προς τους φυσικούς γονείς εκλαμβάνεται από το παιδί ως επίθεση προς το ίδιο.

Όσο πιο ανταγωνιστικοί είναι οι ανάδοχοι προς τους φυσικούς γονείς, τόσο το παιδί τους νοσταλγεί και τείνει να δημιουργεί θετικές φαντασιώσεις γι αυτούς και παράλληλα να υποτιμά την προσφορά των αναδόχων. Καθήκον του φορέα σε αυτές τις περιπτώσεις είναι η παροχή της αναγκαίας υποστήριξης στο παιδί ούτως ώστε να επεξεργαστεί τη σύγκρουση αφοσίωσης και τα αμφίροπα συναισθήματα που το κατακλύζουν, (Μουσούρου Λ., 1994).

Αντίθετα, όταν η φυσική και η ανάδοχη οικογένεια κατανοούν και αποδέχονται η μια την άλλη, το παιδί αισθάνεται ότι μπορεί να δημιουργήσει δεσμό και με τα δυο ζεύγη γονέων χωρίς να χρειάζεται να επιλέξει, (Μουσούρου Λ., 1994).

Η σύγχρονη αντίληψη για την αναδοχή υποστηρίζει την ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας μεταξύ αναδόχων και φυσικών γονέων για το συμφέρον του παιδιού αλλά και των ίδιων. Οι ανάδοχοι που σέβονται και

αποδέχονται τους φυσικούς γονείς μπορούν να τους βοηθήσουν και να λειτουργήσουν ως πρότυπα ζωής, επικοινωνίας και γονεϊκής φροντίδας.

Όταν έχουν συνεργάτες τους κατάλληλα προετοιμασμένους εκπαιδευόμενους αναδόχους, οι επαγγελματίες είναι ικανοί να συμβάλλουν στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και στην ανάπτυξη των γονεϊκών ικανοτήτων των φυσικών γονέων, (Ανδρουλιδάκη – Δημητριάδου Ι., 1997).

B.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

Το έργο των επαγγελματιών που εμπλέκονται στην αναδοχή είναι εξαιρετικά δύσκολο. Απαιτεί ποικίλες γνώσεις και δεξιότητες διαμεσολάβησης, διαπραγμάτευσης και συντονισμού όλων των μερών, καθώς και ετοιμότητα για εξέταση και συνεκτίμηση όλων των απόψεων, των αναγκών και των πολύπλοκων σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των μερών.

Ο ρόλος του επαγγελματία που μεσολαβεί για την ανάπτυξη και εδραίωση της επικοινωνίας και των σχέσεων μεταξύ των τριών μερών είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Οποιαδήποτε αποτυχία μπορεί να οδηγήσει σε παρανοήσεις και σύγχυση σχετικά με το τι ειπώθηκε, από ποιον, με ποιο στόχο, ποιος έχει την ευθύνη κ.ο.κ., (Σύλλογος ελλήνων ψυχολόγων (1997).

Η ανάμιξη πολλών επαγγελματιών είναι δυνατόν να λειτουργήσει θετικά, με την προϋπόθεση όμως ότι υπάρχει στενή συνεργασία μεταξύ τους.

Η συμβολή του φορέα είναι απαραίτητη προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμετοχή όλων των συμβαλλόμενων στο στάδιο του προγραμματισμού, να γίνει ο σαφής προσδιορισμός των στόχων της αναδοχής και να

αποσαφηνιστεί ο ρόλος που θα αναλάβει ο κάθε συμβαλλόμενος αμέσως μετά την τοποθέτηση, (Καλλινικάκη Θ., 1997).

Η επιτακτική ανάγκη για την εξασφάλιση όλων αυτών και την αποφυγή τυχόν παρανοήσεων στις προφορικές συνεννοήσεις ώθησε τους φορείς αναδοχής στη σύνταξη συμβολαίων αναδοχής, τα οποία υπογράφονται από όλους τους συμβαλλόμενους. Πρόκειται για διμερείς συμφωνίες μεταξύ:

- Ανάδοχων γονέων και κοινωνικού λειτουργού,
- Φυσικών γονέων και κοινωνικού λειτουργού,
- Παιδιού και κοινωνικού λειτουργού,

στις οποίες διευκρινίζονται οι λόγοι και οι στόχοι της τοποθέτησης του παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια, οι υποχρεώσεις του καθενός και όλων των μερών από κοινού, καθώς και η συχνότητα και οι στόχοι των παρεμβάσεων των κοινωνικών λειτουργών μετά την τοποθέτηση. Τα συμβόλαια χρησιμοποιούνται ευρέως τόσο στην Ευρώπη όσο και στις Η.Π.Α., (Σύλλογος ελλήνων ψυχολόγων, 1997).

Γ. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΧΕΜΥΘΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ.

Γ.1. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ

Ο επαγγελματίας ανάδοχος φροντίδας καλείται να αναδείξει το συμφέρον του παιδιού έξω ή στις παρυφές του γονεϊκού σχήματος. Επιπλέον, καλείται να συμβάλει στην άριστη επιλογή υπηρετήσης αυτού του συμφέροντος τη στιγμή που αναλαμβάνει τη σχετική ευθύνη. Αυτή δε η άριστη επιλογή θα πρέπει να έχει ισχύ στο εγγύς μέλλον και για όσο χρόνο χρειαστεί. Το συμφέρον προαπαιτεί και ταυτίζεται με την επίσης άριστη επιλογή της επαρκέστερης κάλυψης της πραγματικής φροντίδας –φυσική φροντίδα, διατροφή, ένδυση, υπόδηση, υγεία (σώματος, δοντιών, όρασης), εκπαίδευση –αλλά και της ανατροφής και αγωγής του παιδιού. Οι «άριστες» αυτές επιλογές συμφέροντος και φροντίδας, καθώς και η επαγρύπνηση για τις πολύπλοκες και πολύσημες σχέσεις που δημιουργούνται, συνθέτουν το φόντο και το περιεχόμενο της πρακτικής της ανάδοξης φροντίδας. Το είδος και η ασφάλεια των κριτηρίων που οι αρμόδιοι επαγγελματίες και φορείς χρησιμοποιούν είναι ευάλωτα εξαιτίας της ρευστότητας και της μεταβλητότητας που χαρακτηρίζει την παιδική και την εφηβική ηλικία και τις καταστάσεις ζωής παιδιών και εφήβων ως εξαρτημένων όντων. Επιβαρύνονται επίσης από το γεγονός ότι η επιθυμία και η γνώμη αυτών των άμεσα ενδιαφερομένων δύσκολα εξασφαλίζονται και σπάνια είναι ανεπηρέαστες, (Καλλινάκη Θ., 1997).

Είναι βέβαιο ότι δεν υπάρχουν προδιαγραφές διαπροσωπικών σχέσεων και καταστάσεων που να διατηρούνται αναλλοίωτες στο χρόνο και να παραμένουν ανεπηρέαστες από τις συνθήκες ζωής των προσώπων και της κοινότητας στην οποία αυτά διαβιούν.

Αυτό ισχύει τόσο για τους αποδέκτες των κοινωνικών υπηρεσιών όσο και για τις υπηρεσίες και τους επαγγελματίες που τις στελεχώνουν.

Οι σχέσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων στην ανάδοχη φροντίδα εμπεριέχουν στοιχεία ανισότητας επειδή συνεπάγονται τον έλεγχο και την παρακολούθηση τόσο των υποψηφίων όσο και των εν ενεργεία αναδόχων και αναδεχόμενων από τους επαγγελματίες (*Τρισελιώτης, Τ. & Κουσίδου, Τ. (1989)*).

Ο κοινωνικός λειτουργός συγκεντρώνει επίσημα έγγραφα τα οποία πιστοποιούν την ακεραιότητα πλευρών της ζωής και της λειτουργίας των μελών κάθε υποψηφίου ανάδοχου σχήματος ως πολιτών (ποινικά μητρώα κ.α.), και μελετά τις αντιλήψεις, τις στάσεις και τις προσδοκίες τους σε σχέση με μεγάλο αριθμό παραμέτρων. Εισέρχεται στον ιδιωτικό χώρο της κατοικίας τους, τον παρατηρεί, τον αξιολογεί, τον κρίνει. Ορισμένα κριτήρια και η εμπειρία της αξιολόγησης εμποδίζουν κάποιους υποψηφίους να συμμετάσχουν στην διαδικασία όπως και ορισμένους υποψηφίους θετούς. Ο κοινωνικός λειτουργός εξετάζει επίσης και τα κριτήρια επάρκειάς τους ως προς μια «ιδανική» γονεϊκότητα. Στη συνέχεια τους αναθέτει την ιδιάζουσα γονεϊκή λειτουργία, η οποία φροντίζει, στηρίζει και προστατεύει το παιδί, χωρίς όμως να δημιουργεί εξάρτηση, και η οποία επιβάλλει όρια στο δεσμό προκειμένου αυτός να μπορεί να διακοπεί. Επιπλέον, τους κατευθύνει, τους υποστηρίζει, τους εκπαιδεύει ούτως ώστε να λειτουργήσουν ως συνεργάτες

του ίδιου και των φυσικών γονέων και ελέγχει την επίδοσή τους στον τομέα της γονεϊκότητας, (Χρυσοδένου Κ., 1997).

Αλλά και η σχέση με τους φυσικούς γονείς συνεπάγεται τον έλεγχο και σε ορισμένες περιπτώσεις τη λήψη αποφάσεων για λογαριασμό τους. Ο κοινωνικός λειτουργός συγκεντρώνει επίσημα και ανεπίσημα στοιχεία τα οποία βεβαιώνουν την ανεπάρκεια ή και την ανικανότητά τους να εκπληρώσουν το γονεϊκό τους ρόλο, ενώ στις περιπτώσεις που οι ίδιοι δεν έχουν αίτημα ο κοινωνικός λειτουργός εξασφαλίζει τη συναίνεση και την αποδοχή τους ότι είναι ανήμποροι / ανεπαρκείς γονείς. Πόσο αντικειμενική και ανεπηρέαστη μπορεί να είναι η στάση του απέναντι σε γονείς που κατηγορούνται ή έχουν καταδικαστεί για κακοποίηση ή άλλη εγκληματική πράξη, και τελούν υπό αναπλήρωση, αντικατάσταση, υποκατάσταση, διόρθωση ή συμπλήρωση; Η σχέση με τους φυσικούς γονείς παραμένει ευάλωτη καθ' όλη τη διάρκεια της τοποθέτησης. Οι γονείς έρχονται σε συναντήσεις στο φορέα, μέσα σε απρόσωπους, αρνητικά φορτισμένους χώρους και άβολα δωμάτια χωρίς ιδιωτικότητα. Αγωνιούν για τη στάση του παιδιού και τις κρίσεις των αναδόχων. Στενοχωριούνται που δεν έχουν χρήματα για να φέρουν δώρα. Όλα αυτά τους κάνουν να αντιδρούν παθητικά ή επιθετικά, (Κατάκη, Χ., 1997).

Η ανισότητα όμως χαρακτηρίζει και τη σχέση του επαγγελματία και του φορέα με το παιδί. Και αυτό διότι, πλην ελαχίστων περιπτώσεων όπου το επιτρέπει η ηλικία του, το ίδιο δεν έχει γνώση και γνώμη για τα συμβαίνοντα και το συμφέρον του διασφαλίζεται με την υποκατάσταση των δικών του, που ερήμην του αδυνατούν να το φροντίσουν. Ο επαγγελματίας εξηγεί και βοηθά το παιδί να κατανοήσει γιατί πρέπει να συμβούν μια - μια και όλες μαζί οι

προτεινόμενες αλλαγές στη ζωή του. Και όμως, το βρέφος που αναγνωρίζει ελάχιστα πρόσωπα, συγκεκριμένες φωνές και μυρωδιές και τους οικείους σε αυτό ήχους, καθώς και το παιδί προσχολικής ηλικίας που είναι εξοικειωμένο με το περιβάλλον του, πως θα δήλωνε ότι επιθυμεί να αλλάξει γονείς, όσο αλλόκοτοι και σκληροί και αν είναι; Ποιο παιδί θα συμφωνούσε συνειδητά και ανεπηρέαστα να ακολουθήσει προτεινόμενους γονείς;

Το στοιχείο που περιορίζει και μειώνει την ανισότητα ή τις ανισότητες, που μόλις περιγράψαμε, είναι το αίτημα και η πληροφόρηση για τα δικαιώματα και τις διαδικασίες που επισύρει το αίτημα, καθώς και η αναγωγή του συμφέροντος σε δικαίωμα του παιδιού, το οποίο ορίζεται σαφέστερα από το πρώτο. Εξάλλου, όπως η σχέση γονέα – παιδιού, έτσι και αυτή μεταξύ αναδόχου και αναδεχόμενου καθώς και η σχέση τους με τους επαγγελματίες της ανάδοχης φροντίδας αναπτύσσονται και τροποποιούνται διαρκώς. Η ασφάλεια των κριτηρίων εκτίμησης και παρακολούθησης πολύσημων και ευμετάβλητων δεδομένων επέβαλε τη διαμόρφωση ευαίσθητων και ευέλικτων προσεγγίσεων στα πεδία μελέτης, έρευνας, ανάπτυξης και αξιολόγησης του θεσμού. Ο εντοπισμός αδυναμιών στο σύστημα φροντίδας ενός ατόμου που βρίσκεται σε κατάσταση εξάρτησης οδηγεί στην άμεση αναζήτηση δυνάμεων /ικανοτήτων σε ένα άλλο σύστημα, υποκατάστατό του, το οποίο θα αναθρέψει και θα φροντίσει το εξαρτημένο παιδί, (Μουσούρου Λ., 1994).

Γ.1.1. ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Στάσεις των ιατροκοινωνικών υπηρεσιών απέναντι στην τοποθέτηση ενός παιδιού

Βασικές αιτίες που οδηγούν στην τοποθέτηση ενός παιδιού θεωρούνται κυρίως οι διαταραχές του δεσμού μεταξύ γονέα και παιδιού. Οι ψυχοκοινωνικοί παράγοντες συνιστούν το πλαίσιο επιβάρυνσης της κατάστασης, την αρνητικά φορτισμένη συγκυρία που τροφοδοτεί τη δραματική έκβαση, (Αμπατζόγλου Γρ., 1999).

Ποια είναι όμως η στάση αυτών που παρεμβαίνουν, αυτών που χειρίζονται την κρίση και κατευθύνουν τη διαδικασία της τοποθέτησης; Οι χειρισμοί των επαγγελματιών στηρίζονται συχνά σε ορισμένες πεπιοθήσεις, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό συνιστούν αξιωματικές προκαταλήψεις. Οι κυριότερες από αυτές αναφέρονται παρακάτω:

1. Η πεπιοίθηση ότι το παιδί είναι από τη φύση του «καλό», οπότε αυτό που χρειάζεται είναι απλώς η απομάκρυνση από τους «κακούς» γονείς και φροντίδα. Αυτή η πεπιοίθηση οδηγεί στην απερίσκεπτη αύξηση των τοποθετήσεων και την αδυναμία πρόβλεψης και οργάνωσης της απαραίτητης πολλές φορές θεραπευτικής συνέχειας.
2. Η πεπιοίθηση ότι η αναδοχή πρέπει να είναι «ιδανική» μητέρα, πράγμα που την επιβαρύνει με υπερβολικές προσδοκίες και την ενοχοποιεί πολύ εύκολα όταν κάτι δεν πάει καλά. Η λογική αυτή έχει σχέση με μια υποτιθέμενη εκπαίδευση στην τελειότητα και παραπαίει ανάμεσα στην εξιδανίκευση και την καταρράκωση.

3. Η τυφλή ταύτιση με τη μια πλευρά της κατάστασης, είτε με τους γονείς που υποφέρουν, είτε με το παιδί που βασανίζεται. Συχνά ο παρεμβαίνων κοινωνικός λειτουργός συντάσσεται με το μέρος του ενός ή του άλλου, επαναλαμβάνοντας με επιστημονικοφανή τρόπο τα λόγια και τα αιτήματα του, ορίζοντας και προσδιορίζοντας (άθελα του πολλές φορές), μέσω αυτής της «ουδέτερης» περιγραφής, την πορεία της αναδοχής. Η τάση αυτή, που δίνει επείγουσα απάντηση και «λύσεις» αποκλειστικά στο έκδηλο πρόβλημα, το οποίο θεωρείται και η μόνη αιτία με μονοσήμαντο τρόπο, οδηγεί συχνά σε βιαστικές αποφάσεις χωρίς την απαραίτητη προετοιμασία.
4. Ο διαχωρισμός σε «καλούς» και «κακούς», ή πιο συγκεκριμένα σε ενόχους και θύματα. Ο σχηματικός αυτός διαχωρισμός δεν επιτρέπει τη βαθύτερη κατανόηση των καταστάσεων και οδηγεί στο μη σεβασμό προϋπαρχόντων δεσμών του παιδιού και στη βίαιη διαγραφή μεγάλου μέρους της ιστορίας του, (Καλλινικάκη Θ., 1997).

Εδώ εντάσσονται και όλα όσα σχετίζονται με το προσωπικό βίωμα των επαγγελματιών που εμπλέκονται στις τοποθετήσεις παιδιών. Αυτές οι ασυνείδητες, κατά κύριο λόγο, στάσεις ωθούν τους επαγγελματίες σε μια δραστηριοποίηση η οποία χαρακτηρίζεται από έντονο πάθος, σε ιδεολογικοποιήσεις υπέρ ή κατά της τοποθέτησης του παιδιού και σε έντονη ταύτιση με μια συνιστώσα του προβλήματος – κάτι που θα μπορούσε να παρομοιαστεί με την προβληματική προσκόλληση του παιδιού στη μητέρα του σε ανάλογα περιστατικά. Έτσι οι επαγγελματίες των υπηρεσιών αναπαράγουν αυτό που συμβαίνει σε μια οικογένεια που βρίσκεται σε κρίση, γεγονός που εξηγεί την ασύνδετη και με εξάρσεις εμπλοκή ποικίλων υπηρεσιών ή την

απουσία κάθε δράσης η οποία συνήθως αιτιολογείται με την έμμονη αναφορά τους σε γραφειοκρατικού τύπου δυσκολίες. Η στενή και σε βάθος συνεργασία υπηρεσιών ψυχικής υγείας, κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών προστασίας του παιδιού μπορεί να αποτελέσει μια πρώτη μεθοδολογική δικλείδα ασφαλείας για την καλύτερη αντιμετώπιση αυτών των περιστατικών.

Γ.2. ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ – ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ

Η δεοντολογία της κοινωνικής εργασίας διέπεται διεθνώς από τις αρχές της ισοτιμίας (ισότιμη κάλυψη των αναγκών όλων), της δικαιοσύνης (οι πολίτες ασκούν τα δικαιώματά τους και προστατεύονται από την κατάχρηση και την παραβίαση τους), της αυτονομίας (απόφαση των αποδεκτών της για τα ζητήματα που τους αφορούν και συναίνεση για το είδος και τις διαδικασίες παροχής της επιλεγόμενης βοήθειας) και της ωφέλειας (το άτομο πρέπει να ωφελείται ή τουλάχιστον να μην βλάπτεται), (Σύλλογος ελλήνων ψυχολόγων, 1997).

Η εφαρμογή των αρχών αυτών από κοινού με τις αρχές που επιβάλλει η νομοθεσία και οι διεθνείς συμβάσεις για την αναδοχή απαιτεί και συνεπάγεται την ανάπτυξη ενός ολιστικού μοντέλου παρέμβασης με αυστηρή τήρηση της επαγγελματικής δεοντολογίας. Σύμφωνα με αυτό είναι απαραίτητα:

- Ø Η εξονυχιστική διερεύνηση των πόρων του φυσικού γονεϊκού σχήματος που του επιτρέπουν να βελτιώσει τις συνθήκες ή να ξεπεράσει την κρίση προκειμένου να κρατήσει το παιδί κοντά του.

- ∅ Η συστηματική ανάλυση της κατάστασης, η ανάδειξη της μοναδικότητας κάθε περίπτωσης, των δυνατών εναλλακτικών λύσεων και η πιθανή έκβαση της καθεμίας.
- ∅ Η αποφυγή εν θερμό αντιδράσεων απομάκρυνσης του παιδιού από τους γονείς του, ακόμα και σε περιπτώσεις κακοποίησης του.
- ∅ Η εξασφάλιση της συνειδητής και ελεύθερης συναίνεσης των φυσικών γονέων για την αναδοχή ως η καταλληλότερη απάντηση στις ανάγκες του παιδιού τους.
- ∅ Η ανάπτυξη προγραμμάτων ανεύρεσης υποψηφίων οικογενειών μεταξύ των εθνικών θρησκευτικών μειονοτήτων για τα παιδιά που προέρχονται από μειονοτικές οικογένειες.
- ∅ Ο εντοπισμός και η προετοιμασία επαγγελματιών αναδόχων ώστε να αναλάβουν σοβαρά τραυματισμένα παιδιά και ευάλωτους έφηβους, καθώς και παιδιά και έφηβους φορείς του ιού HIV.
- ∅ Η εξασφάλιση της συνειδητής και ελεύθερης συναίνεσης των υποψήφιων αναδόχων, καθώς και της συναίνεσης τους για τη διαδικασία προετοιμασίας και την τήρηση των όρων εφαρμογής.
- ∅ Η ανάδειξη της ικανότητας για διαμόρφωση και διατήρηση κλίμακας διαλόγου στο εσωτερικό της οικογένειας, το οποίο επιτρέπει την ειλικρινή και ρεαλιστική επικοινωνία ερωτημάτων, αποφάσεων και υπονοούμενων για τη συνθήκη της αναδοχής, ανάλογα με τις αναπτυσσόμενες ικανότητες του παιδιού.
- ∅ Η ανάδειξη και ο αποκλεισμός τυχόν μονομερών επιδιώξεων ή συμφερόντων από κάθε συγκεκριμένη επιλογή.

- ∅ Η συμβολή στη διαμόρφωση και τη διαρκή και συστηματική ενημέρωση του βιβλίου ζωής. Ο διαρκής έλεγχος και η αξιολόγηση των νέων δεδομένων που προκύπτουν για το παιδί, τους φυσικούς, τους ανάδοχους γονείς, αλλά και το φορέα.
- ∅ Η διαρκής αξιολόγηση και επαναδιαπραγμάτευση, αν χρειάζεται, των ορίων των ρόλων των εμπλεκομένων.
- ∅ Η βοήθεια στο παιδί προκειμένου να διαμορφώσει μια ιστορία κάλυψης, δηλαδή μια σαφή, κατανοητή και αποδεκτή εικόνα και εξήγηση για τα γεγονότα της ζωής του.
- ∅ Η παροχή υποστήριξης στη φάση της προσαρμογής καθώς και σε όλα τα στάδια.
- ∅ Η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση όλων των πηγών της κοινότητας (κέντρα ψυχικής υγείας, δημοτικές κοινωνικές υπηρεσίες, σχολικές, κοινωνικές και ψυχολογικές υπηρεσίες κ.α.).
- ∅ Η αλλαγή /διακοπή της αναδοχής όταν διαπιστώνονται ακατάλληλοι χειρισμοί απέναντι στο παιδί και ασυνέπεια στην τήρηση του συμβολαίου.
- ∅ Η συμβολή στην ανάπτυξη υπηρεσιών υψηλής ποιότητας οι οποίες θα αναλάβουν την υποστήριξη μετά την τοποθέτηση (εύκολη πρόσβαση σε ειδικευμένες υπηρεσίες στελεχωμένες από καλά εκπαιδευμένους και έμπειρους επαγγελματίες), (*J. Triseliotis, 1989*).

Γ.3. ΔΙΚΛΕΙΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ

Οι διαπιστώσεις από την μέχρι σήμερα εφαρμογή του θεσμού στη χώρα μας και τα συμπεράσματα των σχετικών ερευνών και αξιολογήσεων προγραμμάτων αναδοχής στην Ευρώπη και την Αμερική συγκλίνουν σε σειρά μέτρων, (Αλεβίζος Β. (1990).. Τα μέτρα αυτά, τα οποία πλαισιώνονται από τη γνώση της σύγχρονης θεωρίας και πρακτικής της κοινωνικής εργασίας, είναι ικανά να λειτουργήσουν ως δικλείδες ασφάλειας για τη δεοντολογική εφαρμογή του θεσμού. Αμέσως παρακάτω αναφέρονται μερικά από αυτά.

§ Ένα θεσμικό πλαίσιο ενιαίο για όλες τις κατηγορίες των ενδιαφερομένων, σαφές και οριστικό, που δεν υπόσχεται μελλοντικές διευκρινιστικές ρυθμίσεις (π.χ. υπουργικές αποφάσεις) αναφορικά με την εφαρμογή ορισμένων επιμέρους ή και βασικών πεδίων τους. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει άρθρα και παραγράφους για τις ειδικές κατηγορίες αναδεχόμενων που υπόκεινται και σε άλλες μορφές φροντίδας (π.χ. άτομα με φυσικές ή νοητικές μειονεξίες, ψυχικά ασθενείς, παραβατικοί έφηβοι υπό επιτήρηση και υπερήλικες).

§ Η γνωστοποίηση του θεσμού στην ολοκληρωμένη του μορφή (οι νόμοι, τα διατάγματα, οι εγκύκλιοι κ.α.) καθώς και **του στόχου των προσδοκιών από αυτόν** τόσο στις υπηρεσίες –δημόσιες, ιδιωτικές και μη κυβερνητικές –όσο και στο ευρύ κοινό. Η γνωστοποίηση αναφέρεται στην απλουστευμένη, κατανοητή

παρουσίαση από ειδικά έντυπα, αλλά και από τα μέσα έντυπης, ηλεκτρονικής και διαδικτυακής επικοινωνίας.

§ **Η καθιέρωση ενιαίας ορολογίας** στη νομοθεσία και στις εγκυκλίους που διακινούν οι διάφορες διευθύνσεις υπουργείων, ώστε να μην δημιουργούνται παρεξηγήσεις ή σύγχυση στην καθημερινή πρακτική και τη διεπαγγελματική και διύπηρεσιακή επικοινωνία και συνεργασία. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτεί η ορολογία που αφορά τη είδη, τα στάδια, τους στόχους, τις διαδικασίες και τις λειτουργίες της ανάδοχης φροντίδας, (Χρυσοδένου Κ., 1997).

§ **Η επαγγελματοποίηση του θεσμού με ανάδοχους επαγγελματίες – συνεργάτες των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας.** Η επαγγελματοποίηση αυτή βασίζεται σε επιχειρήματα τα οποία επισημοποιούν και αποσαφηνίζουν τις προϋποθέσεις εφαρμογής του θεσμού (επιλογή, εκπαίδευση, υποστήριξη των ανάδοχων σχημάτων και αξιολόγηση του έργου τους). Τα επιχειρήματα στα οποία στηρίζεται είναι τα ακόλουθα:

- Κάθε επάγγελμα επιδέχεται μαθητεία /κατάρτιση και προετοιμασία.
- Η άσκηση ενός επαγγέλματος απαιτεί ενημέρωση για τις ακριβείς και ιδιαίτερες συνθήκες της.
- Το επάγγελμα συνάδει με καθήκοντα, υποχρεώσεις και συνεργασία με άλλους (όπως και ο φορέας αναδοχής).
- Οι συμβάσεις έργου έχουν συγκεκριμένους στόχους, περιεχόμενο και προβλέψιμη διάρκεια.

- Η άσκηση ενός επαγγέλματος επιδέχεται αξιολόγηση.
- Η διαπίστωση της κακής άσκησης ενός επαγγέλματος επισύρει κυρώσεις ή και διακοπή της σχέσης εργασίας.
- Η άσκηση ενός επαγγέλματος αμείβεται με μισθό (ανταμοιβή για την προσφερόμενη εργασία και κίνητρο επάρκειας, αποδοτικότητας ή και παραγωγικότητας κατά την άσκησή του). Στις περιπτώσεις συζυγικών και συντροφικών σχημάτων αναδοχής ο μισθός καταβάλλεται και στους δυο συζύγους ή συντρόφους.
- Η αμοιβή απομακρύνει τους αναδόχους από την αντίληψη ότι λειτουργούν ως φιλάνθρωποι σωτήρες ενός δυστυχισμένου παιδιού, ενώ φυσικοί γονείς και αναδεχόμενο παιδί αναγνωρίζουν την ιδιαιτερότητα της ιδιάζουσας επ' αμοιβή φροντίδας, (Αλεβίζος Β., 1990).

§ Η συστηματοποίηση της διαδικασίας , τα κριτήρια και οι αντενδείξεις κατά είδος αναδοχής, η διαδικασία επιλογής και εκπαίδευσης των υποψηφίων, το περιεχόμενο των συμβολαίων, η τακτή και καθορισμένη επαφή των φυσικών γονέων με το παιδί, η συστηματική συνεργασία του φορέα αναδοχής με το παιδί, τη φυσική και την ανάδοχη οικογένεια, η ετήσια έκθεση πορείας της αναδοχής κ.α.

§ Ο χαρακτηρισμός των σχέσεων και των καταστάσεων με το όνομα τους σε όλες τις επαφές και την επικοινωνία με όλους τους συμβαλλόμενους (και φυσικά με το υποψήφιο και

αναδεχόμενο παιδί), καθώς και η γνωστοποίηση της διάρκειας της τοποθέτησης, εφόσον είναι δυνατή η πρόβλεψή της.

§ Η θεωρητική τεκμηρίωση των παρεμβάσεων της κοινωνικής εργασίας που πραγματοποιούνται στα πλαίσια του σχεδιασμού, της παροχής και της έρευνας των προγραμμάτων κοινωνικής φροντίδας (πρόληψη και προστασία) για το παιδί και την οικογένεια. Οι απαιτούμενες προσεγγίσεις και παρεμβάσεις χαρακτηρίζονται από ευελιξία, συστηματικότητα και σύνθεση. Το θεωρητικό υπόβαθρο μπορεί να είναι μονομερές ή και εκλεκτικό, ανάλογα με τη σχολή σκέψης που ενέπνευσε την εκπαίδευση του υπεύθυνου επαγγελματία ή και την προσέγγιση του φορέα αναδοχής (πρόγραμμα εξειδίκευσης προσωπικού βασισμένου σε συγκεκριμένη θεωρία).

§ Η συστηματική έρευνα στο πεδίο της αναδοχής, με ποιοτικές κυρίως μεθόδους, που τροφοδοτεί της πρακτική με διαπιστώσεις και απαντήσεις στα ανοικτά ερωτήματα όπως:

→ Ποιες προσεγγίσεις ήταν αποτελεσματικές σε ποια είδη αναδοχής;

→ Ποια υποκατάσταση είναι επαρκής σε ποιες περιπτώσεις, ποια απέδιδε περισσότερο κάτω από ποιες συνθήκες;

→ Ποια τα χαρακτηριστικά και η έκβαση της ανάδοχης φροντίδας σε εφήβους με ειδικές ανάγκες;

→ Ποιες οι ακραίες αποτυχίες και τα αίτια των αποτυχιών αυτών;

- Ποια τα χαρακτηριστικά των περιπτώσεων που επανασυνδέονται με τη φυσική οικογένεια;
- Ποια σχήματα οικογένειας τείνουν να αναλαμβάνουν άτομα με ειδικές ανάγκες;
- Συσχετίσεις συχνότητας επαφών – επισκέψεων του αναδεχόμενου στους φυσικούς γονείς με την προσαρμογή στην ανάδοχη οικογένεια, την συναισθηματική διάθεση, τη σχολική επίδοση και τη συμπεριφορά του.
- Η σχέση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των αναδεχόμενων (π.χ. της ηλικίας ή του φύλου) με τον αριθμό των διαδοχικών αναδοχών.
- Ανάλυση των εμπειριών και απόψεων των ίδιων των αναδεχόμενων παιδιών (ποιοτική έρευνα) και των βιογραφιών των φυσικών γονέων και των ατόμων με εμπειρίες αναδοχής.
- Μελέτες για την έκβαση της ανάδοχης φροντίδας με διαχρονικές έρευνες κάθε 3, 5 και 10 έτη μετά την αρχική τοποθέτηση κ.α., (Καλλιδοπούλου, Β., 1996).

Δ. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

Δ.1. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ (Τ.Α.).

Ο θεσμός της αναδοχής παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Τ.Α., γιατί ενεργοποιεί τις δυνάμεις και τις δυνατότητες της κοινότητας να φροντίσει τα μέλη της όταν το χρειάζονται, χωρίς να τα απομακρύνει ή να τα ιδρυματοποιεί. Η συνεργασία και η αλληλεγγύη με ή χωρίς οικονομικά κίνητρα είναι χαρακτηριστικά του Έλληνα πολίτη. Ενδεικτική ήταν η πρόθυμη ανταπόκριση στα προγράμματα φιλοξενίας παιδιών του πολέμου από τη Γιουγκοσλαβία και η αλληλεγγύη στα θύματα του σεισμού του Σεπτεμβρίου του 1999, (Καρασσαβίδου Σ., 1994).

Η δραστηριοποίηση του Ο.Τ.Α. στον τομέα της αναδοχής θα μπορούσε να υλοποιηθεί σε συνεργασία με τον Εθνικό Οργανισμό Κοινωνικής Φροντίδας (Ε.Ο.Κ.Φ.). Γι' αυτό απαιτείται η διαμόρφωση ενός συγκεκριμένου πλαισίου συνεργασίας του Ε.Ο.Κ.Φ. με τον πρώτο βαθμό σε επίπεδο Δήμου και το δεύτερο βαθμό σε επίπεδο Νομαρχίας. Μέσω των κοινωνικών υπηρεσιών τους οι Δήμοι και οι Νομαρχίες μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην εφαρμογή του θεσμού για τις περιπτώσεις που χρειάζονται τη συγκεκριμένη μορφή κοινωνικής φροντίδας και ζουν στις γεωγραφικές και διοικητικές περιοχές ευθύνης τους. Τα γραφεία ανάπτυξης, τα οποία διαθέτουν τόσο οι Δήμοι όσο και οι Νομαρχίες, είναι σε θέση να

χαρτογραφήσουν τις υφιστάμενες υπηρεσίες και ταυτόχρονα να καταγράψουν την σύνθεση, τα κοινωνικά χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες της κοινότητας ευθύνης τους, μεταφέροντας χρήσιμα και αξιόπιστα στοιχεία στις υπηρεσίες αναδοχής του Ε.Ο.Κ.Φ. Επιπλέον η πρόσβαση των στελεχών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στα σπίτια των πολιτών είναι ευκολότερη από εκείνων που εργάζονται σε άλλους φορείς. Η συνεργασία μεταξύ Ο.Τ.Α. και Ε.Ο.Κ.Φ θα συμβάλει επίσης στον περιορισμό του οικονομικού κόστους των προγραμμάτων αναδοχής. Στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας θα αναπτυχθούν στρατηγικές οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τη ρευστότητα, την αβεβαιότητα και την αλληλεξάρτηση, και συγχρόνως θα στοχεύουν σε ένα από κοινού επιθυμητό μέλλον για την κοινωνική φροντίδα, την πρόνοια και την υγεία, (Καρασσαβίδου Σ., 1994).

Δ.2. ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (Ο.Τ.Α)

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων, όπως η κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία των συστημάτων ύδρευσης, άρδευσης, αποχέτευσης και καθαριότητας, η ίδρυση και λειτουργία παιδικών σταθμών, κέντρων ανοικτής προστασίας ηλικιωμένων, πολιτιστικών κέντρων, κ.α. Έως το 1994 οι αρμοδιότητες αυτές διακρίνονταν σε αποκλειστικές και συντρέχουσες. Οι αποκλειστικές είχαν κυρίως τεχνικό χαρακτήρα(π.χ. η οδοποιία). Στις συντρέχουσες αρμοδιότητες εντάσσονταν τα θέματα της κοινωνικής φροντίδας, η κύρια ευθύνη όμως για αυτά ανήκε στην κεντρική διοίκηση, δηλαδή το κράτος. Η θεσμοθέτηση του δεύτερου βαθμού Τ.Α. το

1994 κατάργησε αυτόν τον διαχωρισμό. Παρά την άρση των περιορισμών, ωστόσο, υπήρξαν περίοδοι κατά τις οποίες επικρατούσαν ορισμένα επιβεβλημένα «πρέπει». Με επίκληση ορθολογικών κριτηρίων, ένας τομέας «έπρεπε» να αναπτυχθεί και την ίδια στιγμή ένας άλλος «έπρεπε» να αποκλειστεί. Οι επιλογές αυτές κατέληγαν σε παραμορφωμένη ή ακρωτηριασμένη «ανάπτυξη» χωρίς καμία ισορροπία και αρμονία στο τοπικό επίπεδο, (Καρασσαβίδου, Σ., 1994).

Είναι γνωστό ότι οι τομείς της κοινωνικής φροντίδας δεν είχαν προτεραιότητα. Οι Δήμοι περιορίζονταν είτε στην εφάπαξ οικονομική ενίσχυση ενδεών δημοτών είτε σε αποσπασματική εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης ανέργων με περιορισμένη εμβέλεια.

Παρά ταύτα η Τ.Α., ως δημοκρατικός θεσμός που αναγνωρίζει το δικαίωμα ύπαρξης και έκφρασης της μειοψηφίας και της διάχυσης ιδεών, δεν υποχώρησε στους καταναγκασμούς και τις παραμορφώσεις. Επιχείρησε μικρά βήματα κοινωνικού χαρακτήρα, τα οποία είχαν μεγάλη απήχηση. Παράλληλα η μεγαλύτερη εξοικείωση των πολιτικών με τους τομείς αυτούς, η είσοδος πολιτικών και στελεχών με σχετικές σπουδές στο χώρο και οι επιδράσεις από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα οδήγησαν στην ανάδειξη του κοινωνικού χαρακτήρα της Τ.Α., ωθώντας την να εμφανιστεί πιο τολμηρή και περισσότερο διεκδικητική απέναντι στο κράτος, (Σταθόπουλος Π., 1996).

Έτσι, η φροντίδα που παρέχουν τα Κ.Α.Π.Η. στους ηλικιωμένους συμπληρώθηκε από το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι». Τα αποσπασματικά προγράμματα κατάρτισης παλιννοστούντων πλαισιώθηκαν από κέντρα πληροφόρησης και συνοδευτικές υποστηρικτικές υπηρεσίες. Τα μεμονωμένα

γραφεία κοινωνικής πολιτικής μετεξελίσσονται σταδιακά σε κοινωνικές υπηρεσίες στελεχωμένες από διεπιστημονικές ομάδες.

Οι προσπάθειες και οι αναζητήσεις των Ο.Τ.Α. στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής θα μπορούσαν να διευρυνθούν και να συμπληρωθούν με την προώθηση προγραμμάτων ανάδοχης φροντίδας στις κοινότητες ευθύνης τους, (Καλλινικάκη Θ., 1997).

Δ.3. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Η αξιοποίηση της τεχνολογίας σε προγράμματα κοινωνικής προστασίας άρχισε πιλοτικά τη δεκαετία του 1970 με τη χρήση της τηλεφωνικής επικοινωνίας από άτομα που βρίσκονταν σε απομονωμένες γεωγραφικά περιοχές, σε ιδρυματικά πλαίσια, σε υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και σε προγράμματα συμβουλευτικής, θεραπείας και αξιολόγησης.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και εντεύθεν, ειδικοί επιστήμονες παρατήρησαν ότι η ηλεκτρονική τεχνολογία παρέχει έναν εφικτό και παραγωγικό τρόπο εργασίας με ευάλωτες κοινωνικές ομάδες σε εναλλακτικά δίκτυα κοινωνικής φροντίδας (Σταθόπουλος Π. (1996). Ως εκ τούτου, διέυρυναν τη χρήση του τηλεφώνου και αξιοποίησαν τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές για την ανάπτυξη ομάδων εργασίας, την ενθάρρυνση σύναψης σχέσεων σε ένα οργανωτικό και κοινοτικό επίπεδο, την εκπαίδευση

εφαρμοστών προγραμμάτων για την εγκαθίδρυση ενός ηλεκτρονικού διαύλου επικοινωνίας ανάμεσα στους πολίτες και τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Σήμερα, η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας στα προγράμματα κοινωνικής προστασίας είναι πλέον πραγματικότητα. Εάν αναζητήσει κανείς σχετικές πληροφορίες στις ιστοσελίδες του Ίντερνετ μπορεί να βρει πλούσιο υλικό. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα παρακάτω παραδείγματα πιλοτικών προγραμμάτων τα οποία έχουν εφαρμοστεί με επιτυχία σε χώρες του εξωτερικού.

Στο πρόγραμμα πληροφορικής που έχει αναπτύξει στη Νεμπράσκα ο Δρ. Dan Daly, έχουν δημιουργηθεί βάσεις δεδομένων για 75 διαφορετικές κατηγορίες συμβάντων που αφορούν θέματα παιδικής μέριμνας και οικογενειακής προστασίας. Ανάμεσα στις 15 τοποθεσίες του προγράμματος υπάρχουν ξεχωριστά sites για τη διαχείριση παιδιών σε ανάδοχη φροντίδα και την εκπαίδευση υποψήφιων ανάδοχων γονέων. Στις Η.Π.Α. έχει δημιουργηθεί μια υπηρεσία για νέους και οικογένειες η οποία μέσω ενός τοπικού δικτύου ιχνηλατεί τα προβλήματα οικογενειών, ιδιαίτερα ανάδοχων οικογενειών, και παράλληλα παρέχει μια σειρά υπηρεσιών, όπως διευθέτηση ιατρικών θεμάτων και συναντήσεων συμβουλευτικής. Στο Ισραήλ τα τμήματα Κοινωνικής Εργασίας σε γενικά νοσοκομεία έχουν αναπτύξει και εφαρμόσει ένα δίκτυο ανοικτής σύνδεσης μεταξύ 28 μεγάλων εθνικών νοσοκομείων και 50 κοινωνικών λειτουργών εξειδικευμένων σε θέματα υγείας. Οι πληροφορίες συλλέγονται από όλα τα τμήματα κοινωνικής εργασίας των νοσοκομείων και από όλους τους κοινωνικούς λειτουργούς και οι οποίες είναι διαθέσιμες για όλους τους εξυπηρετούμενους. Οι πληροφορίες αυτές ενοποιούνται και ταξινομούνται ώστε να βρίσκονται στη διάθεση των ενδιαφερομένων,

συμβάλλοντας έτσι στη βελτίωση και το συντονισμό υπηρεσιών που εμπλέκονται σε θέματα κοινωνικής φροντίδας και υγείας, (Ramonet, I. (1996).

Στην Ελλάδα, η σύγχρονη τεχνολογία σε προγράμματα κοινωνικής φροντίδας άρχισε να χρησιμοποιείται καθυστερημένα, στην δεκαετία του 1990. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά το πρόγραμμα τηλεσυναγερμού για ηλικιωμένους που ανέπτυξε ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός με τη βοήθεια του Ο.Τ.Ε. και το πρόγραμμα τηλεϊατρικής φροντίδας σε απομονωμένες νησιωτικές περιοχές. Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι η περιορισμένη και αποσπασματική αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας λειτουργεί ανασταλτικά στην αποδοτικότητα των κοινωνικών υπηρεσιών και ότι η ανάπτυξη νέων προγραμμάτων που θα ενσωματώνουν τη νέα τεχνογνωσία θα έδινε σημαντική ώθηση στη συνολική αναβάθμιση του συστήματος κοινωνικής φροντίδας.

Δ.3.1. ΧΡΗΣΗ Η/Υ ΣΤΗΝ ΑΝΑΔΟΧΗ

Ανάμεσα στα τεχνολογικά μέσα που έχουν αξιοποιηθεί σε προγράμματα κοινωνικών υπηρεσιών το πιο σημαντικό είναι ενδεχομένων ο ηλεκτρονικός υπολογιστής. Στο χώρο της αναδοχής ο υπολογιστής έχει χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο αναζήτησης ενημερωτικού υλικού και μάθησης για παιδιά ανάδοχων οικογενειών, ως μέσο επικοινωνίας ανάμεσα σε εξυπηρετούμενους, κοινωνικές υπηρεσίες και ειδικούς και ως μέσο ανάπτυξης ομάδων μέσω τηλεσυναντήσεων.

Η τηλεσυνάντηση αφορά την επικοινωνία και την ανταλλαγή μηνυμάτων μεταξύ των απομονωμένων γεωγραφικά μελών μιας ομάδας μέσα από ένα

δίκτυο ηλεκτρονικών υπολογιστών το οποίο συντονίζεται από έναν ή περισσότερους ειδικούς. Τα μηνύματα ανταλλάσσονται οποιαδήποτε στιγμή επιλέξουν τα μέλη της ομάδας, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να οργανώνονται και ομαδικές συναντήσεις, (Παναγιωτόπουλος Χ., 1998). Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής και το εκπαιδευτικό λογισμικό.). Στο πλαίσιο του θεσμού της αναδοχής ενδέχεται να αναπτυχθούν ομάδες με μέλη αναδεχόμενα παιδιά ή ανάδοχους γονείς που θα συνδέονται μέσω κομπιούτερ με έναν ειδικό ή με μια διεπιστημονική ομάδα συμβούλων.

Ο αριθμός των μελών των ομάδων μπορεί να ποικίλλει και να είναι υψηλός, αφού η σύγχρονη τεχνολογία παρέχει τη δυνατότητα ταυτόχρονης πρόσβασης μεγάλου αριθμού χρηστών. Τα μέλη των ομάδων μπορούν μέσα από τη χρήση κατάλληλων προγραμμάτων να αναπτύξουν δεξιότητες για επίλυση προβλημάτων, για ομαδική εργασία, για λήψη συλλογικών αποφάσεων και να ανταλλάσσουν απόψεις και εμπειρίες για θέματα που τα απασχολούν.

Η χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή με την παράλληλη αξιοποίηση ενός συνδυασμού πολυμέσων και ιδιαίτερα της κινούμενης ηλεκτρονικής εικόνας και των προσομειωμάτων έχει αποδειχθεί ένα πολύ καλό μέσο εξάσκησης για την ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων. Επιπλέον, βοηθούν με αποτελεσματικό τρόπο παιδιά που παρουσιάζουν μαθησιακά προβλήματα, δυσκολίες ένταξης και προσαρμογής στο περιβάλλον της ανάδοχης οικογένειάς τους. Προς την κατεύθυνση αυτή μπορούμε να αξιοποιήσουμε προγράμματα συμβουλευτικής, εκπαιδευτικού βίντεο, συνέντευξης και πρακτικών αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης.

Η συγκρότηση ομάδων χρηστών του προγράμματος προϋποθέτει την ύπαρξη συγκεκριμένου εξοπλισμού και ορισμένες βασικές γνώσεις που πρέπει να κατέχουν οι χρήστες, όπως η ανάγνωση μηνυμάτων, η δακτυλογράφηση, η δυνατότητα πρόσβασης και γενικά κάποια μορφή εξοικείωσης με το κομπιούτερ. Απαιτεί επίσης από τους συντονιστές των ομάδων τη συνεργασία με ειδικούς σε θέματα επικοινωνίας και πληροφορικής για το σχεδιασμό των πρακτικών τους. Ας σημειώσουμε όμως ότι οι εργαζόμενοι σε τέτοια προγράμματα δεν είναι απαραίτητο να είναι ειδικοί στην πληροφορική, οφείλουν ωστόσο να εκπαιδευτούν σε θέματα μεθοδολογίας ομάδων με χρήση κομπιούτερ, στις βασικές αρχές χρήσης τεχνολογικών μέσων και να είναι σε θέση να κατανοούν τις διαφορές που αναδύονται από τις ομαδικές διεργασίες πρόσωπο με πρόσωπο, *(Παναγιωτόπουλος Χ., 1998)*.

Τα μέλη πρέπει να προετοιμαστούν ώστε να μπορούν να χρησιμοποιήσουν με κατάλληλο τρόπο τα νέα μέσα και να μάθουν να συνδέονται με τα άλλα μέλη και τους ειδικούς. Πριν από την έναρξη ενός προγράμματος θα ήταν χρήσιμη μια πρώτη γνωριμία με τον κοινωνικό λειτουργό ή κάποιον άλλο ειδικό ο οποίος θα συντονίζει το πρόγραμμα, αφού τα πρώτα βήματα ενδέχεται να συνοδεύονται από άγχος και ανασφάλεια έως ότου προσαρμοστούν και ενσωματωθούν στο ρυθμό και τη λογική της ομάδας. Τα μέλη των ομάδων πρέπει ακόμη να διδαχθούν τη χρήση ειδικών εικονιδίων, που συνιστούν σύμβολα τα οποία μεταφέρουν συναισθηματικά νοήματα και μπορούν να αξιοποιηθούν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας που θα ξεπερνούν στο μέτρο του δυνατού, την απουσία λεκτικών μηνυμάτων.

Η πρόοδος της επικοινωνίας ανάμεσα στα μέλη των τηλεφωνικών ομάδων και των κομπιούτερ είναι πιο αργή από την πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία. Τα μέλη πρέπει σε σύντομο χρονικό διάστημα να αποκτήσουν συνοχή ως ομάδα και οι δε συντονιστές να μεριμνήσουν για την ενσωμάτωση των μελών στην ομάδα μέσα από την παροχή κατάλληλων κινήτρων και ερεθισμάτων.

Τα μέλη δεν δρουν σε ένα ανοικτό κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον, όπως συμβαίνει στην πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία. Η απουσία παρουσίας του άλλου και ότι αυτό συνεπάγεται στο πεδίο της καθημερινής αλληλόδρασης, η έλλειψη εξωλεκτικών μηνυμάτων και το γεγονός ότι τα μέλη συχνά δεν γνωρίζουν ευαίσθητα χαρακτηριστικά και γεγονότα της ζωής του άλλου μειώνουν το εύρος των επικοινωνιακών πρακτικών και τις επιδράσεις σε επίπεδο στάσεων, συμπεριφορών και συναισθημάτων. Ενίοτε, η υπέρμετρη χρήση του κομπιούτερ εγκυμονεί τον κίνδυνο της αποξένωσης από το πραγματικό και της δυσλειτουργίας σε επίπεδο διαπροσωπικών κοινωνικών σχέσεων και συναναστροφών. Από μια άλλη όμως οπτική, η μη γνώση της ταυτότητας του άλλου ωθεί τα μέλη των ομάδων να επεξεργάζονται τους τρόπους παρουσίασης του εαυτού τους τόσο όσο δεν είναι δυνατόν να συμβεί στην πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία. Το υποκείμενο μπορεί να ενεργοποιήσει την φαντασία του, να παίξει νέους ρόλους και να λειτουργήσει εκφραστικά και δημιουργικά.

Ένα άλλο ευαίσθητο ζήτημα είναι η ανωνυμία που δυνητικά μπορεί να έχουν οι χρήστες. Ο βαθμός ανωνυμίας ποικίλλει, αφού τα μέλη της ομάδας μπορεί να μοιράσουν τις ταυτότητές τους και να επικοινωνούν μεταξύ τους ανεξάρτητα από την εμπειρία της ομάδας.

Το ερώτημα λοιπόν που προκύπτει είναι υπό ποιες προϋποθέσεις θα ήταν παραγωγική η τήρηση της ανωνυμίας και ενδεχομένως η απουσία του ειδικού στην ομάδα.

Ορισμένες εργασίες έχουν καταδείξει «ότι οι άνθρωποι κινητοποιούνται να εργαστούν σε ομάδες όταν έχουν ανατροφοδότηση στις επιτελέσεις τους, ανεξάρτητα από το αν γνωρίζουν ή όχι τις ταυτότητες των άλλων» και πως αυτό ενισχύει τη διαπολιτισμική επικοινωνία και υποβαθμίζει τις επιδράσεις χαρακτηριστικών όπως είναι το φύλο, το γένος και η εθνότητα. Αντίθετα άλλες εργασίες διαπιστώνουν ότι τα άτομα που αλληλεπιδρούν ανώνυμα τείνουν να μειώνουν τις αναστολές τους, να γίνονται περισσότερο κριτικά, πιο διερευνητικά και πιο δημιουργικά στη σύλληψη ιδεών από ότι μέλη της πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνίας. Τελικά, πολλά από αυτά τα χαρακτηριστικά εξαρτιόνται από την ικανότητα του συντονιστή να κεφαλαιοποιεί τις ευκαιρίες που οι νέες τεχνολογίες παρέχουν στα άτομα και να τους προφυλάσσουν από τις όποιες αρνητικές εκφάνσεις τους.

Δ.3.2. ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΚΕΨΕΙΣ

Ένας άλλος τρόπος για να δημιουργήσουμε ομάδες κοινωνικής εργασίας που να αποτελούνται από γεωγραφικά απομονωμένα άτομα είναι οι τηλεφωνικές διασκέψεις. Οι ομάδες τηλεφωνικής επικοινωνίας απαρτίζονται συνήθως από λίγα μέλη που συνεδριάζουν τηλεφωνικά σε τακτά χρονικά διαστήματα. Τα μέλη μιας ομάδας ανάδοχων παιδιών ή οικογενειών μπορούν να έχουν υποστήριξη, πληροφόρηση και πρακτική ή συναισθηματική βοήθεια

από κάποιον ειδικό σύμβουλο, να συμμετέχουν σε ομαδικές συνεντεύξεις και να συμπληρώνουν εργασίες. (Παναγιωτόπουλος Χ., 1998)

Πολλές φορές οι ομάδες αναπτύσσονται έπειτα από πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία, χωρίς ωστόσο αυτό να είναι απαραίτητο. Οι εργαζόμενοι με τέτοιες ομάδες πρέπει να είναι εξοικειωμένοι στην παρακολούθηση στοιχείων επικοινωνίας, όπως ο τόνος, η διακύμανση της φωνής και η σιωπή, να παρακολουθούν προσεκτικά την αποκωδικοποίηση συναισθηματικών όψεων των μηνυμάτων, να μεσολαβούν σε καταστάσεις σύγκρουσης, να βοηθούν στη συνεχή ανατροφοδότηση των μελών και να συμβάλλουν στην προσφορά ίσων ευκαιριών στα μέλη.

Σε ορισμένες περιπτώσεις η τηλεφωνική διάσκεψη ενδέχεται, με τη βοήθεια ειδικά εκπαιδευμένων τηλεφωνικών συμβούλων, να αποτελέσει μηχανισμό πρόληψης, ο οποίος σε κατάσταση κρίσης θα παρεμβαίνει για μια πρώτη αντιμετώπιση του συμβάντος και για το σχεδιασμό της παρέμβασης. Δυνητικά μπορεί να έχει και θεραπευτικό ρόλο. (Τρισελιώτης Τ., 1989)

Δ.3.3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ ΜΕ ΤΗΛΕΠΑΡΟΥΣΙΑ

Η επικοινωνία μέσω μηνυμάτων που γράφονται και παρουσιάζονται ως κείμενα στην οθόνη ενός υπολογιστή ή μέσω τηλεφώνου είναι ένας τρόπος επικοινωνίας που ενέχει ορισμένους περιορισμούς, κυρίως εξαιτίας της απουσίας του άλλου και της έλλειψης εξωλεκτικών στοιχείων επικοινωνίας. Είναι γνωστό ότι η ανθρώπινη παρουσία βοηθά την ανάπτυξη μιας περισσότερο σύνθετης και αλληλεπιδραστικής επικοινωνίας.

Σήμερα, η ψηφιοποίηση της εικόνας και του βίντεο μας δίνει τη δυνατότητα να οπτικοποιήσουμε στοιχεία της πραγματικότητας και να φέρουμε «κοντά» μας το συνομιλητή μας, ή ακριβέστερα την οπτική αναπαράστασή του. Μέσα από ένα δίκτυο υπολογιστών και το σύστημα της τηλεπαρουσίας μια ομάδα ειδικών συνομιλητών μπορεί να συνδεθεί με άτομα από διαφορετικές γεωγραφικές και κοινωνικές περιοχές και πολιτισμούς για να παρουσιάσει κάποιο θέμα ή να ανταλλάξει εμπειρίες και ιδέες. (Καλλινάκη Θ., 1997)

Η τηλεπαρουσία μπορεί να αξιοποιηθεί στην οργάνωση μιας παρουσίασης ιδιαίτερων θεμάτων αναδοχής από ομάδα ειδικών, οι οποίοι διαδοχικά θα έχουν την ευκαιρία να συνδεθούν με μικρές ομάδες από διαφορετικές περιοχές ή χώρες. Μπορεί επίσης να συμβάλει στον εμπλουτισμό του προγράμματος ενός συνεδρίου με την παρουσίαση επιστημόνων που είναι αδύνατον να παρευρεθούν στο χώρο του συνεδρίου.

Στα προγράμματα τηλεπαρουσίας ο χώρος και ο χρόνος παύουν να θεωρούνται περιοριστικοί παράγοντες για την ανταλλαγή απόψεων, ενώ παράλληλα δίνεται η δυνατότητα να αξιοποιηθεί η δυναμική της εξωλεκτικής επικοινωνίας. Ενδεχομένως, η πρακτική της τηλεπαρουσίας θα μπορούσε να εφαρμοστεί στα προγράμματα τηλεδιάσκεψης παιδιών ανάδοχων οικογενειών ή ανάδοχων γονέων με ειδικούς συμβούλους και κοινωνικούς λειτουργούς. Ωστόσο, το σχετικά υψηλό κόστος της εφαρμογής του συγκεκριμένου προγράμματος σε ευρεία κλίμακα λειτουργεί ανασταλτικά. (Κατάκη Χ., 1997)

Δ.3.4. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

Τα 'expert systems' είναι προγράμματα υπολογιστών τα οποία είναι σχεδιασμένα έτσι ώστε να αξιοποιούν και να επεξεργάζονται δεδομένα καθημερινών καταστάσεων τα οποία ενσωματώνονται στη γνώση του ειδικού. Κατά κάποιον τρόπο είναι ένα είδος «αναλυτικών μηχανών» με προσδιορισμένο ορίζοντα ανάλυσης. Πρακτικά, θέτουν στο χρήστη μια σειρά από ερωτήματα και επεξεργάζονται τις απαντήσεις αντλώντας στοιχεία από μια βάση δεδομένων. Στη συνέχεια προχωρούν σε συμβουλές προς τον εξυπηρετούμενο με υποστηρικτικές εξηγήσεις και αιτιολογήσεις των απαντήσεων. Όπως και στη διεπαγγελματική συμβουλευτική, ο χρήστης είναι ο τελικός υπεύθυνος για το πώς θα χρησιμοποιήσει τις συμβουλές.

Τα expert systems έχουν τη δυνατότητα να συστήσουν νέες δράσεις, να παραπέμψουν σε βιβλιογραφικές πηγές και θεσμικές ρυθμίσεις. Είναι αυτονόητο ότι αυτά τα συστήματα δεν μπορούν να πάνε πέρα από ένα σχετικά αφηρημένο σύστημα προσέγγισης της περίπτωσης, το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί και να συνεκτιμηθεί από τον ειδικό στο σχεδιασμό της παρέμβασης. Δεν μπορούν να αντικαταστήσουν τη διαισθητική ικανότητα ενός πεπειραμένου θεραπευτή, ούτε να προβούν σε ερμηνευτική προσέγγιση. Εάν όμως, για παράδειγμα, θέλουμε στο πλαίσιο ενός προγράμματος να καταγράψουμε και να ταξινομήσουμε ένα μεγάλο αριθμό ατόμων ανάδοχων οικογενειών με βάση ιδιαίτερα προβλήματα και χαρακτηριστικά, ή μας ενδιαφέρει μια ποσοτική ανάλυση περιεχομένου του υλικού μιας συνέντευξης, αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί από ένα τέτοιο σύστημα γρήγορα και με αξιόπιστο τρόπο. (Παναγιωτόπουλος Χ., 1998)

Δ.3.5. ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Πολλοί επιστήμονες στρέφονται στο διαδίκτυο για να συζητήσουν ένα ιδιαίτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν στις πρακτικές τους, για να έχουν πρόσβαση σε δεδομένα γνώσης και να ενημερώνονται για τις εξελίξεις σε σχετικά θέματα. Πράγματι, οι διευκολύνσεις του Ίντερνετ περικλείουν μια μεγάλη κλίμακα υπηρεσιών που αφορά την εκπαίδευση και την ενημέρωση σε αναπτυξιακά προγράμματα, διάφορα προγράμματα κοινωνικής προστασίας, τις παροχές και τις δράσεις των κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και περιλήψεις και άρθρα επιστημονικών περιοδικών.

Αξιοποιώντας τις δυνατότητες του διαδικτύου, υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθούν τράπεζες δεδομένων για ζητήματα αναδοχής με τη δημιουργία ιστοσελίδων οι οποίες θα μας παρέχουν πληροφορίες για μια σειρά σχετικών θεματικών. Για να είναι ευκολότερη η πρόσβαση ενός ατόμου που ενδιαφέρεται να ανιχνεύσει τέτοια ζητήματα, μπορούν να αξιοποιηθούν σύνδεσμοι ενοτήτων γνώσης ώστε ο χρήστης να αναζητήσει πληροφορίες για το θέμα που τον ενδιαφέρει χωρίς να είναι απαραίτητο να ακολουθήσει μια γραμμική σειρά προκειμένου να φθάσει στο ζητούμενο.

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Εθνικού Οργανισμού Κοινωνικής Φροντίδας θα μπορούσε να δημιουργηθεί τράπεζα πληροφοριών για ζητήματα αναδοχής, όπου οι πληροφορίες θα ταξινομούνται σε κατηγορίες δεδομένων. (Σταθόπουλος Π., 1996)

Δ.3.6. ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Ο τρόπος παρουσίασης σοβαρών κοινωνικών φαινομένων στη χώρα μας είναι κατά κανόνα ελλειμματικός, αποσπασματικός και επιφανειακός. Τα μηνύματα που προβάλλονται κυριαρχούνται από τη λογική της εμπορευματοποίησης και σπάνια ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις που θέτει η φύση τέτοιων ευαίσθητων κοινωνικών φαινομένων.

Η παρουσίαση θεμάτων αναδοχής στα ελληνικά Μ.Μ.Ε. είναι σχετικά σπάνιο φαινόμενο. Σε εκπομπές κοινωνικού περιεχομένου ή στα λεγόμενα “reality shows” οι λιγοστές αναφορές έχουν αρνητικό χαρακτήρα. Τις περισσότερες φορές επιλέγεται ένα απροσδόκητο και ασυνήθιστο περιστατικό που σχετίζεται με το φαινόμενο της αναδοχής ή συνηθέστερα της υιοθεσίας, στο οποίο όμως αποδίδεται χαρακτήρας σκανδάλου. Ακολουθεί η παρουσίασή του μέσα από μια δραματική αφήγηση στην οποία αξιοποιείται οπτικό υλικό που απευθύνεται στο συγκινησιακό κόσμο, στο θυμικό και όχι στο λογικό των τηλεθεατών.

Η χρήση αυτών των μεθόδων δεν γίνεται με βάση κάποια επιστημονική μέθοδο και πολλές φορές δεν τηρούνται ούτε οι στοιχειώδεις κανόνες δεοντολογίας. Η δραματοποίηση του συμβάντος μέσα από την εικόνα και την ηχητική επένδυση διεγείρει το συναισθηματικό κόσμο του τηλεθεατή. Οι ψυχολογικές συνθήκες και τα πολύπλοκα κίνητρα της ανθρώπινης πράξης υποβαθμίζονται. Η εμπειρισταωμένη και μεθοδική ανάλυση που απαιτεί ο χαρακτήρας αυτών των θεμάτων παρακάμπτεται προς χάρη μιας δραματουργικής απεικόνισης συμβατής με τις αξίες της εμπορευματοποίησης.

Συνήθως, προβλήματα που παρουσιάζονται στη διαδικασία της αναδοχής και έκνομες συμπεριφορές που συνιστούν μεμονωμένα περιστατικά γενικεύονται. Μεμονωμένα περιστατικά τιτλοφορούνται ή παρουσιάζονται από τις εφημερίδες και αναγγέρονται σε ραδιοφωνικούς ή τηλεοπτικούς τίτλους ειδήσεων ως «άνθηση του εμπορίου βρεφών στην Ελλάδα», ή «παράνομες υιοθεσίες», συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία κλίματος ηθικού πανικού και καχυποψίας, κάτι που συχνά μετασχηματίζεται σε στάση άρνησης και προκατάληψης του κοινού απέναντι στις υπηρεσίες και τους εργαζόμενους σε αυτές.

Όλα τα προαναφερόμενα δεν υποδηλώνουν ότι οφείλουμε να εγκαταλείψουμε την ιδέα της προβολής θεμάτων αναδοχής από τα Μ.Μ.Ε., αλλά μάλλον ότι πρέπει να βρούμε τον τρόπο και τις μορφές που θα τις καθιστούν συμβατές με τους επιστημονικούς κανόνες δεοντολογίας και τη σοβαρότητα του θέματος. Αυτό βέβαια δεν είναι εύκολο. Ενδεχομένως, ένας τρόπος παρουσίασης του θεσμού και των προγραμμάτων αναδοχής θα ήταν η παρουσίαση άρθρων γνώμης για σχετικά θέματα, κάτι που σπανίζει στις στήλες των εφημερίδων. Ασφαλώς από την ανάπτυξη διαλόγου ανάμεσα σε ανθρώπους που είναι γνώστες του αντικειμένου της αναδοχής, με επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα, μπορεί να προαχθεί η νηφάλια ενημέρωση και να φωτιστούν όψεις του προβλήματος και προοπτικές προσέγγισής του.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι η παρουσίαση θεματικών εκπομπών κοινωνικού ενδιαφέροντος μεγάλης χρονικής διάρκειας. Οι παραγωγές αυτές συνιστούν ενδεδειγμένες και εμπειριστατωμένες αναλύσεις σύγχρονων κοινωνικών φαινομένων και διαδικασιών μέσα από εκπομπές στις οποίες παρουσιάζονται εξ ολοκλήρου διαφορετικές προσεγγίσεις του ζητήματος,

χωρίς περικοπές και δραματουργικές εξάρσεις. Οι εκπομπές έχουν χαρακτήρα επιστημονικού ντοκιμαντέρ στο οποίο σε συγκριτική βάση εκφράζονται διαφορετικές απόψεις και προσεγγίσεις, διατυπώνονται και απαντώνται ερωτήματα και παρουσιάζονται συμπεράσματα και προτάσεις.

Σε αυτές τις θεματικές εκπομπές θα μπορούσε να προβληθεί αναλυτικά και σφαιρικά το φαινόμενο της αναδοχής παρουσιάζοντας διαδοχικά διαστάσεις του ζητήματος από τη σκοπιά των ανάδοχων γονέων, των ανάδοχων παιδιών, των εργαζόμενων στις κοινωνικές υπηρεσίες, των κοινωνικών λειτουργών, των νομικών και άλλων επιστημόνων που εμπλέκονται στο ζήτημα. Θα μπορούσε ακόμη να διερευνηθεί η ιστορία του θεσμού, τα σημερινά προγράμματα αναδοχής, νέες προσεγγίσεις προερχόμενες από την εμπειρία χωρών του εξωτερικού, πορίσματα και συμπεράσματα έγκυρων άρθρων και συνεδριακών παρουσιάσεων. Αναμφίβολα, μια τέτοια εκπομπή απαιτεί ειδικές γνώσεις τις οποίες θα διαθέτει μια ομάδα επιστημόνων, μακροχρόνια προετοιμασία και αποδέσμευση από τη λογική της υποταγής της πολιτισμικής παραγωγής στις αξίες της αγοράς. Επιπλέον, προϋποθέτει την τήρηση ενός τηλεοπτικού πρωτοκόλλου για τον τρόπο παρουσίασης του ζητήματος της αναδοχής ο οποίος θα διαμορφωθεί από ομάδα επιστημονικών συμβούλων. (Αμπατσόγλου Γ., 1999)

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η αναδοχή ανηλίκου είναι ένας νέος θεσμός για την Ελλάδα, ο οποίος όμως απολαμβάνει ήδη διεθνή αναγνώριση και φαίνεται να έχει τη δυνατότητα να συμβάλει ουσιαστικά στην προστασία της παιδικής ηλικίας. Σε σχέση με τις παραδοσιακές λύσεις του οικογενειακού δικαίου, δηλαδή είτε την παραμονή του παιδιού στη φυσική του οικογένεια, παρά τα ενδεχομένως σοβαρά προβλήματα που υφίστανται σε αυτήν, είτε την υιοθεσία, η αναδοχή έχει το πλεονέκτημα ότι αποτελεί μια ενδιάμεση εκδοχή και μπορεί να προλειάνει το έδαφος προς αμφότερες τις κατευθύνσεις: είτε προς την κατεύθυνση της επιστροφής στη φυσική οικογένεια, αν τα προβλήματα της αμβλυνθούν, είτε προς την κατεύθυνση της υιοθεσίας από τους ανάδοχους γονείς, με αυξημένη μάλιστα πιθανότητα επιτυχίας, αφού προηγήθηκε η γνωριμία με το παιδί κατά την περίοδο της αναδοχής. (Κουνουγέρη –Μανωλεδάκη Ε., 1997). Σε ότι αφορά τους ανάδοχους γονείς, η αναδοχή συνιστά συχνά, όταν δηλαδή το κίνητρό τους είναι η προσφορά στο παιδί και όχι η τυχόν επιχορήγηση από τις αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες, μια μορφή εθελοντισμού η οποία μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματικότερη υλοποίηση της συνταγματικής προστασίας της παιδικής ηλικίας. Από την άλλη πλευρά, η τυχόν υπερβολή στην εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής θα μπορούσε να εγκυμονεί κινδύνους και να έρθει σε αντίθεση με τη συνταγματική προστασία της οικογένειας αλλά και με τις διεθνείς συμβατικές δεσμεύσεις της χώρας μας. Ο εφαρμοστής του δικαίου οφείλει να συνεκτιμά προσεκτικά αυτούς τους παράγοντες προκειμένου να καταλήξει στην εκάστοτε προσφορότερη για τη συγκεκριμένη περίπτωση λύση.

Οι πρωταγωνιστές και οι ρόλοι που διαδραματίζουν σε μια αναδοχή είναι πολλοί. Ο καθένας εξ αυτών έρχεται με τις δικές του απόψεις, ανάγκες, φόβους και ανασφάλειες. Το γεγονός αυτό δημιουργεί πολλούς κινδύνους και δυσκολίες για τους επαγγελματίες που εμπλέκονται. Ως εκ τούτου χρειάζεται να διαθέτουν πολλές γνώσεις και δεξιότητες για τη μεσολάβηση, τις διαπραγματεύσεις και το συντονισμό του πλέγματος των προσώπων, των γεγονότων και των μεταξύ τους σχέσεων και επιρροών.

Κατά τη διαδικασία του επιμερισμού ευθυνών για το παιδί μεταξύ αναδόχων, φυσικών γονέων και φορέα αναδοχής ή άλλων υπηρεσιών (όπως η εισαγγελία ή ένα κέντρο ψυχικής υγείας) υπάρχει πιθανότητα να δημιουργηθούν παρανοήσεις, διαφωνίες ή και συγχύσεις αναφορικά με τα λεγόμενα, τον προγραμματισμό, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κάθε εμπλεκόμενου.

Επιπρόσθετα, ο επιμερισμός καθηκόντων μεταξύ αναδόχων, επαγγελματιών και φορέα είναι δυνατόν να περιπλέξει την κατάσταση εάν δεν υπάρχει συνεργασία και σύμπνοια. Οι τυχόν ασάφειες σχετικά με τη φιλοσοφία και τους στόχους της ανάδοχης φροντίδας εκπέμπουν διπλά ή και πολλαπλά μηνύματα, τα οποία επιτείνουν την αβεβαιότητα και την αμφιθυμία.

Για όλους αυτούς τους λόγους επιβάλλεται η στενή, τακτική συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων καθ' όλα τα στάδια, των ρόλων και των προσδοκιών τόσο στην αρχή όσο και στη διάρκεια της τοποθέτησης. Για την αποφυγή παραλείψεων και παρανοήσεων είναι αναγκαία η χρήση συμβολαίων, τα οποία καταγράφουν, συγκεκριμενοποιούν και διευκρινίζουν όλα τα παραπάνω.

Η εμπειρία της χρήσης σύγχρονης τεχνολογίας στα προγράμματα κοινωνικής προστασίας αποτελεί μια καινοτομία με ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένα σημεία, τα οποία από μεθοδολογική σκοπιά απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή. Τα σημεία αυτά αφορούν τους κώδικες δεοντολογίας της κοινωνικής εργασίας, ιδιαίτερα την τήρηση του απορρήτου και το ζήτημα της υποκατάστασης της ανθρώπινης εργασίας από τον Η/Υ.

Το ζήτημα του απορρήτου έχει μακρόχρονη ιστορία στο χώρο της κοινωνικής εργασίας (Σταθόπουλος Π. ,1996). Οι κίνδυνοι παραβίασης στη χρήση των νέων μέσων είναι πολλοί, εξαιτίας του ότι η τεχνολογία παρέχει περισσότερες δυνατότητες πρόσβασης σε δίκτυο πληροφοριών που αφορούν τους εξυπηρετούμενους των κοινωνικών υπηρεσιών, είτε με την παράνομη παραβίαση κωδικών εισόδου σε ένα πρόγραμμα είτε από λανθασμένη και επιπόλαιη χρήση των χειριστών του. Πράγματι, τα επιτεύγματα της χρήσης σύγχρονης τεχνολογίας ενώ από τη μια βελτιώνουν την ποιότητα της επιστημονικής εργασίας, καθιστώντας την περισσότερο ευέλικτη και αποδοτική, από την άλλη κρύβουν ανυπέρβλητες παγίδες που συνδέονται με τις δυνατότητες παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της εγκαθίδρυσης αθέμιτων μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου. Οι απαντήσεις σε τέτοια προβλήματα δεν είναι εύκολες. Αυτό που απαιτείται είναι ο υψηλός βαθμός ευσυνειδησίας του χρήστη και η αυστηρή προσήλωσή του στις αξίες και τις αρχές της άσκησης κοινωνικής εργασίας.

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δώσουμε στη διαχείριση ορισμένων λεπτών ερωτημάτων όπως: τι είδους πληροφορίες μπορούμε να διαθέσουμε σε μια ανοικτή γραμμή; Ποιοι θα έχουν πρόσβαση στα δεδομένα; Πως

μπορούμε να εξασφαλίσουμε ότι ένα ορισμένο υλικό θα είναι ασφαλές και μη προσβάσιμο στον οποιοδήποτε; Πως θα διασφαλίσουμε το δικαίωμα πρόσβασης του εξυπηρετούμενου σε πληροφορίες που αφορούν το άτομό του;

Το ζήτημα της αντικατάστασης του ανθρώπινου από τον τεχνολογικό παράγοντα μπορεί να αντιμετωπιστεί με μια οριοθετημένη και μεθοδική χρήση της τεχνολογίας στην υπηρεσία των αναγκών του ανθρώπου, η οποία λειτουργεί συμπληρωματικά στις επιστημονικές πρακτικές, στην ανθρώπινη γνώση, δεξιότητα και διαίσθηση.

Συνοψίζοντας, το θέμα της ιδιωτικότητας και του απορρήτου στον κυβερνό χώρο είναι μια ανοικτή συζήτηση. Κανένα ανθρώπινο σύστημα δεν είναι τέλειο, αλλά ακόμη και τα πιο τέλεια συστήματα απαιτούν προσοχή. Οι κίνδυνοι της εισβολής του θετικισμού και της σαγήνης απρόσωπων τεχνολογικών συστημάτων στο χώρο της κοινωνικής φροντίδας είναι ορατός, αλλά σε τελική ανάλυση από μας εξαρτάται το να αντισταθούμε στους θιασώτες του τεχνολογικού φουτουρισμού και να προσαρμόσουμε τα συστήματα πληροφορικής στις απαιτήσεις της κοινωνικής εργασίας και τις ανάγκες της ανθρωπότητας. Αν πετύχουμε σε αυτή μας την προσπάθεια, θα έχουμε κάνει ένα βήμα για την αναμόρφωση και την ποιοτική αναβάθμιση των κοινωνικών υπηρεσιών.

Αμέσως παρακάτω παρατίθενται κάποιες προτάσεις για την καλύτερη λειτουργία και εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής στην Ελλάδα:

§ Προώθηση του θεσμού με την ενίσχυση της στελέχωσης των πρωτογενών μονάδων με κοινωνικούς λειτουργούς, οι οποίοι θα εκπαιδεύονται ειδικά στην αναδοχή. Οι κοινωνικοί λειτουργοί που

ασχολούνται με την ανάδοχη φροντίδα χρειάζεται να αξιοποιήσουν όλο το φάσμα της μεθοδολογίας και της κοινωνικής εργασίας με τα άτομα, τις οικογένειες και τις ομάδες, καθώς και την κοινοτική εργασία για την προαγωγή του συγκεκριμένου θεσμού.

§ Προετοιμασία επαγγελματιών υποψηφίων αναδόχων στους οποίους θα χορηγείται μηνιαίος μισθός αλλά και ένσημα. Αυτοί θα αναλαμβάνουν περιπτώσεις βρεφών αλλά και παιδιών με ιδιαίτερες δυσκολίες, για τις οποίες απαιτούνται περισσότερες γνώσεις και αντοχή.

§ Εκτενής ενημέρωση του συνόλου των κοινωνικών υπηρεσιών που εμπλέκονται στην προστασία παιδιών και εφήβων για το θεσμό και τα αποτελέσματα της αναδοχής. Με αυτό τον τρόπο ο Ε.Ο.Κ.Φ. θα έχει τη δυνατότητα να καλύψει νομικά και οικονομικά περιπτώσεις αναδοχής σε περιοχές όπου δεν λειτουργούν υπηρεσίες του. Αυτό ήδη συμβαίνει, σε περιορισμένη κλίμακα, με τη συνεργασία του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής και ορισμένων Διευθύνσεων Πρόνοιας Νομαρχιών.

Η συνύπαρξη τριών αρμόδιων φορέων στον Ε.Ο.Κ.Φ. –η συμπόρευση του Π.Ι.Κ.Π.Α., του Κέντρου Βρεφών «Η Μητέρα» και του Ε.Ο.Π.- ευνοεί την εφαρμογή και την προώθηση του θεσμού της αναδοχής. Ο Ε.Ο.Κ.Φ. αποτελεί ένα φορέα αξιών με δυναμική παρουσία στον τομέα της φροντίδας της οικογένειας και του παραμελημένου παιδιού σε όλη τη χώρα. Συχνά ωστόσο οι υπηρεσίες του δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στη συνεχώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα.

Πολλές φορές στα γραφεία του Ε.Ο.Κ.Φ. φθάνουν παιδιά όχι μόνο χωρίς κοινωνικό ιστορικό, αλλά και χωρίς ονοματεπώνυμο, μια τραγική αντίθεση για την υλιστική κοινωνία μας που προσφέρει στους καταναλωτές της «σοκολάτα με ονοματεπώνυμο». Η ανάληψη του θεσμού της αναδοχής αποτελεί κοινωνικό καθήκον.

Θα ολοκληρώσουμε με ένα απόσπασμα άγνωστου σχολιαστή για την προστασία των εγκαταλειμμένων παιδιών σε ένα περιοδικό της Αρχιεπισκοπής του Σάο Πάολο.

«...Μάθαμε ότι η δημιουργία συναισθηματικών δεσμών με αυτά τα παιδιά είναι απαραίτητη αν θέλουμε κάποια μέρα να ελπίζουμε...μόνο όταν αντιληφθούμε ότι αυτά τα παιδιά είναι δικά μας, ίσως δούμε ολόκληρες πόλεις να στρατεύονται γι αυτά. Όταν δημοσιογράφοι, πολιτικοί και ειδικοί τα αντιμετωπίσουν όχι ως υποκείμενα συνεντεύξεων, αλλά ως πολίτες με δικαιώματα. Όχι ως παιδιά – βάρος, παιδιά - εκδίκηση, παιδιά – αντικείμενα, παιδιά – ανταμοιβή, αλλά ως παιδιά – παιδιά, παιδιά – άτομα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι κάποτε, πριν μεγαλώσουμε, και αναλάβουμε αυτόν τον ρόλο στην κοινωνία, υπήρξαμε παιδιά....».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✓ **Αλεβίζος Β. (1990).** Δεοντολογικά και νομικά προβλήματα στην άσκηση της ψυχιατρικής, Αθήνα, Εκδόσεις 'ελληνικά γράμματα'.
- ✓ **Καλλιδοπούλου Β. (1996).** Ο συναφής θεσμός της αναδοχής ανηλίκου και η λειτουργία του στην πράξη. Στο: εταιρία νομικών βόρειου Ελλάδος 27, η μεταρρύθμιση του δικαίου της υιοθεσίας, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις 'Σάκουλας'.
- ✓ **Καλλινικάκη Θ. (1997).** Δεοντολογία κοινωνικής εργασίας. Ξάνθη: πανεπιστημιακές εκδόσεις Δ.Π.Θ.
- ✓ **Κατάκη Χ. (1997).** Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογενείας. Αθήνα. Εκδόσεις: 'Ελληνικά Γράμματα'.
- ✓ **Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη Ε. (1997).** Οικογενειακό δίκαιο. Τομ. ΙΙ, Θεσσαλονίκη.
- ✓ **Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη Ε. (1997).** Υιοθεσία και αναδοχή ανηλίκου. Αθήνα. Εκδόσεις : 'Σάκουλας'
- ✓ **Μαρκαντώνης Ι. Ρήγα α-β και συν. (1991).** Οικογένεια, μητρότητα, αναδοχή, Αθήνα, Εκδόσεις: 'Μαυρομάτης'.
- ✓ **Μουσούρου Λ. (1994).** Αλλαγές στην οικογενειακή ζωή –επιπτώσεις στη φροντίδα και προστασία του παιδιού, Αθήνα, Εκδόσεις: 'Οδυσσέας'
- ✓ **Ξανθόπουλου Χ., Νάσκου – Περράκη Π. & Χρυσογόνου Κ. (2000).** Η διεθνής σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις:

‘Σάκουλας’

- ✓ **Παναγιωτόπουλος Χ. (1998).** Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής και το εκπαιδευτικό λογισμικό, Αθήνα, Εκδόσεις: ‘Σύνορα, Α.Α Λιβάνη’.
- ✓ **Σαχίνη – Καρδάση (2004)** Μεθοδολογία Έρευνας, Εφαρμογές στο χώρο της Υγείας, Αθήνα, Εκδόσεις: Βήτα.
- ✓ **Σταθόπουλος Π. (1996).** Κοινωνική πρόνοια. Μια γενική θεώρηση, Αθήνα, Εκδόσεις: ‘Ελλην’
- ✓ **Κώδικες δεοντολογίας για τους ψυχολόγους στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.** Σύλλογος ελλήνων ψυχολόγων (1997). Αθήνα, Εκδόσεις: ‘ελληνικά γράμματα’.
- ✓ **Τρισελιώτης Τ. & Κουσίδου Τ. (1989).** Η κοινωνική εργασία στην υιοθεσία και την αναδοχή. Αθήνα, Εκδόσεις: ‘Κέντρο βρεφών «η μητέρα»’.
- ✓ **Χρυσοδένου Κ. (1997).** Το ελληνικό σύνταγμα και η οικογένεια, ελληνική δικαιοσύνη, Αθήνα, Εκδόσεις: ‘Σάκουλας’

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✓ **J. Triseliotis (1989).** Κοινωνική εργασία στην αναδοχή και την υιοθεσία, Κυριακήδης Κ., Αθήνα, Εκδόσεις: ‘Κέντρο βρεφών «η μητέρα»’
- ✓ **Robson Colin (2007)** Η έρευνα του πραγματικού κόσμου, Αθήνα, Gutenberg.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

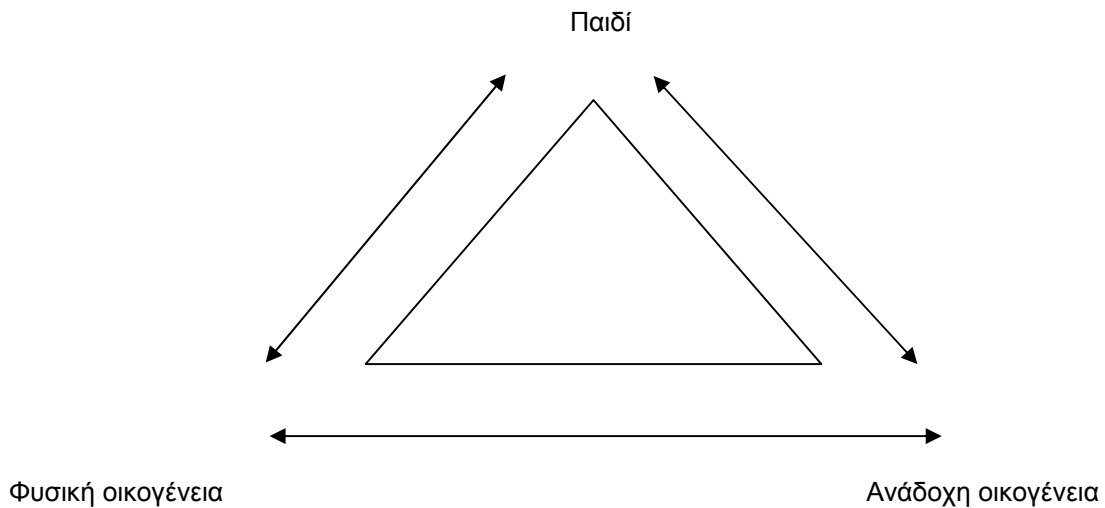
- ✓ **Ανδρουλιδάκη – Δημητριάδου, Ι. (1997).** Ανάδοχες οικογένειες. ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «Κριτική επιθεώρηση», τεύχος 1, σελ. 2.
- ✓ **Ramonet I. (1996).** Νέοι μηχανισμοί κοινωνικού έλεγχου. *le monde diplomatique* 8, Χριστοφορίδου, (ελληνική έκδοση), 10-13.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

- ✓ **Αμπάτζογλου Γρ. (1999).** Μια εμπειρία συνεργασίας και πρόληψης παιδοψυχιατρικών και κοινωνικών υπηρεσιών. Εισήγηση στο πρώτο πανελλήνιο παιδοψυχιατρικό συνέδριο (Αθήνα, Μάιος 1999).
- ✓ **Καρασσαβίδου Σ. (1994).** Ρόλοι της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ανακοίνωση στο σεμινάριο: «κοινωνικές υπηρεσίες στην τοπική αυτοδιοίκηση».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Σχήμα 1
Η ανάδοχη φροντίδα

Χαρακτηριστικά φυσικής οικογένειας

- Χαμηλή κοινωνική θέση
- Κοινωνικός αποκλεισμός
- Ανεργία –υποαπασχόληση
- Ασταθές εισόδημα
- Σοβαρό πρόβλημα υγείας/ ψυχικής υγείας ή νοητική υστέρηση
- Πιθανά προβλήματα με τις αρχές
- Αλκοολισμός
- Χρήση τοξικών ουσιών
- Κακές ενδοοικογενειακές σχέσεις
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση
- Παρορμητική συμπεριφορά

Χαρακτηριστικά ανάδοξης οικογένειας

- Καλή κοινωνική θέση στην κοινότητα
- Απασχόληση
- Οικονομικό επίπεδο ικανό να συντηρεί τα μέλη
- Υγιή μέλη
- Τα μέλη είναι νομοταγείς πολίτες με ευαισθησία στις ψυχοκοινωνικές ανάγκες των παιδιών
- Διευκόλυνση της επικοινωνίας των παιδιών με το φυσικό και συγγενικό περιβάλλον
- Αυτοέλεγχος, ικανότητα για επίλυση συγκρούσεων

Πίνακας 1

Η παροχή ανάδοξης φροντίδας από τον Ε.Ο.Π. – Ε.Ο.Φ.Κ. τη περίοδο 1997 – 2007

ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΩΝ

Α/Α	ΝΟΜΟΣ	ΑΝΑΔΕΧΟΜΕΝΑ ΠΑΙΔΙΑ	ΑΝΑΔΟΧΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ	ΑΝΑΔΟΧΟΙ ΜΕ ΦΥΣΙΚΑ ΠΑΙΔΙΑ	ΣΥΓΓΕΝΙΚΕΣ ΑΝΑΔΟΧΕΣ	ΜΗ ΣΥΓΓΕΝΙΚΕΣ ΑΝΑΔΟΧΕΣ
1.	ΑΤΤΙΚΗΣ	60	56	26	14	41
2.	ΛΑΡΙΣΗΣ	26	22	17	10	12
3.	ΕΒΡΟΥ	5	4	3	1	4
4.	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	7	3	2	3	
5.	ΑΡΤΑΣ	1	1	1	1	
6.	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	1	1	1		1
7.	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	10	7	4	3	4
8.	ΗΜΑΘΙΑΣ	1	1	1		1
9.	ΡΟΔΟΠΗΣ	2	2	2	1	1

10.	ΚΟΖΑΝΗΣ	1	1	1		1
11.	ΚΑΒΑΛΑΣ	6	6	2	2	4
12.	ΞΑΝΘΗΣ	1	1	1	1	
13.	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	14	8	4	6	2
14.	ΣΕΡΡΩΝ	8	7	4	3	4
15.	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	5	4			4
16.	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	11	10	4	3	7
17.	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1	1			1
18.	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	1	1			1
19.	ΠΙΕΡΙΑΣ	1	1	1		1
ΣΥΝΟΛΟ		162	137	74	48	89

Το πρόγραμμα ξεκίνησε να λειτουργεί το 1988

Πίνακας 2

Οι στόχοι της παροχής ανάδοχης φροντίδας (Ε.Ο.Π. –Ε.Ο.Κ.Φ. 1997 -2007)

ΤΟΠΟΣ		ΣΥΝΟΛΟ	ΣΤΟΧΟΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ	
Α/Α	ΝΟΜΟΣ	ΑΝΑΔΕΧΟΜΕΝΑ ΠΑΙΔΙΑ	ΠΡΟΛΗΨΗ	ΑΠΟΪΔΡΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ
1.	ΑΤΤΙΚΗΣ	60	24	37
2.	ΛΑΡΙΣΗΣ	26	26	1
3.	ΕΒΡΟΥ	5	5	
4.	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	7	7	
5.	ΑΡΤΑΣ	1	1	
6.	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	1	1	
7.	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	10	8	2
8.	ΗΜΑΘΙΑΣ	1	1	

9.	ΡΟΔΟΠΗΣ	2	2	
10.	ΚΟΖΑΝΗΣ	1	1	
11.	ΚΑΒΑΛΑΣ	6	3	3
12.	ΞΑΝΘΗΣ	1	1	
13.	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	14	11	11
14.	ΣΕΡΡΩΝ	8	7	1
15.	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	5	1	4
16.	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	1		1
17.	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1	1	
18.	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	1	1	
19.	ΠΙΕΡΙΑΣ	1	1	
ΣΥΝΟΛΟ		162	107	55

Πίνακας 3

Έκβαση της αναδοχής στις 31.12.2007

Α/Α	ΝΟΜΟΣ	ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥΣ	ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΕ ΙΔΡΥΜΑ	ΥΙΟΘΕΣΙΑ	ΑΛΛΟΙ ΛΟΓΟΙ ΔΙΑΚΟΠΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ
1.	ΑΤΤΙΚΗΣ	8	6	2	4
2.	ΛΑΡΙΣΗΣ	9	2	1	4
3.	ΕΒΡΟΥ	1			
4.	ΤΡΙΚΑΛΩΝ				2
5.	ΑΡΤΑΣ				
6.	ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	1			
7.	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	2	1	1	

8.	ΗΜΑΘΙΑΣ				
9.	ΡΟΔΟΠΗΣ	2			
10.	ΚΟΖΑΝΗΣ	1			
11.	ΚΑΒΑΛΑΣ	1	1	1	
12.	ΞΑΝΘΗΣ	1			
13.	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	4		2	1
14.	ΣΕΡΡΩΝ	2	1	3	
15.	ΛΑΣΙΘΙΟΥ			4	
16.	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ			3	
17.	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ				
18.	ΛΑΚΩΝΙΑΣ				
19.	ΠΙΕΡΙΑΣ			1	
ΣΥΝΟΛΟ		32 (45%)	11 (15,5%)	17 (24%)	11 (15,5%)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΤΙ ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ Ο ΝΟΜΟΣ ΠΕΡΙ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ.

Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η αναδοχή ανηλίκων περιλαμβάνεται στα άρθρα 1655-1665 Α.Κ. με το νόμο 2477/1996.

Αναδοχή είναι η ανάληψη της φροντίδας του ανήλικου από τρίτους. Η αναδοχή γίνεται είτε με σύμβαση, είτε με δικαστική απόφαση. Στην περίπτωση της αναδοχής με σύμβαση, οι γονείς ή ο επίτροπος μπορούν ελεύθερα να επιλέξουν την ανάδοχη οικογένεια η οποία μπορεί να αποτελείται από συζύγους με ή χωρίς παιδιά ή από ένα άτομο, αρκεί να έχει κριθεί κατάλληλο για το σκοπό αυτό. Σε αντίθετη περίπτωση το δικαστήριο δικαιούται να άρει την αναδοχή. Η σχετική συμφωνία καταρτίζεται μεταξύ των γονέων ή του επιτρόπου και του ή των τρίτων και είναι ρητή (έγγραφη) ή σιωπηρή (μακροχρόνια αρμονική διαβίωση του ανήλικου σε μια οικογένεια). Η αναδοχή πρέπει να ανακοινώνεται υποχρεωτικά στην κοινωνική υπηρεσία.

Διατήρηση των σχέσεων με τη φυσική οικογένεια ή τον επίτροπο.

Όταν τρίτοι έχουν την πραγματική φροντίδα του ανήλικου, γιατί τους την ανέθεσαν είτε οι φυσικοί γονείς ή ο επίτροπος είτε το δικαστήριο, οι έννομες σχέσεις μεταξύ του ανήλικου και της φυσικής του οικογένειας ή του επιτρόπου και ιδίως οι αρμοδιότητες από τη γονική μέριμνα ή την επιτροπεία παραμένουν αμετάβλητες, εφόσον δεν ορίζεται στο νόμο διαφορετικά. (Άρθρο 1655).

Υποχρεώσεις των ανάδοχων γονέων.

Οι ανάδοχοι γονείς οφείλουν να διευκολύνουν τις προσωπικές σχέσεις και την επικοινωνία των φυσικών γονέων ή του επίτροπου με τον ανήλικο, εφόσον δεν παραβλάπτονται ουσιώδη συμφέροντά του. Σε περίπτωση διαφωνίας αποφασίζει το δικαστήριο. (Άρθρο 1656).

Οι ανάδοχοι γονείς οφείλουν επίσης να παρέχουν ανελλιπώς στους φυσικούς γονείς ή στον επίτροπο, καθώς και στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία, πληροφορίες σχετικές με το πρόσωπο και τις συνθήκες διαβίωσης και ανάπτυξης του ανηλίκου. (Άρθρο 1657).

Οι ανάδοχοι γονείς δεν έχουν το δικαίωμα να ενεργούν εναντίων της βούλησης των φυσικών γονέων ή του επίτροπου, αν αυτή εκφράστηκε ρητά. (Άρθρο 1658).

Γενικά περί υποχρεώσεων των αναδόχων

Οι υποχρεώσεις των ανάδοχων γονέων βρίσκονται σε συνάρτηση με το έργο που τους έχει ανατεθεί, δηλαδή την προσφορά φροντίδων, στοργής και προστασίας προσωρινός στον ανήλικο, χωρίς μεταβολή των έννομων σχέσεων με τους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπό του και την ανατροφή, διαπαιδαγώγηση και προστασία του ανηλίκου.

Αρμοδιότητες και δικαιώματα των ανάδοχων γονέων.

Αν δεν παρέχονται σ' αυτούς περισσότερες από το νόμο ή με δικαστική απόφαση, οι ανάδοχοι γονείς ασκούν στο όνομα και για λογαριασμό των φυσικών γονέων ή του επίτροπου, όσες αρμοδιότητες τους είναι απαραίτητες για να μεριμνούν για τις τρέχουσες και τις επείγουσες υποθέσεις του ανηλίκου.

Έχουν επιπλέον, σε κάθε περίπτωση, το δικαίωμα να αξιώνουν από τους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο, πριν αυτοί λάβουν οποιαδήποτε απόφαση σχετική με τον ανήλικο, να τους παρέχουν τη δυνατότητα να διατυπώνουν τη γνώμη τους. (Άρθρο 1659).

Γενικά

Από την διάταξη του άρθρου αυτού προκύπτει αφενός ότι τα δικαιώματα των ανάδοχων γονέων δεν ασκούνται για λογαριασμό του ανηλίκου, αλλά στο όνομα των φυσικών γονέων ή του επιτρόπου, τους οποίους εκπροσωπούν και αφετέρου ότι τα δικαιώματα αυτά είναι πολύ περιορισμένα σε έκταση, αφού σ' αυτά περιλαμβάνονται τα απαραίτητα για την αντιμετώπιση των επείγουσών περιπτώσεων, οι οποίες είναι δυνατόν να αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του ανηλίκου.

Αφαίρεση αρμοδιοτήτων από τους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο.

Όταν η ένταξη του ανηλίκου στην ανάδοχη οικογένεια γίνεται διαρκέστερη, ενώ παράλληλα εξασθενούν οι δεσμοί του με τους φυσικούς γονείς του, οι ανάδοχοι γονείς έχουν το δικαίωμα να ζητούν από το δικαστήριο να αφαιρεί από του φυσικούς γονείς εν μέρει ή εν όλο την επιμέλεια του ανηλίκου ή και τη διοίκηση της περιουσίας του. Στην τελευταία περίπτωση οι ανάδοχοι γονείς καθίστανται επίτροποι. (Άρθρο 1660).

Αν ο ανήλικος τελεί υπό επιτροπεία.

Αν ο ανήλικος τελεί υπό επιτροπεία και συντρέχουν προϋποθέσεις ανάλογες με αυτές του προηγούμενου άρθρου , οι ανάδοχοι γονείς μπορούν να

ζητήσουν από το δικαστήριο, είτε να διορισθούν συνεπίτροποι είτε να ανατεθεί σ' αυτούς ολόκληρη η επιτροπεία.(Άρθρο 1661).

Άρση της αναδοχής.

Με εξαίρεση τις περιπτώσεις των δύο προηγουμένων άρθρων, οι φυσικοί γονείς ή ο επίτροπος που ανέθεσαν τη φροντίδα του ανηλίκου στους ανάδοχους γονείς με σύμβαση, έχουν το δικαίωμα να ανακαλούν την ανάθεση οποτεδήποτε. Με την ίδια εξαίρεση, μπορεί και το δικαστήριο, αν η ανάθεση έγινε με απόφασή του, να θέτει τέρμα σ' αυτήν, όταν το ζητούν οι φυσικοί γονείς ή ο επίτροπος, εφόσον διαπιστώνει ότι εξέλειπαν οι λόγοι για τους οποίους είχε αποφασισθεί το μέτρο. (Άρθρο 1662).

Το δικαστήριο μπορεί επίσης να αίρει την ανάθεση και να εμπιστευτεί τη φροντίδα του ανηλίκου σε άλλους, με αίτηση των φυσικών γονέων ή του επιτρόπου , άλλων συγγενών, του εισαγγελέα ή και αυτεπαγγέλτως, όταν διαπιστώνεται ότι η ανάδοχη οικογένεια δεν είναι κατάλληλη να ανταποκριθεί στα καθήκοντά της. (Άρθρο 1663).

Τι συνεκτιμά το δικαστήριο.

Σε κάθε περίπτωση, η απόφαση του δικαστηρίου πρέπει να είναι σύμφωνη με το συμφέρον του ανηλίκου. Το δικαστήριο οφείλει ανάλογα με την ωριμότητα του ανηλίκου, να ακούει πριν αποφασίσει και τη δική του γνώμη. Επίσης, οφείλει να ακούει τους ανάδοχους και τους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο και να συνεκτιμά την έκθεση της αρμόδιας κοινωνικής υπηρεσίας. Αρμόδιο δικαστήριο για την άρση της αναδοχής είναι το Μονομελές Πρωτοδικείο της συνηθισμένης διαμονής του ανηλίκου (Άρθρο 1664).

Εποπτεία της κοινωνικής υπηρεσίας.

Σε κάθε περίπτωση αναδοχής ανηλίκου, η αρμόδια κοινωνική υπηρεσία παρακολουθεί με ειδικευμένα όργανά της την εξασφάλιση των απαραίτητων υλικών και ηθικών προϋποθέσεων για την κανονική διαβίωση και ανάπτυξη του ανηλίκου, επεμβαίνει με κατάλληλες συμβουλές ή άλλες προσφορές μεθόδους κάθε φορά που το επιβάλλει το συμφέρον του και αναφέρεται σχετικά στο δικαστήριο. Όταν η αναδοχή του ανηλίκου γίνεται με σύμβαση, έχουν τόσο οι φυσικοί γονείς ή ο επίτροπος όσο και οι ανάδοχοι γονείς την υποχρέωση να αναγγείλουν χωρίς καθυστέρηση τη σύμβαση στην κοινωνική υπηρεσία. (Άρθρο 1665).

Γενικά

Με τα άρθρα 1662, 1663 καθιερώνονται τρεις τρόποι άρσης της αναδοχής. Ο πρώτος από τους τρόπους αυτούς για την περίπτωση που η ανάθεση της φροντίδας του ανηλίκου στους ανάδοχους γονείς έγινε με σύμβαση από τους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο, ενώ ο δεύτερος και τρίτος, για την περίπτωση που η ανάθεση της φροντίδας του ανηλίκου σε ανάδοχους γονείς έγινε με δικαστική απόφαση.

Άρθρο 10

Απαιτούμενα δικαιολογητικά.

1. Για να τοποθετηθεί ένας ανήλικος σε ανάδοχη οικογένεια απαιτούνται :
  - Για ορφανά, ληξιαρχική πράξη θανάτου των γονέων και βεβαίωση αρμόδιας αρχής ότι κανείς δεν αναλαμβάνει την επιμέλειά τους.

- Για παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών , αίτηση του γονέα και ληξιαρχική πράξη θανάτου του άλλου γονέα ή διαζευκτήριο ή αποδεικτικό ότι ο ανήλικος είναι φυσικό (εκτός γάμου) παιδί.
- Για εγκαταλελειμμένα ή κοινωνικά απομονωμένα παιδιά, οποιοδήποτε δημόσιο έγγραφο ή άλλο αποδεικτικό στοιχείο Νομικά αρμόδιου οργάνου από το οποίο να προκύπτει το γεγονός της εγκατάλειψης ή της κοινωνικής απομόνωσης. Τα ίδια δικαιολογητικά ισχύουν και για περιπτώσεις επιβλαβούς οικογενειακού περιβάλλοντος ή αν ο ανήλικος υφίσταται κακοποιήσεις.
- Σε περιπτώσεις οξέων και έκτακτων προβλημάτων απαιτούνται πλήρη αποδεικτικά στοιχεία για τα περιστατικά.

2. Αυτοί που επιθυμούν να γίνουν ανάδοχοι γονείς πρέπει να υποβάλλουν στον αρμόδιο φορέα τα εξής :

- Αίτηση στην οποία να αναγράφονται το ονοματεπώνυμο, η διεύθυνση κατοικίας και η ηλικία τους.
- Πιστοποιητικό οικογενειακής και περιουσιακής κατάστασης των γονέων και των συνοικούντων με τους υποψήφιους γονείς μελών της οικογένειας.
- Πιστοποιητικό υγείας των ίδιων και των συνοικούντων με αυτούς μελών.
- Αντίγραφο ποινικού μητρώου των ίδιων και των συνοικούντων με αυτούς ενήλικων μελών.
- Υπεύθυνη δήλωση για τους λόγους που τους ώθησαν να γίνουν ανάδοχους γονείς.
- Οτιδήποτε άλλο στοιχείο κριθεί αναγκαίο απ' τους αρμόδιους που διενεργούν την έρευνα κοινωνικούς λειτουργούς που είναι απαραίτητο για την απόδειξη της καταλληλότητας των γονέων αυτών να γίνουν ανάδοχοι γονείς.

Άρθρο 11

Επιδόματα.

1. Ο ανάδοχος γονέας για όλο το χρόνο της τοποθέτησης ανηλίκου δικαιούται μηνιαίο επίδομα που το καταβάλλεται από τον φορέα που του ανέθεσε την αναδοχή.
2. Η τοποθέτηση ανηλίκου μπορεί να είναι και δωρεάν εάν οι ανάδοχοι γονείς δεν το απαιτήσουν. Στην περίπτωση αυτή εφόσον όλες οι άλλες προϋποθέσεις είναι κατάλληλες, η κατηγορία των αναδόχων αυτών οικογενειών προτιμάται έναντι αυτών επί πληρωμή.
3. Ο ανάδοχος γονέας που δεν απαιτεί το επίδομα οφείλει να το κάνει γνωστό εγγράφως στον φορέα με υπεύθυνη δήλωση του Ν.1586/86.

Άρθρο 12

Διακοπή του προγράμματος.

1. Ο φορέας που έχει τοποθετήσει ανηλίκους σε ανάδοχη οικογένεια μπορεί να διακόπτει ελεύθερα την αναδοχή, εφόσον το συμφέρον του ανήλικου το επιβάλλει ή συντρέχουν άλλοι λόγοι που καθιστούν επιβλαβή την παραμονή του ανήλικου στην οικογένεια αυτή.
2. Ο φορέας διακόπτει αμέσως την αναδοχή στην περίπτωση που υπάρχουν ισχυρές αποδείξεις ότι ο ανήλικος ευρίσκεται σε οποιοδήποτε κίνδυνο, σωματικό, ψυχικό ή ηθικό.
3. Μετά τη διακοπή της τοποθέτησης ο ανάδοχος γονέας οφείλει να παραδώσει τον ανήλικο στον φορέα που τον τοποθέτησε.

4. Σε οποιαδήποτε περίπτωση διακοπής ο ανάδοχος γονέας ουδεμία αξίωση έχει απέναντι στον φορέα.

Άρθρο 13

Φορείς – Δικαιώματα και υποχρεώσεις του φορέα που τοποθετεί ανηλίκους σε ανάδοχη οικογένεια.

1. Φορείς αρμόδιοι για την τοποθέτηση ανηλίκων σε ανάδοχη οικογένεια είναι :

- Οι Διευθύνσεις Πρόνοιας ή Υγείας Πρόνοιας των Νομαρχιών
- Το Π.Ι.Κ.Π.Α κατά τις διατάξεις του άρθρου 35 του Ν. 2082/92.
- Ο Ε.Ο.Π κατά τις διατάξεις του άρθρου του Ν. 2082/92.
- Το Κέντρο Βρεφών « Η ΜΗΤΕΡΑ » κατά τις διατάξεις του άρθρου 37 του Ν. 2082/92

2. Ο υπεύθυνος φορέας για την τοποθέτηση του ανηλίκου στην ανάδοχη οικογένεια είναι υποχρεωμένος να επισκέπτεται τακτικά μια φορά τον μήνα και εκτάκτως όποτε κρίνει σκόπιμο, την ανάδοχο οικογένεια για να διαπιστώνει τους όρους διαβίωσης και ανατροφής του ανηλίκου. Οι επισκέψεις μπορεί να είναι και χωρίς προειδοποίηση.

3. Να επιλέγει τον ανάδοχο γονέα αποκλειστικά και μόνο με το συμφέρον του ανηλίκου.

4. Να καταβάλει τακτικά τα επιδόματα .

5. Να έχει επικοινωνιακή συνεργασία με τον ανάδοχο γονέα και να τον διευκολύνει όσο το δυνατόν περισσότερο στην άσκηση των καθηκόντων του ως αναδόχου γονέα.

6. Να επιλαμβάνεται αμέσως τις επείγουσες περιπτώσεις που αφορούν τον ανήλικο αμέσως όταν ειδοποιηθεί από τον ανάδοχο γονέα.
7. Να παρέχει τις αναγκαίες συμβουλές στον ανάδοχο για θέματα που αφορούν την όλη λειτουργία του οικογενειακού περιβάλλοντος και που μπορεί να επηρεάσουν την ομαλή διαβίωση του ανηλίκου.
8. Να συμπεριφέρεται προς τον ανάδοχο γονέα με επιβαλλόμενο σεβασμό χωρίς διακρίσεις που αφορούν τόσο την κοινωνική ή οικονομική κατάσταση, όσο και τις κοινωνικές του πεποιθήσεις.
9. Να διακόπτει έγκαιρα την τοποθέτηση του ανηλίκου όταν το συμφέρον του ανηλίκου επιβάλλει την διακοπή αυτή.
10. Να οργανώνει και εκτελεί προγράμματα επιμόρφωσης των αναδόχων γονέων

Άρθρο 15

Μητρώα ανάδοχων γονέων

1. Σε κάθε αρμόδιο φορέα για τοποθέτηση ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια τηρείται ειδικό μητρώο στο οποίο αναφέρονται το ονοματεπώνυμο των ανάδοχων γονέων και του παιδιού που θα τοποθετηθεί στην οικογένεια αυτή, η διεύθυνση κατοικίας των ανάδοχων γονέων, η έγκριση του φορέα, η τυχόν επιμόρφωση αυτών και οποιοδήποτε άλλο κρίνει απαραίτητο ο φορέας.
2. Ο ανάδοχος γονέας οφείλει να ενημερώνει συχνά τον φορέα για οποιαδήποτε αλλαγή σχετικά με τα στοιχεία της προηγούμενης παραγράφου.
3. Μέσα στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Ιανουαρίου κάθε έτους ο φορέας γνωστοποιεί στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Υγείας Πρόνοιας και

Κοινωνικών Ασφαλίσεων πίνακα αναδόχων οικογενειών μετά την τοποθέτηση σ' αυτές ανηλίκων.

Άρθρο 16

Ταχύρυθμα προγράμματα

- 1.** Οι αρμόδιοι φορείς για την τοποθέτηση ανηλίκων σε ανάδοχη οικογένεια υποχρεούνται μετά την διάρκεια του ενός έτους από την δημοσίευση του παρόντος να οργανώνουν και εκτελούν αυτοτελώς ή από κοινού με άλλου ομοειδείς φορείς ταχύρυθμα προγράμματα επιμόρφωσης υποψηφίων αναδόχων γονέων.
- 2.** Οι ανωτέρω φορείς δύναται να οργανώνουν και εκτελούν προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης των γονέων στους οποίους έχει ήδη τοποθετηθεί ανήλικος.
- 3.** Ανάδοχοι γονείς που αρνούνται αδικαιολόγητα να επιμορφωθούν θεωρούνται ως μη συνεργαζόμενοι με τον φορέα, και αυτό δίνετε στην κρίση του φορέα να αποτελέσει λόγο διακοπής της τοποθέτησης του ανηλίκου και τοποθέτηση αυτού σε άλλον γονέα.
- 4.** Κατά την τοποθέτηση του ανηλίκου στην ανάδοχη οικογένεια εκτιμάται θετικά η επιμόρφωση των υποψηφίων γονέων.
- 5.** Μετά την πάροδο δύο ετών από την δημοσίευση του παρόντος οι υποψήφιοι γονείς που έχουν υποστεί επιμόρφωση, προτιμώνται έναντι των γονέων που δεν την έχουν υποστεί υπό την προϋπόθεση ότι έχουν όλες τις υπόλοιπες προϋποθέσεις για αναδοχή.

Άρθρο 17

Περιεχόμενο και τρόπος εκπαίδευσης υποψηφίων ανάδοχων οικογενειών

1. Η εκπαίδευση των υποψηφίων αναδόχων γονέων διαρκεί 45 ώρες και περιλαμβάνει :

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση αυτών για τα σύγχρονα σοβαρά κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελληνική οικογένεια και ενημέρωση για το κοινωνικό σύστημα της χώρας. Ανάλυση του όρου « γονική μέριμνα » και τρόπος άσκησης αυτής. Ιδιαίτερες επιπτώσεις στο κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον λόγο της ηλικίας του ατόμου (παιδιά-ηλικιωμένα άτομα) ή της αναπηρίας αυτού (άτομα με ειδικές ανάγκες) ή της ειδικής κατηγορίας το κοινωνικού προβλήματος που αντιμετωπίζει (παιδιά φορείς AIDS) (20 ώρες).

- Ειδικές τεχνικές για την ανατροφή παιδιών (βρεφών, νηπίων, παιδιών εφήβων) και μάλιστα παιδιών με ειδικές ανάγκες ή με ειδικά προβλήματα (25 ώρες).

- Η εκπαίδευση των ανάδοχων γονέων γίνεται από τον φορέα που εφαρμόζει το πρόγραμμα σε χώρους ή σε υπηρεσίες του ή σε άλλους χώρους ή υπηρεσίες που έχουν επιλεγεί απ' αυτόν και που είναι προσιτές στους ενδιαφερομένους.

- Η εκπαίδευση γίνεται από εξειδικευμένους επιστήμονες που ορίζει ο φορέας. Στους εκπαιδευτές αυτούς καταβάλλεται ωριαία αποζημίωση από τον φορέα το ύψος της οποίας καθορίζεται από τον φορέα αυτόν σύμφωνα με τις εκάστοτε διατάξεις.

- Μετά το πέρας της εκπαίδευσης οι υποψήφιοι υποχρεούνται σε εξετάσεις γραπτές ή προφορικές (πρακτικές) ενώπιον τριμελούς εξεταστικής επιτροπής

από εκπαιδευτές του προγράμματος, που ορίζει ο φορέας. Η βαθμολογική κλίμακα είναι από 0 – 10. Επιτυχών θεωρείται εκείνος που συγκεντρώνει μέσο όρο τουλάχιστον 5.

- Η συμμετοχή αναδόχων γονέων στο παρόν πρόγραμμα ουδεμία δέσμευση δημιουργεί στον φορέα να τον χρησιμοποιήσει ως ανάδοχο γονέα.
- Κατά το χρόνο της εκπαίδευσης ο φορέας ανάλογα με τις οικονομικές του δυνατότητες δύναται να καταβάλει στους εκπαιδευτικούς συμβολικό ποσό ανά εκπαιδευτική ώρα για στοιχειώδεις δαπάνες συμμετοχής στο πρόγραμμα.
- Μετά το πέρας της εκπαίδευσης και εφόσον αυτή είναι επιτυχής ο φορέας χορηγεί στους ανάδοχους τον « τίτλο » που περιλαμβάνει το όνομα του φορέα, το ονοματεπώνυμο του ενδιαφερόμενου, τον αριθμό εγγραφής στο μητρώο.

Άρθρο 18

Σύμβαση φορέα – αναδόχων γονέων

Πριν από κάθε τοποθέτηση ανηλίκων σε ανάδοχη οικογένεια συνάπτεται μεταξύ των φορέων και των αναδόχων σύμβαση, σύμφωνα με την οποία ο μεν φορέας αναλαμβάνει να καταβάλλει ανελλιπώς το επίδομα, ο δε ανάδοχος γονέας να επιμελείται, αγαπά και φροντίζει τον ανήλικο δεσμευόμενος για όλες τις υποχρεώσεις που αναφέρονται στο διάταγμα αυτό. Στη βάση γίνεται ρητή μνεία ότι ο ανάδοχος γονέας αποδέχεται ανεπιφύλακτα τους όρους και τις προϋποθέσεις αυτού του διατάγματος .

Άρθρο 19

Τίτλος – τιμητικές διακρίσεις

Ο τίτλος του ανάδοχου γονέα είναι τιμητικός. Ανάδοχοι γονείς που δεν έχουν παραβιάσει ούτε μία κείμενη διάταξης περί τοποθέτησεως ανηλίκων ανάδοχη οικογένεια δικαιούνται να φέρουν τον τίτλο του ανάδοχου γονέα δια βίου. Οι αρμόδιοι φορείς δύναται να καθιερώνουν ειδικές τιμητικές διακρίσεις ανά έτος για τον ανάδοχο γονέα που επέδειξε ιδιαίτερο και εξαιρετικό ενδιαφέρον πέρα από τις επιβαλλόμενες σε αυτούς υποχρεώσεις, για τον τοποθετηθέντα σ' αυτούς ανήλικο.

Άρθρο 20

Κυρώσεις

- 1.** Ανάδοχος γονέας που παραβαίνει τις διατάξεις του παρόντος Διατάγματος χάνει την ιδιότητα του ανάδοχου γονέα για ένα χρόνο από την έκδοση της σχετικής πράξης του φορέα. Σε περίπτωση υποτροπής η ιδιότητα του ανάδοχου γονέα χάνεται οριστικά. Ειδικότερα ανάδοχος γονέας που καταδικάστηκε αμετάκλητα σε οποιαδήποτε ποινή για κακοποίηση ή παραμέληση του ανηλίκου ή καταδικάστηκε για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών, καταργείται σε αυτόν η ιδιότητα του ανάδοχου γονέα και δεν μπορεί να ξαναποκτήσει την ιδιότητα αυτή για πάντα.
- 2.** Υπάλληλοι των αρμόδιων φορέων, που παρακολουθούν τις διατάξεις πέρα από τις κυρώσεις που προβλέπουν άλλες κείμενες διατάξεις διώκονται και τιμωρούνται πειθαρχικός κατά τις κείμενες διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα ή άλλων ειδικών νόμων περί παραβάσεως του υπαλληλικού τους καθήκοντος.

3. Διοικήσεις αρμόδιων φορέων που παραβαίνουν με δόλο ή αμέλεια τις διατάξεις του παρόντος Διατάγματος πρέπει να αντικαθίστανται από το αρμόδιο όργανο που το έχει διορίσει χωρίς καμία απολύτως αποζημίωση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΕΝΑ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ.

Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη στις 26 Ιανουαρίου 1990 και κυρώθηκε με το Ν. 2101/1992, συμπλήρωσε τις ολιγόλογες συνταγματικές διατάξεις σχετικά με το θέμα των ανάδοχων οικογενειών.

Στην αναδοχή τίποτα δεν είναι αυτονόητο, ούτε οι σχέσεις (ανάδοχου γονέα, παιδιού και φυσικής οικογένειας), ούτε οι παράγοντες που την επηρεάζουν (πολιτική για την οικογένεια, οικογένεια σε ψυχοκοινωνική κρίση, παιδική προστασία). Όλα αυτά πλέων πλαισιώνονται και προωθούνται από τα δικαιώματα του παιδιού όπως αυτά ορίστηκαν από τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα του παιδιού το 1989. Έπειτα απ' αυτό θεμελιώνεται μια σχέση ανάμεσα στο κράτος και κατά συνέπεια στον επαγγελματία και την ανάδοχη οικογένεια η οποία είναι άκρως αναπτυξιακή, και αναβάθμισε την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Ο θεσμός αυτός ήρθε να καταρρίψει τον μύθο της αποτελεσματικότητας της ιδρυματικής φροντίδας και μάλιστα σε μια εποχή όπου τα ιδρύματα αδυνατούσαν να καλύψουν τον αριθμό των απροστάτευτων παιδιών. Έτσι λοιπόν η αναδοχή εξελίχθηκε ως η καλύτερη εναλλακτική λύση. Παρ' όλα αυτά όμως η ποιότητα και η αποδοτικότητα του θεσμού αμφισβητήθηκε.

Επιπρόσθετα μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι, μόνο αν κατανοήσουμε τις έννοιες «παιδικά δικαιώματα» και «παιδική ηλικία» θα μπορέσουμε να

κατανοήσουμε και το τι σημαίνει παιδική προστασία, κι αυτό γιατί μεταξύ τους υπάρχει συνάφεια οντολογική και λειτουργική.

Ας έρθουμε όμως στο γεγονός της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. Η 26η Σύνοδος Ευρωπαϊκών Υπουργών, αρμόδιων σε θέματα οικογένειας, με θέμα «Προς μια φιλική για το παιδί κοινωνία» (Στοκχόλμη, 1999), επικεντρώθηκε σε δύο βασικούς άξονες. Πρώτων, ποιοι πρέπει να είναι οι στόχοι και οι προτεραιότητες για την οικογένεια και το παιδί και, δεύτερον ποιες είναι οι δυνατότητες και τα εμπόδια στο δρόμο προς μια φιλική κοινωνία. Η Σύνοδος ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τις συνέπειες της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού και την έννοια της συμμετοχής των παιδιών στον σχεδιασμό και την παροχή των υπηρεσιών φροντίδας, ο οποίος θα περιλαμβάνει και το δικαίωμα έκφρασης παραπόνων ως προς την ποιότητά τους. Στη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. στις 20 Νοεμβρίου του 1989 έγινε η πρώτη προσέγγιση του παιδιού με βάση την αυτονομία του και το δικαίωμά του να συμμετέχει στις αποφάσεις που το αφορούν. Προβλέφθηκαν ακόμη θεσμοί που επιτρέπουν την εκπροσώπησή του, στην ανάληψη ευθύνης και τα δικαιώματά του όταν βρίσκεται σε ειδικές συνθήκες (π.χ. παραμέληση, κακοποίηση, εγκατάλειψη).

Σημεία συνάντησης της αναδοχής με τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού.

Το σημείο συνάντησης του θεσμού της αναδοχής με τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού είναι ο ορισμός της παιδικής ηλικίας ως ανεξάρτητης κοινωνικής κατηγορίας με εξειδικευμένες ανάγκες και βασικά ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και η κοινωνική ευθύνη προστασίας της ανήλικης νεότητας. Ο όρος «παιδί» αναφέρεται σε κάθε ανθρώπινο ον κάτω των 18 ετών, εκτός

εάν συγκεκριμένη νομοθετική απόφαση σχετική με το παιδί ορίζει με άλλον τρόπο το όριο ενηλικίωσης.

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού του 1959, το παιδί εξ ορισμού και λόγω της βιολογικής και νοητικής του ανωριμότητας χρειάζεται εξειδικευμένη ασφάλεια και φροντίδα, συμπεριλαμβανομένης και της νομοθετικής προστασίας πριν και μετά τη γέννηση του. Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού μέσα από τους άξονες παροχές, προστασία και συμμετοχή προσφέρει ένα πολύτιμο εργαλείο για την αναθεώρηση και τον εμπλουτισμό της ανάδοχης φροντίδας ανηλίκων συγκεκριμένα από 0 έως 18 ετών.

Η σύζευξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αναδοχής με στόχο την ευημερία του παιδιού θα μπορούσε να αποδοθεί σχηματικά ως εξής:

- Η αναδοχή παρέχει Δικαιώματα του αναδεχόμενου Παιδιού
- Υποκατάστατο οικογενειακού μη διάκριση / ισότητα Πλαισίου με συνομηλίκους
- Ασφάλεια, εποπτεία, επιβίωση, ασφάλεια Φροντίδα, αγάπη οικογενειακή θαλπωρή
- Προστασία από ποικίλους κινδύνους, εκπαίδευση, ανάπτυξη.
- Συμμετοχή στην επιλογή πληροφόρηση Ανάδοχων γονέων.
- Συμμετοχή στην ελευθερία.
- Οικογενειακή δράση έκφρασης γνώμης και δυνατότητα επανασύνδεσης με τη φυσική οικογένεια.

Η Unicef (1998) αναλύοντας το παραπάνω σχήμα παρατήρησε τα εξής :

- Παιδί ορίζεται κάθε άτομο ηλικίας από 0 έως 18 ετών και έχει δικαίωμα στην ανάδοχη φροντίδα όταν παραστεί ανάγκη απομάκρυνσης από τη φυσική ή ακόμα και από τη θετή του οικογένεια (Άρθρο 1).
- Όλα τα παιδιά 0 – 18 ετών είναι ίσα, ανεξάρτητα από το φύλο, τη φυλετική προέλευση, το χρώμα, την γλώσσα, το θρήσκευμα, το κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, τις ιδιαίτερες ανάγκες του (κάθε είδους αναπηρία), ή οποιοδήποτε άλλο χαρακτηριστικό διαφοροποίησης. (Άρθρο 2).
- Το απόλυτο συμφέρον πρέπει να είναι η βασική προτεραιότητα σε κάθε απόφαση που αφορά την παιδική ηλικία, είτε αυτή λαμβάνεται από δημόσιο είτε από ιδιωτικό φορέα κοινωνικής πρόνοιας, δικαστήρια, διοικητικές υπηρεσίες ή νομοθετικά όργανα. Δηλαδή η ασφάλεια και η ομαλή σωματική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού πρέπει να διασφαλίζεται, ακόμη και με τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια (Άρθρο 3).
- Όλα τα κράτη και τα νομοθετικά, κοινωνικά και πολιτικά όργανα αυτών προκειμένου να διασφαλίσουν τα κοινωνικά, οικονομικά αλλά και πολιτισμικά δικαιώματα κάθε παιδιού, πρέπει να παίρνουν τις κατάλληλες αποφάσεις, τις οποίες θα εφαρμόζουν στηριζόμενα σε συγκεκριμένα μέτρα και δράσεις. Το κράτος πρόνοιας σε συνεργασία με τις κοινωνικές και δικαστικές υπηρεσίες πρέπει να επιταχύνουν και να διευκολύνουν την απομάκρυνση του παιδιού από ακατάλληλη οικογένεια, καθώς και την άμεση τοποθέτησή του σε κατάλληλη ανάδοχη οικογένεια, η οποία θα σέβεται το οικογενειακό και πολιτισμικό ιστορικό και την προσωπικότητά του (Άρθρο 4).
- Τα κράτη οφείλουν να αναγνωρίζουν, να σέβονται και να διαφυλάσσουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων, της ευρύτερης οικογένειας, των κηδεμόνων / επιτρόπων ή των μελών της πολιτισμικής κοινότητας στην οποία

ανήκει το παιδί, με τρόπο που να συνάδει με τις αναπτυσσόμενες δυνατότητες, την ανάγκη αγωγής και τα βασικά δικαιώματά του. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει και τη δυνατότητα εξεύρεσης κατάλληλης υποκατάστασης της οικογένειας η οποία αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες, να διασφαλίσει τα δικαιώματα και να συμβάλει στην ανάπτυξη των ψυχοσωματικών δυνατοτήτων του παιδιού της για ορισμένο χρονικό διάστημα (Άρθρο 5).

· Κάθε κράτος αναγνωρίζει ως βασικό το δικαίωμα κάθε παιδιού στη ζωή, με την έννοια της επιβίωσης και της ομαλής ανάπτυξης. Το δικαίωμα κάθε παιδιού να ζει και να αναπτύσσεται ομαλά, χωρίς κινδύνους και στέρηση της οικογενειακής θαλπωρής και αγάπης, υπαγορεύει στο κράτος πρόνοιας την άμεση τοποθέτηση παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια, όταν η φυσική ή η θετή αδυνατεί να τα διασφαλίσει (Άρθρο 6).

· Κάθε παιδί έχει δικαίωμα σε όνομα, ταυτότητα και εθνικότητα. Δικαίωμά του είναι επίσης να γνωρίζει ποιοι είναι οι φυσικοί του γονείς, οι οποίοι έχουν το δικαίωμα και την υποχρέωση της φροντίδας του. Ακόμη και εάν κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, ένα παιδί χρειαστεί να φιλοξενηθεί από ανάδοχη οικογένεια, τα παραπάνω στοιχεία που το αφορούν πρέπει να του γίνονται γνωστά αλλά και να εξασφαλίζονται (Άρθρα 7, 8).

· Τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν τη συνοχή της φυσικής οικογένειας. Εάν για λόγους ασφάλειας το παιδί πρέπει να απομακρυνθεί από τη φυσική ή θετή του οικογένεια για ορισμένο χρονικό διάστημα, όλα τα εμπλεκόμενα μέρη πρέπει να είναι ενήμερα, αλλά και να μπορούν να εκφράσουν τη γνώμη τους για το θέμα. Επομένως ένα παιδί σε αναδοχή έχει δικαίωμα, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του, να εκφράσει την άποψή του για την απόφαση

υποκατάστασης της οικογένειάς του αλλά και την επιλογή της κατάλληλης ανάδοχης οικογένειας (Άρθρο 9).

· Τα κράτη πρέπει να εξασφαλίζουν σε κάθε παιδί τη δυνατότητα να εκφράζει ελεύθερα τη γνώμη του για οποιαδήποτε ζήτημα το αφορά άμεσα ή έμμεσα, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του. Η γνώμη του παιδιού πρέπει να ακούγεται σε δικαστικές ή διοικητικές διαδικασίες που το αφορούν, είτε από το ίδιο είτε μέσω του νόμιμου αντιπροσώπου του. Ένα παιδί λοιπόν το οποίο πρέπει να τοποθετηθεί σε ανάδοχη οικογένεια έχει κάθε νόμιμο δικαίωμα να πει την άποψή του για την κατάσταση που επικρατεί στη φυσική του οικογένεια, αλλά και να επιλέξει την ανάδοχη με την οποία δημιουργούνται θετικοί δεσμοί και ευχάριστη ατμόσφαιρα (Άρθρο 12).

· Κάθε παιδί έχει νόμιμο δικαίωμα στην πληροφόρηση, ως προς την αναζήτηση, πρόσληψη και διάχυση στοιχείων και ιδεών, πέρα από γεωγραφικά σύνορα, μέσω του έντυπου ή ηλεκτρονικού τύπου αλλά και όλων των Μ.Μ.Ε., που προσφέρονται και επιλέγει το ίδιο το άτομο. Κάθε παιδί σε αναδοχή έχει, όπως και κάθε παιδί, το νόμιμο δικαίωμα να πληροφορείται, αλλά και να ανταλλάσσει πληροφορίες με άλλα άτομα με σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή και τον ιδιωτικό χαρακτήρα του ανθρώπινου βίου (Άρθρα 13, 17).

· Τα κράτη πρέπει να σέβονται αλλά και να υπερασπίζονται το δικαίωμα κάθε παιδιού να σκέφτεται ελεύθερα, να εκφράζεται χωρίς φόβο, αλλά και να ασκεί τη θρησκευτική του πίστη. Αυτό σημαίνει ότι οι φυσικοί αλλά και οι ανάδοχοι γονείς πρέπει να καθοδηγούν και να διευκολύνουν το παιδί στην άσκηση αυτών των δικαιωμάτων του, ακόμη και όταν δεν είναι συμβατά με τα πιστεύω ή το θρήσκευμα της ανάδοχης – κυρίως οικογένειας (Άρθρο 14).

· Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να συνεταιρίζεται και να συνευρίσκεται με άλλα παιδιά. Και το ανάδοχο παιδί έχει εξίσου το δικαίωμα να εντάσσεται σε συλλόγους, αθλητικές και πολιτισμικές ομάδες κ.α. ώστε να προάγεται η κοινωνικοποίησή του, αλλά και να ανταλλάσσει γνώσεις και να αναπτύσσει δεξιότητες με τη στήριξη και συμπαράσταση των συνομηλίκων και των εμπυχωτών του (Άρθρο 15).

· Η χωρίς άδεια παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή ενός παιδιού, είτε αυτή αφορά παραβίαση του οικογενειακού του ασύλου, ή της αλληλογραφίας του, είτε αφορά παράνομη επίθεση ενάντια στη φήμη και την τιμή του, είναι παράνομη και διώκεται ποινικά. Ένα παιδί απομακρύνεται λοιπόν από τη φυσική ή ανάδοχη οικογένειά του, μετά από σύμφωνη γνώμη των γονέων του ή με εισαγγελική εντολή, όταν απειλείται άμεσα η ακεραιότητά του. Το παιδί πρέπει να γνωρίζει τους λόγους της τοποθέτησής του, αλλά δεν επιτρέπεται η διάδοση πληροφοριών για την κατάστασή του σε άτομα άσχετα με τη φροντίδα και το περιβάλλον του παιδιού. Κατά τη διάρκεια φιλοξενίας του παιδιού, η ανάδοχη οικογένεια οφείλει, από τη μία, να σέβεται την ιδιωτική ζωή και τον προσωπικό του χώρο, αλλά από την άλλη να το διαφυλάσσει από αδιακρίσιες και κακόβουλα σχόλια σε βάρος του (Άρθρο 16).

· Τα κράτη αναγνωρίζουν και διασφαλίζουν με κάθε τρόπο το έννομο δικαίωμα των γονέων στην κηδεμονία, φροντίδα και προστασία του παιδιού τους, έχοντας ως αποκλειστική προτεραιότητα το απόλυτο συμφέρον. Αυτό σημαίνει ότι το κράτος πρόνοιας οφείλει να στηρίζει την οικογένεια σε ευαλωτότητα ή κρίση, με προληπτικά ή παρεμβατικά μέτρα κοινωνικής πολιτικής, ώστε να αποφεύγεται η διάλυσή της. Εάν στα μέτρα αυτά

περιλαμβάνεται η προσωρινή φιλοξενία παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια, έως ότου η φυσική επανέλθει σε φυσιολογικά όρια λειτουργίας, τότε καθορίζεται ο προσωρινός χαρακτήρας της φιλοξενίας προς όφελος και του συνόλου του οικογενειακού περιβάλλοντος (Άρθρο 18).

-Τα κράτη οφείλουν να προστατεύουν κάθε παιδί από κάθε μορφή σωματικής ή νοητικής βίας, τραυματισμό ή κακοποίηση, παραμέληση ή ελλειμματική φροντίδα, κακομεταχείριση ή εκμετάλλευση, συμπεριλαμβανόμενης και της σεξουαλικής κακοποίησης, κατά τη διάρκεια της κηδεμονίας του από φυσικούς γονείς, επιτρόπους ή άλλο νόμιμο κηδεμόνα. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει τη δημιουργία προστατευτικών δομών κοινωνικής πολιτικής, με στόχο την πρόληψη, αναγνώριση, καταγγελία, θεραπευτική παρέμβαση, αλλά και μακρόχρονη παρακολούθηση περιπτώσεων παιδικής κακομεταχείρισης. Η ανάδοχη φροντίδα αποτελεί μια από τις δομές προστασίας του κακοποιημένου παιδιού, χωρίς να αποκλείονται περιστατικά κακομεταχείρισης παιδιού στο πλαίσιο ανάδοχης φροντίδας. (Άρθρο 19)

· Σε κάθε παιδί το οποίο για προσωρινό ή μονιμότερο χρονικό διάστημα, στερείται το οικογενειακό του περιβάλλον, ή του οποίου το απόλυτο συμφέρον υπαγορεύει την απομάκρυνσή του από τη φυσική ή θετή οικογένεια (π.χ. ακόμα και για παιδιά πρόσφυγες, ορφανά, θύματα πολέμου κ.α., Άρθρο 22), πρέπει να παρέχεται εξειδικευμένη προστασία και βοήθεια από τις κρατικές δομές πρόνοιας. Αυτού του είδους η θεσμοθετημένη φροντίδα περιλαμβάνει δομές όπως η αναδοχή, η υιοθεσία (Άρθρο 21), η ιδρυματική φροντίδα κ.λ.π. Όταν αναζητείται η καλύτερη λύση για κάθε περίπτωση, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η επιθυμία του ίδιου του παιδιού, καθώς και το φυλετικό, εθνικό, πολιτισμικό, θρησκευτικό και γλωσσικό υπόβαθρό του (Άρθρο 20).

- Τα κράτη πρέπει να αναγνωρίζουν σε όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων και αυτών με ειδικές ανάγκες, σωματικές ή ψυχοκοινωνικές αναπηρίες, ή με προβλήματα συμπεριφοράς, ότι έχουν τα ίδια ακριβώς δικαιώματα στη ζωή, την επιβίωση, την ανάπτυξη, την εκπαίδευση και τη συμμετοχή (Άρθρο 23).
- Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην υγεία και την παροχή βασικών αναγκών υπηρεσιών υγείας, με τελικό στόχο την υγιή ανάπτυξη και ευεξία του. Στο ανάδοχο παιδί πρέπει να παρέχονται οι ίδιες ιατροφαρμακευτικές και όχι μόνο υπηρεσίες, οι οποίες θα εξασφαλίσουν την υγιή εξέλιξή του (Άρθρο 24).
- Το πλαίσιο φροντίδας κάθε παιδιού, όπως το ανάδοχο, το οποίο έχει τοποθετηθεί σε υποκατάστατη οικογένεια, υπόκειται σε περιοδικό ποιοτικό έλεγχο από τους κατάλληλους κρατικούς φορείς, με στόχο την αξιολόγηση αλλά και τυχόν αναθεώρηση όλων των σχετικών παραμέτρων (Άρθρο 25).
- Κάθε παιδί έχει δικαίωμα σε συγκεκριμένες παροχές και υπηρεσίες πρόνοιας, έτσι ώστε να επιτύχει το μέγιστο των δεξιοτήτων του στην πορεία ανάπτυξης και εξέλιξής του. Για παράδειγμα το κράτος, όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο, οφείλει να ενεργοποιεί τη σχετική επιδοματική πολιτική προς όφελος του ανάδοχου παιδιού, με στόχο την κάλυψη ποικίλων αναγκών του (Άρθρα 26, 27).
- Κάθε παιδί έχει το ίδιο δικαίωμα στην εκπαίδευση. Τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν το δικαίωμα αυτό με απόλυτο σεβασμό στις εξειδικευμένες ανάγκες κάθε παιδιού, ανάλογα με το ηλικιακό, νοητικό, ψυχοσυναισθηματικό, γλωσσικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Έτσι και για το ανάδοχο παιδί πρέπει να εξασφαλίζεται η εκπαιδευτική συνέχεια και εξέλιξη, με τρόπο που να προστατεύεται η προσωπικότητα και οι ιδιαιτερότητές του,

αλλά και να διευκολύνεται η ανάπτυξη και εξέλιξη των δυνατοτήτων, δεξιοτήτων, ταλέντων και ικανοτήτων του (Άρθρα 28, 29).

· Το παιδί που ανήκει σε εθνική, φυλετική, θρησκευτική ή πολιτισμική μειονότητα πρέπει να απολαμβάνει τα ίδια δικαιώματα με τα άλλα παιδιά καθώς και απόλυτο σεβασμό στις ιδιαιτερότητες του μειονοτικού χαρακτήρα προέλευσής του. Αντίστοιχα, το ανάδοχο παιδί που ανήκει σε κάποια μειονότητα ή ιδιαίτερη πληθυσμιακή ομάδα πρέπει να λαμβάνει την ίδια ακριβώς φροντίδα με όλα τα άλλα ανάδοχα παιδιά. Ταυτόχρονα όσοι το περιβάλλουν πρέπει να έχουν επίγνωση και να δείχνουν σεβασμό στις ιδιαιτερότητες που το χαρακτηρίζουν (Άρθρο 30).

· Τα κράτη αναγνωρίζουν και διασφαλίζουν σε όλα τα παιδιά το δικαίωμα στο παιχνίδι, τον ελεύθερο χρόνο και την ενασχόληση με πολιτισμικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Το ανάδοχο παιδί έχει ακριβώς την ίδια ανάγκη για παιχνίδι, ελεύθερο χρόνο και ψυχαγωγία, με στόχο την ομαλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και εκδήλωση των ταλέντων και δεξιοτήτων (Άρθρο 31).

· Όλα τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από την οικονομική εκμετάλλευση. Ένας τρόπος επίτευξης αυτού του στόχου είναι η θεσμοθέτηση νόμων, οι οποίοι θέτουν περιορισμούς στο κατώτατο όριο ηλικίας αλλά και στις συνθήκες εργασίας για τα ανήλικα άτομα. Έτσι και το ανάδοχο παιδί πρέπει να προστατεύεται από την παράνομη χρήση του ως εργαζομένου, με στόχο την ομαλή ψυχοκοινωνική του ανάπτυξη αλλά και την κανονική φοίτησή του στο σχολείο (Άρθρο 32).

-Όλα τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από τη χρήση παράνομων ουσιών με κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα του

κράτους. Η ανάδοχη οικογένεια πρέπει να προστατεύει και να ενημερώνει ανάλογα το φιλοξενούμενο παιδί, σχετικά με τις τραγικές συνέπειες των ναρκωτικών και του αλκοολισμού, διδάσκοντάς του τρόπους αποφυγής, αλλά και βοηθώντας το να ξεφύγει από τα << δίχτυα >> των επιτήδειων (Άρθρο 33).

· Όλα τα κράτη οφείλουν να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα σε εθνικό, ευρωπαϊκό αλλά και διεθνές επίπεδο με στόχο την προστασία του κάθε παιδιού από τη σεξουαλική κακοποίηση (ενεό - και έξω – οικογενειακή) αλλά και τη σεξουαλική εκμετάλλευσή του για εμπορικούς σκοπούς. Συχνά, το παιδί που απομακρύνεται από τη φυσική του οικογένεια έχει τραυματικό ιστορικό αιμομιξίας ή σεξουαλικής κακοποίησης, ή λόγω συνθηκών καθίσταται ευάλωτο σε τυχόν παρόμοιες συμπεριφορές κατά τη διάρκεια της ανάδοχης (μέσα ή / και έξω από το πλαίσιο φιλοξενίας). Γι' αυτόν το λόγο, τόσο οι επαγγελματίες πρόνοιας όσο και οι ανάδοχοι γονείς οφείλουν να είναι ενημερωμένοι και στηρικτικοί σε τέτοιου είδους θέματα που απασχολούν το ανάδοχο παιδί (Άρθρο 34).

· Κανένα παιδί, για κανέναν λόγο και κάτω από κανενός είδους συνθήκες, δεν επιτρέπεται να βασανίζεται, να υποτιμάται ως ανθρώπινη ύπαρξη ή να στερείται την ελευθερία του. Η αναδοχή, συχνά είναι αρωγός στην αποφυγή τέτοιων συμπεριφορών, χωρίς να παραβλέπονται περιστατικά απάνθρωπης συμπεριφοράς προς το παιδί που φιλοξενείται (Άρθρο 37).

- Όλα τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από ένοπλες συρράξεις, καταστάσεις πολέμου κ.λ.π. Πολλές φορές η διακρατική αναδοχή είναι μια λύση που προστατεύει τα παιδιά – μάρτυρες ή θύματα τέτοιων καταστάσεων (Άρθρο 38).

· Τα κράτη μέλη πρέπει να δημιουργούν θεσμοθετημένες δομές και πρακτικές οι οποίες θα λειτουργούν θεραπευτικά για παιδιά που έχουν πέσει θύματα σωματικής, ψυχολογικής και συναισθηματικής παραβίασης, αλλά και οι οποίες θα βοηθούν την ομαλή επανένταξή τους στο κοινωνικό γίνεσθαι. Μια τέτοιου είδους θεραπευτική παρέμβαση, αλλά και προσπάθεια επανένταξης, προϋποθέτει ένα περιβάλλον που θα διαπνέεται από σεβασμό για την αξιοπρέπεια του παιδιού – θύματος και θα προάγει την ευεξία και ευημερία του (Άρθρο 39).